

Från
BORÅS
och de
SJU HÄRADERNA
1950

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN

Andersson, Eric, Ackvisitör, Borås.
 Andersson, Erik, Lantbrukare, Timmele.
 Andersson, Eva, Fröken, Borås.
 Andersson, Eva, Fru, Göteborg.
 Andersson, Folke, Lagerchef, Borås.
 Andersson, Fritz, Herr, Limmared.
 Andersson, Gunnar, Handlande, Borås.
 Andersson, Gunnar, Kyrkovärd, Timmele.
 Andersson, Gunnar, Maskinist, Borås.
 Andersson, Gösta, Ingenjör, Borås.
 Andersson, Göte, Fabrikör, Skene.
 Andersson, Haldor, Lantbrukare, Timmele.
 Andersson, Holger, Kamrer, Borås.
 Andersson, Hulda, Fröken, Borås.
 Andersson, Ivar, Kopparslagmäst., Borås.
 Andersson, Ivar, Grosshandlare, Kinna.
 Andersson, Joh., Järnv.tjänstem., Limmared
 Anderson, Johan, Grosshandlare, Borås.
 Andersson, John, Folkskollärare, Länghem.
 Andersson, Karin, Fröken, Borås.
 Andersson, Kerstin, Fröken, Borås.
 Andersson, Kerstin Ingall, Kontorsbitr., Borås
 Anderson, Kurt, Köpman, Borås.
 Anderson, Kurt, Ingenjör, Borås.
 Andersson, Lars, Löjtnant, Borås.
 Andersson, Lars, Direktör, Borås.
 Andersson, Leopold, Herr, Göteborg.
 Andersson, Lilly, Fröken, Borås.
 Andersson, Maja, Husmoder, Borås.
 Andersson, Manne, Herr, Göteborg.
 Andersson, Marcus, Köpman, Borås.
 Andersson, Maria, Fru, Hökerum.
 Andersson, Nils, Köpman, Borås.
 Andersson, Nils A., Handlande, Ulricehamn.
 Andersson, Nils, Förman, Borås.
 Andersson, Olivia, Fröken, Fritsla.
 Andersson, Olof, Herr, Borås.
 Andersson, Per, Trädgårdsmäst., Dalsjöfors.
 Andersson, Per-Olof, Herr, Borås.
 Andersson, Ragnar, Köpman, Borås.
 Andersson, Robert, Fanjunkare, Borås.
 Andersson, Robert, Grosshandlare, Borås.
 Andersson, Signe, Fröken, Borås.
 Andersson, Sixten, Arbetsstuditekn., Borås.
 Andersson, S. K., Förvaltare, Borås.
 Andersson, Stellan, Köpman, Borås.
 Andersson, Sven, Fondchef, Borås.
 Andersson, Sven, Köpman, Borås.
 Andersson, Sven, Handlande, Hedared.
 Andersson, Th., Direktör, Dalsjöfors.
 Andersson, Th., Förvaltare, Borås.
 Andersson, Tyra, Sjuksköterska, Borås.
 Anderson, Victor, Köpman, Borås.
 Andersson, Åke, Handlande, Skene.
 Andinsson, Helge, Folkskollärare, Sjömarken
 André, David, Läroverksadjunkt, Borås.
 André, Torsten, Ingenjör, Sparsör.
 Andreasson, Folke, Herr, Borås.
 Andreason, Helna, Fröken, Borås.
 Andréen, Martin, Doktor, Borås.
 Andréen, Arne, Köpman, Örastom.
 Andréen, I., Skomakaremäst., Borås.
 Andréen, Inga, Fru, Bollebygd.
 Andréen, Karin, Banktjänsteman, Ulricehamn.
 Andréen, Olof, Häradsdomare, Örastom.
 Andréen, Wald., Disponent, Borås.
 Anell, Gösta, Järnhandlare, Ulricehamn.
 Anell, Holger J., Herr, Ulricehamn.
 Anell, J., Herr, Borås.
 Anesten, Orvar, Köpman, Borås.
 Anesten, Ulf, Textiltekniker, Borås.
 Angelstedt, A., Distriktschef, Borås.
 Angemark, Elver, Tandtekniker, Borås.
 Angwald, Walter, Köpman, Borås.
 Antonsson, Rudolf, Civilförsvarschef, Borås.
 Apler, Nils, Kapten, Aplared.
 Appelberg, Nils, Handelslärare, Borås.
 Appelqvist, Elsa, Fru, Ulricehamn.
 Aronsson, Elis, Direktör, Målsryd.
 Arrhenius, Carl, Järnv.tjänstem., Limmared.
 Arwidsson, Agnes, Fru, Limmared.
 Arvidsson, E., Folkskollärare, Ulricehamn.
 Arvidsson, Herbert, Drätselldirektör, Borås.
 Arvidsson, Sten, Vedhandlare, Borås.
 Arvidsson, Åke, Banktjänsteman, Kinna.
 Asp, Ella, Fru, Borås.
 Asp, Karl, Lagerbiträde, Borås.
 Asp, K. V., Köpman, Borås.
 Asp, Sven, Fabrikör, Hökerum.
 Assberg, Eric, Försäljningschef, Borås.
 Attmarker, Anna-Elisabeth, Folkskoll., Borås.
 Attof, Börje, Direktör, Ulricehamn.
 Augustsson, Anna-Greta, Fröken, Borås.
 Augustsson, Karl, Byggmästare, Limmared.

Aurell, Karl, F. d. Folkskolinsp., Kalvsjöholm.
Axberg, Hulda, Fru, Borås.
Axelsson, Axel, Köpman, Borås.
Axelsson, Elsa, Fröken, Borås.
Axelsson, Gunnar, Handelsresande, Borås.
Axelsson, Nils W., Föreståndare, Borås.
Axelsson, P., Major, Borås.

Backe, Hans, Speditör, Borås.
Backlund, Tor, Löjtnant, Borås.
Bartilson, Sven B., Lantbrukare, Kalvsjöholm.
Bagge, Lars, Herr, Alingsås.
Becker, Bruno, Juvelerare, Borås.
Bejner, Henry, Typograf, Borås.
Bellgard, Bertil, Musikfanjunkare, Borås.
Bengtsson, Algot E., Fabrikör, Borås.
Bengtsson, Anders, Herr, Svenljunga.
Bengtsson, Bengt, Kassör, Borås.
Bengtsson, Gustaf, Herr, Borås.
Bengtsson, Hjärd, Ingenjör, Göteborg.
Bengtsson, Martin, Verkmästare, Borås.
Bengtsson, Oskar, Herr, Hedared.
Bengtsson, Ragnar, Rektor, Fristad.
Bengtsson, Sigfrid, Värmästare, Kinna.
Bengtsson, Åke, Leg. Läkare, Borås.
Bent, Per, Distriktslantmätare, Ulricehamn.
Bentén, Arne, Ingenjör, Borås.
Berg, Carl-Henrik, Kamrer, Borås.
Berg, C. G., Kapten, Borås.
Berg, E., Köpman, Sjömarken.
Berg, Filip, Köpman, Borås.
Bergh, Folke, Arkitekt, Borås.
Berg, Ivar, Glasmästare, Borås.
Berg, Signe, Fru, Borås.
Berg, Sven, Dessinatör, Borås.
Bergdahl, Olof, Stationsinsp., Limmared.
Bergendahl, Folke, Bankkamrer, Borås.
Bergendahl, Åke, Kamrer, Borås.
Bergengren, Sture, Direktör, Borås.
Bergenheim, Anna, Lärarinna, Kungsäter.
Bergholtz, Carl, Färgmästare, Fritsla.
Berglund, H., Red.-sekr., Borås.
Berglund, I., Personalkonsulent, Norrköping.
Bergman, Alfred, Verkstadsägare, Borås.
Bergman, Arvid, Stationsskrivare, Borås.
Bergman, Bengt, Pressfotograf, Borås.
Bergman, Carl, Droskägare, Borås.

Bergman, Fritz, Nämndeman, Flässjum.
Bergman, Gustav, Herr, Svenljunga.
Bergman, Kristina, Fröken, Borås.
Bergqvist, Bertil, Lagerchef, Svenljunga.
Bergqvist, Frans, Polisöverkonst., Göteborg.
Bergqvist, Martin, Förs.-chef, Borås.
Bergqvist, Nils, Komminister, Rångedala.
Bergstrand, Harald, Kontorist, Borås.
Bergstrand, Ragnar, Banktjänstem., Sparsör.
Bergström, Axel, Verkstadsägare, Borås.
Bergström, G., Kyrkoherde, Kungsäter.
Bergström, Johan, Fjärdingsman, Kinna.
Bernander, S. K., Kapten, Borås.
Berner, Thyra, Fru, Borås.
Bernroth, Folke, Fil. mag., Borås.
Berntsson, Göte, Disponent, Ljung.
Berntsson, Hans, Direktör, Borås.
Berntsson, Hulda, Fru, Borås.
Berntsson, Knut, Disponent, Borås.
Beronius, Maja, Folkskollärarinna, Borås.
Bexell, John, Överlärare, Tranemo.
Billig, Gustav, Ingeniör, Brämhult.
Billig, Oscar, Civilingenjör, Brämhult.
Bjercke, Björn, Lagerchef, Borås.
Bjerling, Otto, Direktör, Borås.
Bjuggren, Sven G., Kapten, Borås.
Bjurquist, Lars, Herr, Borås.
Bjurquist, Wally, Fru, Borås.
Björck, Axel, Handelsträdgårdsm., Borås.
Björkborn, Nils, Lantbrukare, Åsunden.
Björkkvist, Carl-Martin, Polisman, Kinna.
Björklund, Ebba, Fröken, Axelfors.
Björklund, Frans, Köpman, Borås.
Björklund, Gustaf, Köpman, Sparsör.
Björklund, Rudolf, Kontorist, Borås.
Björkman, Hallvi, Fru, Borås.
Björkman, Olle, Privatchaufför, Borås.
Björkner, Elsa, Fru, Borås.
Björkstедt, Elsa, Fröken, Borås.
Björkvist, Karl, Folkskollärare, Trädet.
Björnberg, Alfild, Rikstelef., Ulricehamn.
Björnberg, Bertil, Ingenjör, Borås.
Björnberg, Rolf, Inspektör, Borås.
Björnvall, Frida, Fröken, Borås.
Björsell, Allan, Disponent, Borås.
Björsell, Alvar, Herr, Borås.
Björsell, A. W., Lantbrukare, Borås.

Björsell, Emma, Fru, Borås.
 Blanck, Hjalmar, Byggmästare, Borås.
 Bliding, Carl, Lektor, Borås.
 Blixt, Gustav, Fabrikör, Borås.
 Block, Herder, Kontraktsprost, Örby, Kinna.
 Blom, Harald, Herr, Svenljunga.
 Blom, Karin, Fröken, Borås.
 Blomberg, Gösta, Major, Borås.
 Blomberg, Herman, Handl., Dannike.
 Blomberg, Ragnar, Civilingenjör, Borås.
 Blomdahl, G. W., Folkskollärare, Skene.
 Blomgren, Anders, Folkskollärare, Borås.
 Blomgren, Alfred, Folkskollärare, Borås.
 Blomgren, Sven, Kapten, Borås.
 Blomqvist, Annie, Fru, Borås.
 Blomqvist, Artur, Grosshandlare, Svenljunga.
 Blomqvist, E., Doktor, Borås.
 Blomqvist, E. W., Köpman, Borås.
 Blomqvist, Hugo, Köpman, Borås.
 Blomqvist, Håkan, Handlande, Fritsla.
 Blomqvist, Martin, Direktör, Borås.
 Blomqvist, Stig, Köpman, Borås.
 Blomström, John, Kamrer, Borås.
 Bobeck, C. F., Överingenjör, Borås.
 Boberg, Asta, Fru, Borås.
 Boberg, N. E., Fanjunkare, Borås.
 Bodell, Hugo, Kamrer, Borås.
 Bodin, Eva, Lärarinna, Kinna.
 Bodin, Gunnar, Banktjänsteman, Borås.
 Bodin, Harald, Ingenjör, Borås.
 Boger, Gustaf, Folkskollärare, Ulricehamn.
 Bogren, Eva, Farm. kand., Borås.
 Bogren, Paul, Järnvägstjänsteman, Borås.
 Bohlin, Adolf, Fabrikör, Borås.
 Bohlin, John, Överlärare, Borås.
 Bokedal, Hans, Handelslärare, Borås.
 Boklund, L., Löjtnant, Borås.
 Bolin, Bror, Banktjänsteman, Göteborg.
 Bolin, Jonas, Grosshandlare, Mölndal.
 Bolin, Rudolf, Banktjänsteman, Mölndal.
 Bolling, Stig, Major, Borås.
 Bolmstrand, Sven, Tandläkare, Kinna.
 Bolyos, Anna, Fru, Borås.
 Boman, Erik, Herr, Borås.
 Bonander, Nils, Ingenjör, Borås.
 Bondesson, Birger, Köpman, Borås.
 Bondesson, Ake, Folkskollärare, Sexdrega.
 Borén, Anna, Fru, Borås.
 Borén, Karl, Disponent, Borås.
 Borén, Paul, Grosshandlare, Borås.
 Borg, Bror E., Textilingenjör, Kinnahult.
 Borg, C. G., Direktör, Kinnahult.
 Borg, Nils, Pastor, Kållandsö.
 Borg, Tage, Disponent, Kinnahult.
 Borglund, Erik, Byggmästare, Borås.
 Borgström, Gurli, Fru, Borås.
 Borneby, Gösta, Köpman, Borås.
 Bornefält, Einar, Tillskärare, Borås.
 Bornemark, Uno, Konstnär, Borås.
 Borneving, Astrid, Fru, Borås.
 Borssén, J. V., f. d. Vävmästare, Borås.
 Borås Ekiperings A.-B., Borås.
 Borås Hantverksförening, Borås.
 Borås Högre Allm. Lärov. bibliotek, Borås.
 Borås Wäfveri AB, Biblioteket, Borås.
 Boström, Gunnar, Med. Doktor, Borås.
 Boström, Hjördis, Fru, Borås.
 Boustedt, E., Grosshandlare, Ulricehamn.
 Bowald, Torsten, Kamrer, Svenljunga.
 Brandt, Lennart, Övermontör, Borås.
 Brange, L., Herr, Borås.
 Brant, Artur, Appreturmästare, Borås.
 Bratt, Algot, Folkskollärare, Skeppared.
 Brattberg, Alice, Fröken, Limmared.
 von Braun, Filip, Agronom, Skene.
 Bredal, Alf, Folkskollärare, Fotskäl.
 Bredberg, Bo, Civilingenjör, Borås.
 Bredberg, Margareta, Fröken, Borås.
 Bredin, Anders, Direktör, Kinna.
 Bredin, Carl S., Ingenjör, Borås.
 Bredin, Ernst, Överlärare, Kinna.
 Breikull, W. Th., Lektor, Borås.
 Bremholt, Gunnar E., Köpman, Borås.
 Briedler, Folke, Byggnadsingenjör, Borås.
 Brinck, Gunnar, Överste, Borås.
 Brink, Ingrid, Personalkonsulent, Borås.
 Bradin, Björn, Faktor, Borås.
 Brodin, Greta, Fröken, Borås.
 Brodin, Nils G. L., Folkskollärare, Mölndal.
 Brundin, Conrad, Banktjänsteman, Borås.
 Brundin, Salomon, Arrendator, Limmared.
 Brunns Hembygdsförening, Redvägsbrunn.
 Brydewall, W., Ingenjör, Borås.
 Brännby, Astor, Ingenjör, Borås.

Bränneby, John, Folkskollärare, Hökerum.
 Burenius, Torgny, Ingenjör, Borås.
 Bursell, Sigurd, Kapten, Göteborg.
 Busck, Anna-Thilda, Fru, Göteborg.
 Bussqvist, Sten, Kemigraf, Borås.
 Bylander, F. A., Kamrer, Borås.
 Bylander, Ragnar, Kontorist, Borås.
 Bülow, Yngve, Kapten, Borås.
 Bynander, Gustaf, Köpman, Svenljunga.
 Byrgård, Oscar, Direktör, Borås.
 Byttner, Gertrud A:son, Fru, Borås.
 Byttner, Robert A:son, Ingenjör, Borås.
 Bårdén, Walter, Förvaltare, Borås.
 Bårström, Th., 1:ste stationsskrivare, Borås.
 Bååth, Emil, Telegrafingenjör, Borås.
 Bäck, Gustav A., Lagerchef, Kinnahult.
 Bäckén, Sten, Kamrer, Ulricehamn.
 Bäckman, Tora, Fru, Borås.
 Bäckström, Björn, Herr, Svenljunga.
 Bäckström, Georg, Vågmästare, Svenljunga.
 Baeckström, Karin, Fru, Borås.
 Bäckström, S., Disponent, Borås.
 Bäckström, Stellan, Tandläkare, Borås.
 Baeckström, Sture, Kontorschef, Svenljunga.
 Bärnsten, Wictor, Bokbindaremästare, Borås.
 Bödén, J. H., Handlande, Göteborg.
 Böklund, Carl, Bagaremästare, Borås.
 Bökmark, Bror, Disponent, Borås.
 Börjesson, Arne, Kamrer, Borås.
 Börjesson, Arvid, Handlande, Skene.
 Börjesson, Carl, Förman, Skene.
 Börjesson, Gustaf, Köpman, Borås.
 Börjesson, Gotthard, Kamrer, Rydboholm.
 Börjesson, Nils, Herr, Borås.
 Börtin, Nanna, Fröken, Borås.
 Böös, Inge, Köpman, Borås.
 Camling, Tage, Köpman, Borås.
 Carlbaum, Astrid, Fru, Borås.
 Carlebäck, Thore, Herr, Borås.
 Carlén, John, Lagerchef, Borås.
 Carlesund, Olof, Köpman, Borås.
 Carling, Bernt, Köpman, Borås.
 Carlo, Henry, Tillskärare, Borås.
 Carlsson, Anna, Skene.
 Carlsson, Axel, Disponent, Ulricehamn.
 Carlsson, Axel F., Verkmästare, Borås.
 Carlsson, Bengt, Målaremästare, Borås.
 Carlsson, Birger, Herr, Sätilla.
 Carlsson, Carl, Målare, Borås.
 Carlsson, Carl Ad., Fabrikör, Kinna.
 Carlsson, Eric, Avdelningschef, Göteborg.
 Carlsson, Erik, Bryggmästare, Borås.
 Carlsson, Ernst, Hem.-äg., Hedared.
 Carlsson, Esbjörn, Fil. mag., Borås.
 Carlsson, Gottfrid, Förman, Borås.
 Carlsson, Gunborg, Fru, Borås.
 Carlsson, Gustaf, Fabrikör, Ulricehamn.
 Carlsson, Harry, Banktjänsteman, Borås.
 Carlsson, Hilda, Fru, Borås.
 Carlsson, Knut, Fabrikör, Skene.
 Carlsson, Martin, Förman, Borås.
 Carlsson, O. E., Köpman, Tranemo.
 Carlsson, Ragnar, Fabrikör, Ulricehamn.
 Carlsson, Sven, Herr, Borås.
 Carlsson, Sven, Möbelsnickare, Ulricehamn.
 Carlsson, Verner, Fabrikör, Kinna.
 Carlsson, Ake, Bankkamrer, Borås.
 Carlstedt, C. A., Köpman, Kinna.
 Carlstein, Ake, Reklamchef, Borås.
 Carlving, Sven, Köpman, Borås.
 Castegren, Bertha, Fru, Borås.
 Christernin, Bo, Ingenjör, Borås.
 Christiansson, G., Förman, Borås.
 Christiansson, Stig, Förman, Skene.
 Claesson, Arvid, Herr, Håcksvik.
 Claesson, Arthur, Installatör, Ekefors.
 Classon, Bertil, Köpman, Ulricehamn.
 Claesson, Folke, Köpman, Borås.
 Claesson, Greta, Fru, Skene.
 Claesson, Helge, Direktör, Uddebo.
 Claesson, Märta, Fru, Borås.
 Claesson, Thure, Försäljningschef, Borås.
 Claesson, Thyra, Fru, Uddebo.
 Collin, E., Notarie, Kinna.
 Conradsson, Conrad, Disponent, Borås.
 Cooper, Bertil, Herr, Borås.
 Crantz, Kurt, Ingenjör, Borås.
 Cristiansson, Ivan, Ingenjör, Borås.
 Cyrus, Ulla, Fröken, Borås.
 Dahlberg, Anders, Boktryckare, Borås.
 Dahlberg, Gösta, Banktjänsteman, Borås.
 Dahlberg, Karl, Frisörmästare, Borås.

Dahlberg, Margareta, Fröken, Fristad
 Dahlberg, Sven, Grosshandlare, Borås.
 Dahlén, K. E., Disponent, Borås.
 Dahlén, Valter, Folkskollärare, Hökerum.
 Dahlers, Sven, Stadstjänare, Borås.
 Dahlgren, Torvald, Herr, Borås.
 Dahlqvist, Karl, Inköpschef, Borås.
 Dalin, Maud, Fru, Borås.
 Damgren, Artur, Grosshandlare, Borås.
 Damgren, Kerstin, Fil. mag., Borgstena.
 Danielsson, Arvid, Grosshandlare, Borås.
 Danielson, Gun, Lärarinna, Hid.
 Danielson, H. N., Lektor, Borås.
 Danielsson, Nils, Brandchef, Borås.
 Dannby, Carl, Ingenjör, Borås.
 Danninger, Carl A., Agent, Borås.
 Davidsson, Arthur, Disponent, Borås.
 Davidsson, Daniel, Köpman, Borås.
 Davidsson, Edith, Rektor, Borås.
 Davidsson, Hugo, Ingenjör, Borås.
 Davidsson, Kurt, Banktjänsteman, Borås.
 Davidsson, R., Folkskollärare, Björketorp.
 Davidsson, Ragnar, Köpman, Borås.
 Davidsson, Sven, Lagerchef, Borås.
 Davidsson, Walter, Vaktmästare, Borås.
 Davidsson, Ake, Assistent, Borås.
 Diurson, Einar, Kapten, Borås.
 Diurson, Vera, Fru, Stockholm.
 Djurberg, Karl-Erik, Kontorist, Borås.
 Djurberg, Nils, Överstelöjtnant, Borås.
 Dower, Nils, Glasblåsare, Limmared.
 Dufva, E. P., Skräddaremästare, Borås.
 Duvander, Thure, Köpman, Borås.
 Dyrendahl, A., Godsägare, Sundholmen.
 Dyring, Nils, Redaktör, Borås.

Ebenfelt, Emil, Direktör, Borås.
 Ebenfelt, Ivar, Fabrikör, Borås.
 Ebenfelt, Olga, Fru, Borås.
 Ebenfelt, Oscar, Grosshandlare, Borås.
 Ebbesen, Kurt, Målare, Borås.
 Eckerström, Allan, Köpman, Svenljunga.
 Eckerström, Nils, Herr, Fristad.
 Edberg, Nils, Kamrer, Borås.
 Edberg, Vilh., Kontorschef, Borås.
 Edblad, Alva, Fru, Borås.
 Edén, Ida, Fru, Limmared.

Edfeldt, Per L., Stadsfiskal, Ulricehamn.
 Edgren, Hjalmar, Bokhandlare, Borås.
 Edlund, C. E., Direktör, Borås.
 Edlund, Torsten, Herr, Borås.
 Ehn, Herman, Överpostmästare, Borås.
 Ehnberg, Nils, Köpman, Borås.
 Ehnhage, Eric, Förste trafikinsp., Borås.
 Ehnhage, Lennart, Herr, Borås.
 Eilard, R., Stadsfogde, Borås.
 Eisen, G., Disponent, Borås.
 Eisman, Carl, Direktör, Borås.
 Ejander, Britta, Fru, Sparsör.
 Ek, Torsten, Disponent, Rydal.
 Ekberg, Fritz, Civilingenjör, Borås.
 Ekberg, Gösta, Ryttmästare, Brämhult.
 Ekblom, Axel, Direktör, Borås.
 Ekdahl, Erik A., Disponent, Borås.
 Ekdahl, Ingvar, Handlande, Länghem.
 Ekelund, Anders, Köpman, Horred.
 Ekelund, Erik H., Grosshandlare, Björketorp.
 Ekeröth, Erik, Köpman, Sparsör.
 Eklund, K., Stationsinspektör, Skene.
 Eklund-Schultz, K. L., Herr, Borås.
 Eklöv, Valter, Kamrer, Timmele.
 Ekstrand, Agnes, Fröken, Björketorp.
 Ekström, Werner, Musikdirektör, Borås.
 Elfman, Ernst, Rådman, Borås.
 Elfving, I. E., Ingenjör, Trollhättan.
 Elg, Nils G., Restauratör, Borås.
 Elg, Sigrid, Fröken, Borås.
 Elgefors, Henry, Verkmästare, Borås.
 Eliasson, Anna, Fröken, Svenljunga.
 Eliasson, Enar, Disponent, Borås.
 Elicsson, Filip, Köpman, Bollebygd.
 Eliasson, Gunnar, Köpman, Bollebygd.
 Eliasson, J. W., f. d. Stat.insp., Limmared.
 Eliasson, Verner, Akeriägare, Björketorp.
 Elmgren, Axel, Fabrikör, Borås.
 Elmgren, Ernst, Verkmästare, Borås.
 Elmqvist, F. A., Folkskollärare, Kinna.
 Emanuelsson, J., Direktör, Borås.
 Emar, Carl, Disponent, Borås.
 Emilsson, Allan, Herr, Timmele.
 Enander, Ragnar, Disponent, Borås.
 Enander, Signe, Folkskollärarinna, Skene.
 Engblom, Sven, Revisor, Borås.
 Engblom, Victor, Rektor, Borås.

Engdahl, Gunnel, Fru, Kinna.
 Engdahl, Sven, Disponent, Kinna.
 Engelman, Johan, Fabrikör, Kinnahult.
 Engkvist, Bertil, Verkmästare, Timmele.
 Englund, Eric, Distriktschef, Borås.
 Englund, Erik A., Herr, Borås.
 Englöve, Elisabeth, Fröken, Borås.
 Engström, Gustav, Kamrer, Borås.
 Engström, Karl Gustav, Ingenjör, Borås.
 Engvall, E., Kyrkoherde, Svenljunga.
 Erander, Bertil, Disponent, Kinna.
 Erics, E. G., Överste, Borås.
 Eriksson, Anna, Fru, Borås.
 Ericsson, Arne, Köpman, Borås.
 Erikson, Arne, Direktörsassistent, Rydboholm.
 Eriksson, Artur, Överingenjör, Borås.
 Eriksson, Astrid, Fröken, Borås.
 Erikson, Axel, Homeopat, Borås.
 Eriksson, Axel, Inköpschef, Borås.
 Eriksson, Einar, Kriminalkonstapel, Borås.
 Eriksson, Einar, Kvarnägare, Hökerum.
 Erikson, Elise, Fru, Rydboholm.
 Ericsson, Eric, Köpman, Borås.
 Eriksson, Gunvor, Fröken, Borås.
 Ericsson, Gösta, Disponent, Sjömarken.
 Erixon, Gösta, Tandtekniker, Borås.
 Ericson, Hildur, Fröken, Borås.
 Eriksson, Johan, Hemmansägare, Vängdala.
 Erikson, John-Ivar, Redaktör, Borås.
 Eriksson, Justus, Överlärare, Bollebygd.
 Eriksson, Lars, Distriktsombudsman, Borås.
 Erikson, Ragnar, Disponent, Kinna.
 Eriksson, Wiktor, Förman, Skene.
 Eriksson, Saloman, Hattmakare, Borås.
 Ericson, Sven, Fastighetsägare, Borås.
 Eriksson, Volmar, Herr, Borås.
 Ericstam, P. Göte, Tandläkare, Borås.
 Ericstam, Åke, Försäljningschef, Borås.
 Erlandsson, David, Ombudsman, Borås.
 Erlandsson, Knut, Köpman, Borås.
 Ernholt, Hilb., Folkskollärare, Sundholmen.
 Eskel, Bror, Kontrollant, Borås.
 Eskel, Carl, Direktör, Borås.
 Esselius, Per, Ingenjör, Borås.
 Essepe, Arvid, Köpman, Horred.
 Ewendorf, Ragnar, Nämndeman, Kinna.
 Evers, Ingvar, Försäljningschef, Borås.

Evers, Knut, Notarie, Göteborg.
 Fagerlin, Vilhelm, Redaktör, Borås.
 Fagerlind, K. A., Läroverksadjunkt, Borås.
 Fagerström, Gunnar, Grossh., Ulricehamn.
 Fagerström, Lars, Chefredaktör, Borås.
 Fahlsing, Enar, Verkmästare, Borås.
 Falk, Albert, Verkstadägare, Borås.
 Falk, Gösta, Herr, Sandared.
 Fallander, Margit, Fröken, Rydboholm.
 Famrin, Sven, Banktjänsteman, Borås.
 Ferm, Karl, Värmästare, Borås.
 Fermfors, Olle, Fabrikör, Borås.
 Ferneau, Harry, Distriktsinspektör, Borås.
 Fernlund, Holger, Direktör, Borås.
 Fernstedt, Lars, Civilekonom, Borås.
 Fingren, Gösta, Fanjunkare, Borås.
 Finning, Gunnar, Fanjunkare, Borås.
 Fjärve, Herbert, Herr, Svenljunga.
 Flamén, Thyra, Fröken, Borås.
 Flink, Thure, Kontorschef, Borås.
 Floberg, H., Godsägare, Hökerum.
 Flodin, Elon, Herr, Borås.
 Flodin, Fritz, Fabrikör, Målsryd.
 Flodin, O., Disponent, Aplared.
 Flyckt, Folke, Herr, Borås.
 Fogelqvist, Elof, Handlande, Ulricehamn.
 Fogelqvist, Nelly, Fru, Ulricehamn.
 Foghammar, Alfild, Fru, Borås.
 Foghammar, Bengt, Herr, Borås.
 Follin, N., Byråassistent, Borås.
 Fonthén, Gustaf Eric, Herr, Borås.
 Forell, Birger, Kyrkoherde, Borås.
 Forsberg, Alice, Fru, Borås.
 Forsberg, Gunnar, Instruktör, Borås.
 Forsberg, Nils, Skollärare, Holsljunga.
 Forsberg, Marcus, Grosshandlare, Borås.
 Forsblad, G., Exekutionsbiträde, Ulricehamn.
 Forsblad, Gurli, Doktorinna, Ulricehamn.
 Forsman, Axel, Konditor, Borås.
 Forsman, Vidar, Fil. mag., Borås.
 Forsström, Erik, Industriidkare, Borås.
 Frang, Eric, Civilingenjör, Borås.
 Frang, Verner, Försäljningschef, Borås.
 Fransson, Edward, Handlande, Borås.
 Fransson, Mats, Fabrikör, Kinna.
 Frantzych, Sam., Kamrer, Borås.

Franzén, Gustav, Godsägare, Hökerum.
 Franzon, Ragnar, Boktryckare, Borås.
 Fredborg, Anna, Fru, Björketorp.
 Fredholm, H., Verkstadsägare, Borås.
 Fredman, Eric, Civilingenjör, Borås.
 Fredriksson, Edvard, Kasernförvaltare, Borås.
 Fredriksson, Gustaf, Förman, Borås.
 Fredriksson, Gösta, Herr, Borås.
 Fredriksson, Hilma, Fru, Borås.
 Frendelius, Ingri, Fru, Borås.
 Frendin, Knut, Bankdirektör, Borås.
 Friberg, Axel, Teckningslärare, Borås.
 Friberg, Ester, Fröken, Borås.
 Friberg, Ivar, Landsfiskal, Horred.
 Friberg, Ove, Ingenjör, Borås.
 Friberg, Selma, Fru, Borås.
 Fridén, C. G., Direktör, Borås.
 Fridén, Gunnar, Kontorist, Borås.
 Fridén, N. M., Disponent, Borås.
 Fridén, T., Handlande, Skene.
 Friestedt, Robert, Köpman, Borås.
 Fritzen, Per, Målaremästare, Borås.
 Frizell, Ake, Handelslärare, Mölndal.
 Fryklund, Arne, Bankkassör, Borås.
 Fryklund, Tenzen, Fru, Borås.
 Fråhn, Birger, Köpman, Borås.
 Fröberg, Bertil, Herr, Sjömarken.
 Fröberg, Herman, Distriktslantm., Sjömarken.
 Frölich, Gunnar, Handlande, Skene.
 Funkquist, Kurt, Rådman, Borås.
 Furucrona, Göte, Civilingenjör, Borås.
 Fägerström, Karl, Advokat, Borås.
 Föjerstam, Folke, Bitr. stadsombudsm., Borås.

Gabriell, Ragnar, Sekreterare, Borås.
 Gabriellsson, David, Handlande, Borås.
 Gabriellsson, Frida, Fru, Borås.
 Gabriellsson, John, Verkmästare, Borås.
 Gabriellsson, Sanfrid, Lantbrukare, Borås.
 Gabriellsson, Wald., Skomakarem., Borås.
 Gadd, Oskar, Köpman, Borås.
 Gadh, Arne, Fabrikör, Kinna.
 Gandvik, Roland, Arkitekt, Borås.
 Garby, Elias, Överläkare, Borås.
 Garby, Erik, Tandläkare, Borås.
 Garby, Georg, Köpman, Borås.
 Gavling, Karin, Fru, Borås.

Gedda, Carl-Otto, f. d. Lokf., Svenljunga.
 Gedda, Rune, Redaktör, Svenljunga.
 Gehandler, Gunnar, 1:ste Tekniker, Borås.
 Geijer, Axel, Major, Borås.
 Geo, Folke, Direktör, Kinna.
 Gerinder, A., Herr, Borås.
 Gerkens, Emil, Egendomsmäklare, Borås.
 Gewerth, Werner, Korrespondent, Borås.
 Gip, Karna, Fröken, Skene.
 Gillberg, Nils, Gravör, Borås.
 Glans, Allan, Avd.chef, Borås.
 Glans, Per, Förman, Borås.
 Glans, Torsten, Kontorist, Borås.
 Gottlieb, W., Socialkurator, Borås.
 Grahn, Ewert, Herr, Borås.
 Grahn, Uno, Disponent, Borås.
 Granander, Sigward, Ingenjör, Borås.
 Granar, K., Folkskollärare, Borås.
 Grandin, Edit, Fru, Borås.
 Green, Carl, f. d. Stationsinspekt., Sparsör.
 Gregorsson, Stig, Köpman, Borås.
 Grenfors, E., Advokat, Borås.
 Grettve, John, Provinsialläkare, Limmared.
 Grevillius, Alfild, Fröken, Borås.
 Grevillius, Hildur, Fröken, Borås.
 Grill, Claes, Överläkare, Borås.
 Grissler, Maj, Fru, Borås.
 Grosskopf, Josef, Köpman, Borås.
 Grosskopf, Maria, Fröken, Borås.
 Grudeborn, Paul, Avdelningschef, Borås.
 Grudén, Bertil, Tillskärare, Borås.
 Grundberg, Rickard, Stadsombudsm., Borås.
 Grönbäck, Margareta, Fröken, Limmared.
 Gröndahl, A. E., Frisörmästare, Borås.
 Gröndahl, Nils, Ingenjör, Borås.
 Grönvall, Axel, Kantor, Öxabäck.
 Gunnarsson, Karin, Fröken, Borås.
 Gunnarsson, Ragnar, Lantbrukare, Skene.
 Gunther, Ake, Leg. apotekare, Borås.
 Gustavsson, Anders, Byggmästare, Borås.
 Gustafsson, Arne, Avdelningschef, Borås.
 Gustafsson, Bertil, Köpman, Borås.
 Gustafson, C. O., Köpman, Borås.
 Gustafsson, Edvin, Förman, Borås.
 Gustafsson, Elin, Fru, Borås.
 Gustavsson, Elis, Disponent, Borås.
 Gustavsson, Eskil, Herr, Borås.

Gustafsson, Georg, Försäljningschef, Borås.
 Gustafsson, Gunnar, Byggmästare, Borås.
 Gustavsson, Helmer, Disponent, Gällstad.
 Gustafsson, Henrik, Fabrikör, Gällstad.
 Gustafsson, Herbert, Verkmästare, Borås.
 Gustafsson, H. F., Bagaremästare, Borås.
 Gustavsson, Hjalmar, Kontorschef, Borås.
 Gustavsson, Joel, Handlande, Dalsjöfors.
 Gustafsson, Karl, Fabrikör, Borås.
 Gustafsson, Karl, Folkskollärare, Borås.
 Gustafsson, Karl, Nämndeman, Borås.
 Gustafsson, Karl, Byggmästare, Hökerum.
 Gustafsson, Mats, Lagerchef, Borås.
 Gustafsson, Nils, Byggmästare, Borås.
 Gustafsson, Nils, Banktjänsteman, Borås.
 Gustafsson, Nils, Herr, Kinna.
 Gustavsson, Sigurd, Godsägare, Hökerum.
 Gustafsson, Sven, Byggmästare, Borås.
 Gustafsson, Sven, Ingenjör, Borås.
 Gustafsson, Sven, Lantbrukare, Timmele.
 Gylfe, Axel, Bankkassör, Borås.
 Gårdling, Nils, Föreståndare, Borås.
 Göransson, Eric, Verkmästare, Borås.
 Göransson, Leonard, Herr, Vängdala.

 Haak, Karin, Fru, Frufällan.
 Hædde, Hjalmar, Doktor, Borås.
 Hagberg, Eric, Lasarettsläkare, Borås.
 Hagberg, Fritz, Disponent, Borås.
 Hagberg, Ragnar, Herr, Borås.
 Hagborg, Maj, Folkskollärarinna, Torestrop.
 Hagelberg, Arvid, Lagerförvaltare, Borås.
 Haglund, Axel, Förman, Borås.
 Haglund, Eric, Köpman, Borås.
 Haglund, Helge, Ingenjör, Borås.
 Hagman, Gunnar, Förman, Borås.
 Hagman, Wiktor, Disponent, Borås.
 Hagmalm, Hadar, Överkonst., Ulricehamn.
 Hagström, Karl-Eric, Ingenjör, Borås.
 Hagström, T., Kontorschef, Borås.
 Hagård, Alarik, Lasarettssyssloman, Borås.
 Hainer, Elsa, Advokat, Borås.
 Hald, Anna, Gymnastikdirektör, Borås.
 Halén, Bertil, Inköpschef, Borås.
 Halén, Hadar, Försäljningschef, Borås.
 Halén, Nils, Kamrer, Borås.
 Hall, Albert, Disponent, Sandared.
 Hall, Sven A., Disponent, Borås.
 Hallams, Maj-Britt, Fröken, Borås.
 Hallberg, A. E., Fanjunkare, Ulricehamn.
 Hallberg, Bertil, Disponent, Göteborg.
 Hallberg, Gertrud, Fröken, Borås.
 Hallberg, John A., Fabrikschef, Borås.
 Hallberg, Ludvig, Överbanm., Göteborg.
 Hallberg, Waldemar, Herr, Borås.
 Halldén, Emma, Fru, Limmared.
 Halldén, Ragnar, Agronom, Rävlanda.
 Halldén, Sture, Herr, Borås.
 Hallén, Olof, Fabrikör, Fritsla.
 Hallén, Torsten, Ingenjör, Göteborg.
 Hallenberg, Viktor, Arbetsstudiemann, Skene.
 Hallgren, Maja, Fröken, Borås.
 Hallhagen, Åke, Disponent, Borås.
 Hallin, Bengt, Herr, Borås.
 Hallin, Carl, Verkmästare, Svenljunga.
 Hallin, Olof, Disponent, Borås.
 Hammarberg, G. Z., Kyrkoh., Kalvsjöholm.
 Hammarskiöld, Peder, Skogsförv., Ulricehamn.
 Hammarlund, Olle, Redaktör, Stockholm.
 Hammarquist, Rolf, Ingenjör, Borås.
 Hammarström, Elsa, Folkskollärarinna, Borås.
 Hammer, A. W., Folkskoleinsp., Stockholm.
 Hammer, Börje, Direktörsassistent, Borås.
 Hammer, Martha, Tandläkare, Borås.
 Hammer, Olle, Tandläkare, Borås.
 Hanell, Hjalmar, Förvaltare, Frufällan.
 Hanisch, Ernst, Appreturmästare, Sandared.
 Hanselius, Sven, Ingenjör, Borås.
 Hansson, Amandus, Apotekare, Skene.
 Hansson, Brita, Fröken, Borås.
 Hansson, Bror, Ingenjör, Borås.
 Hansson, Hans, Predikant, Borås.
 Hansson, Ivar, Kontrollör, Borås.
 Hansson, John, Överlärare, Borås.
 Hansson, Willy, Köpman, Borås.
 Hansson, Åke, Bankkamrer, Skene.
 Hanström, J. Fr., Apotekare, Kinna.
 Harde, Inez, Fru, Borås.
 Harestam, Gunnar, Herr, Svenljunga.
 Harström, Wilh., Civilingenjör, Borås.
 Hartlow, Per, Förman, Borås.
 Hassel, J., Ingenjör, Stockholm.
 Hasselblad, Edit, Fru, Borås.
 Hed, Torsten, Banktjänsteman, Borås.

Hedäus, Ingrid-Brita, Fröken, Borås.
 Hedberg, Axel G., Handlande, Ulricehamn.
 Hedberg, Helge, Handlande, Ulricehamn.
 Hedberg, Torsten, Lektor, Borås.
 Hedbom-Runée, Rune, Disponent, Borås.
 Hedeland, Gunnar, Folkskollärare, Borås.
 Hedelin, Gunnar, Direktör, Borås.
 Hedelin, Hjalmar, Förrådsförmän, Borås.
 Hedelin, Holger, Kamrer, Borås.
 Hedén, Ragnar, Bilförsäljare, Borås.
 Hedenquist, Gösta, Köpman, Borås.
 Hedensjö, Bertil, Bankdirektör, Borås.
 Hediñh, Axel, Förman, Skene.
 Hedin, Bengt Evert, Herr, Borås.
 Hedin, Erik, Distriktsveterinär, Berghem.
 Hedin, Sigurd, Köpman, Borås.
 Hedlund, Anna, Överlärare, Borås.
 Hedlund, Erik, Auditör, Borås.
 Hedlund, Erik, Byggmästare, Borås.
 Hedlund, Margareta, Fru, Svenljunga.
 Hedman, Anders, Överingenjör, Borås.
 Hedman, Hadar, Möbelhandlande, Borås.
 Hedman, Helmer, Möbelhandlande, Borås.
 Hegen, Arne, Vice Brandchef, Borås.
 Heijl, B. G., Advokat, Borås.
 Heitsch, Hans, Ingenjör, Borås.
 Heland, Ingrid, Fru, Borås.
 Helandsson, Gösta, Handelsresande, Borås.
 Hellberg, Harald, Inköpsassistent, Borås.
 Hellén, Åke S. F., Köpman, Borås.
 Hellman-Knafve, Ingrid, Text.konstnär., Kinnå.
 Hellman, Nils, Fjärdingsman, Kinnå.
 Hellsing, Gustaf, Folkskollärare, Borås.
 Hellstrand, Elsa, Folkskollärare, Ulricehamn.
 Hellström, Axel, Kom.kamrer, Toarpsdal.
 Hellström, Elsa, Skyddskonsulent, Borås.
 Hellström, Orvar, Major, Borås.
 Helmers, S., Fil. lic., Seglora.
 Hemming, Ingemar, Komminister, Timmele.
 Hennig, Anna, Fru, Borås.
 Hennig, Bo, Herr, Borås.
 Hennig, Hugo, Ingenjör, Borås.
 Hennig, Olof, Ingenjör, Borås.
 Henriksson, Algot, Distriktschef, Borås.
 Henriksson, Axel, Herr, Fritsla.
 Henriksson, Alf., Målarmäst., Borås.
 Henriksson, G. E., Köpman, Borås.
 Henriksson, Harry, Försäljningschef, Borås.
 Henriksson, Natanel, Lantbrukare, Viared.
 Henriksson, Wiktor, Förman, Borås.
 Henschen, Ingegerd, Fil. Dr, Lund.
 Hensing, H., Disponent, Holsljunga.
 Herder, Folke, Försäljningschef, Borås.
 Herder, Rolf, Kontorschef, Borås.
 Hermansson, Hilding, Folkskollärare, Borås.
 Hermansson, Per Anders, Herr, Ö. Tranemo.
 Hernelind, Stig, Elektroingenjör, Borås.
 Hernqvist, Erik, Kyrkovärd, Timmele.
 Hernqvist, Ernst, Förman, Borås.
 Hersdal, Harald, Kamrer, Borås.
 Hessel, Elna, Bildningskonsulent, Fristad.
 Hilding, Gustaf, Direktör, Holsljunga.
 Hildén, John, Järnv.tjänsteman, Limmared.
 Hillström, Kurt, Kyrkoherde, Ulricehamn.
 Hillsten, Sven A., Bokhandlare, Borås.
 Hilton, V. E., Förrådsförvaltare, Borås.
 Hjalmarsson, August, Herr, Borås.
 Hjelm, Gustaf, Fabrikör, Borås.
 Hjelmgren, Erik, Byggmästare, Borås.
 Hjelmqvist, Bengt, Apotekare, Svenljunga.
 Hjertonn, Knut, Disponent, Borås.
 Hjällström, Gärda, Fröken, Björketorp.
 Hjalström, Johan, Folkskollärare, Ulricehamn.
 Holm, Carl, Lagerchef, Borås.
 Holmberg, Carl, Nämndeman, Långhem.
 Holmberg, Eric, Ingenjör, Kalvsjöholm.
 Holmén, Sven, Förman, Borås.
 Holmén, Yngve, Pastor, Svenljunga.
 Holmer, Eskil, Speditör, Göteborg.
 Holmgren, Olga, Fru, Borås.
 Holmqvist, Bror, Herr, Borås.
 Holmqvist, Erhard, Vägmästare, Ljung.
 Holmqvist, Olof, Köpman, Borås.
 Holmqvist, Per, Köpman, Borås.
 Holmström, Knut, Ingenjör, Borås.
 Holmström, Per, Läroverksadjunkt, Borås.
 Hudson, Ingeborg, Fru, Gullestorp.
 Hulander, Arvid, Reparatör, Borås.
 Hulander, Jacob, Ingenjör, Borås.
 Hulberg, Nils, Skräddaremästare, Borås.
 Hulthe, Arne, Ingenjör, Borås.
 Hultén, Elna, Fru, Borås.
 Hultén, Karl, Intendent, Borås.
 Hulthén, Levin, Herr, Skene.

Hultgren, Alice, Fru, Borås.
 Hultin, C. R., Fanjunkare, Borås.
 Hultin, Tage, Provlagerchef, Borås.
 Hultin, Werner, Lagerchef, Borås.
 Hurtig, Gunnar, 1:ste stationsskrivare, Borås.
 Huss, Rolf, Landsfiskal, Skene.
 Huss, Thyra, Fru, Borås.
 Hvarfner, Georg, Kyrkoherde, Od.
 Hydén, Lotten, Sjuksköterska, Borås.
 Hylander, Robert, Folkskollärare, Kinna.
 Håkansson, Harald, Herr, Fritsla.
 Håkansson, Helge, Urmakare, **Borås**.
 Håkansson, Hilding, Disponent, Borås.
 Håkansson, Karl, Herr, Varnumskulle.
 Håkansson, Paul, Hemmansäg., Rångedala.
 Håkansson, Ruth, Fröken, Kinna.
 Häger, Ake S., Doktor, Borås.
 Hägg, Erik, Fabrikör, Grimsås.
 Häggdahl, Osvald, Ingenjör, Borås.
 Hägglund, Henning, Direktör, Borås.
 Häggström, Daniel, Ingenjör, Borås.
 Häggström, Erik, Herr, Borås.
 Häggström, Gösta, Direktör, Malmö.
 Häggström, Holger, Kamrer, Borås.
 Häggström, Hugo, Arkitekt, Borås.
 Häggström, Iris, Fru, Borås.
 Höggström, Torsten, Grosshandlare, Borås.
 Högberg, Axel, Köpman, Borås.
 Högberg, Pär, Ingenjör, Sparsör.
 Höglund, Adolf, Fjärdingsman, Kinnahult.
 Högstöm, Birger, Bankdirektör, Borås.
 Hörstadius, Margit, Fru, Borås.
 Hörstadius, N. W., Direktör, Borås.
 Höög, B., Fabrikör, Borås.
 Ifverström, Bengt, Postassistent, Borås.
 Ingemansson, Göran, Herr, Borås.
 Isaksson, Adolf, Grosshandlare, Borås.
 Isacson, Ivar, Fabrikör, Överlida.
 Isackson, J., Byggmästare, Borås.
 Isackson, Lilly, Fröken, Axelfors.
 Ivarsson, Gunnar, Disponent, Kinna.
 Iveberg, Sigurd, Ingenjör, Borås.
 Iwers, Erik, Ingenjör, Norrköping 7.
 Iwers, Iwar, 1:ste Stationsskr., Borås.
 Iwers, Lars, Försäljare, Borås.
 Jacobson, B. W., Bankkamrer, Göteborg.
 Jacobson, Olga, Fru, Gölingstorp.
 Jacobsson, Olof, Lagerchef, Borås.
 Jacobson, Oscar, Direktör, Borås.
 Jagenburg, Elis, Direktör, Borås.
 Jagenburg, Hans, Ingenjör, Borås.
 Jagenburg, Åke, Disponent, Borås.
 Jagensjö, Eric, Målare, Borås.
 Jansson, Arthur, Lantbrukare, Od.
 Jansson, Axel, Reklamchef, Borås.
 Jansson, Bengt, Tegelmästare, Berghem.
 Janzon, Bertil, Korrespondent, Borås.
 Jansson, Harald, Häradsarkivarie, Kinna.
 Janzon, Ingemar, Ingenjör, Borås.
 Jansson, Lennart, Kontorist, Borås.
 Jansson, Lilly, Föreståndarinna, Borås.
 Jansson, Orvar, Ingenjör, Borås.
 Jansson, Richard, Ingenjör, Borås.
 Janzén, Björn, Ingenjör, Borås.
 Jernaeus, Wiking, Försäljningschef, **Borås**.
 Jerneryd, R., Civilingenjör, Borås.
 Joelsson, Sven, Tillskärare, Borås.
 Johannesson, E. Hj., Direktör, Borås.
 Johannesson, Ivan, Herr, Svenljunga.
 Johannesson, Sven, Kontorschef, Borås.
 Johannesson, Åke, Disponent, Borås.
 Johansson, A., Herr, Göteborg.
 Johansson, Adolf, Byggmästare, Gullestorp.
 Johansson, Adolf, Handlande, Borås.
 Johansson, Alb., Målaremästare, Skene.
 Johansson, Albert, Herr, Svenljunga.
 Johansson, Algot, Direktör, Borås.
 Johansson, A. O., Folkskollärare, Sandared.
 Johansson, Arne, Disponent, Borås.
 Johansson, Arvid, Fotograf, Borås.
 Johansson, Arvid, Plåtslagaremäst., Nittå.
 Johansson, Arvid, Förman, Borås.
 Johansson, Arvid, Herr, Sandhult.
 Johansson, Arvid, Virkeshandl., Bollebygd.
 Johansson, August, Herr, Apledred.
 Johansson, Axel, Köpman, Borås.
 Johansson, Berta, Fru, Sandhult.
 Johansson, Bertil, Herr, Svenljunga.
 Johansson, Björn, Ingenjör, Borås.
 Johansson, Carl, Herr, Borås.
 Johansson, Carl, Herr, Borås.
 Johansson, Carl, Direktör, Borås.
 Johansson, C. E., Skomakare, Långhem.

Johansson, Dagny, Fröken, Borås.
 Johansson, Edward, Handlande, Borås.
 Johansson, Einar, Lagerchef, Borås.
 Johansson, Elvira, Fru, Borås.
 Johansson, Elis, Kyrkvärd, Holsljunga.
 Johansson, E. M., Disponent, Tranemo.
 Johansson, Enok, Fastighetsägare, Borås.
 Johansson, Erik, Målaremästare, Borås.
 Johansson, Ernst, Handlande, Timmele.
 Johansson, Fritz, Järnhandlare, Skene.
 Johansson, Gerd, Fröken, Borås.
 Johansson, Gulli, Sjuksköterska, Borås.
 Johansson, Gunnar, Handlande, Borås.
 Johansson, Gustaf, Herr, Fristad.
 Johansson, Gustav, Järnhandlare, Limmared.
 Johansson, Gustaf, Herr, Trädet.
 Johansson, Göte, Disponent, Borås.
 Johansson, Halfdan, Disponent, Borås.
 Johansson, Hans, Fabrikör, Sjömarken.
 Johansson, Helge, Hemmansäg., Vängdala.
 Johansson, Herta, Fru, Axelfors.
 Johansson, Hilding, Löjtnant, Borås.
 Johansson, Hjalmar, Byggmästare, Dannike.
 Johansson, Hjalmar, Förman, Skene.
 Johansson, Hjalmar, Herr, Katrineholm.
 Johansson, Holger, Förman, Skene.
 Johansson, Hugo, Lagerchef, Borås.
 Johansson, Ingvar, Tandläkare, Borås.
 Johansson, Ivar, Köpman, Svenljunga.
 Johansson, Hulander, Ingeb., Fru, Limmared.
 Johansson, Ivar E., Folkskoll., Ulricehamn.
 Johansson, J. G., Förman, Borås.
 Johansson, Johannes, Herr, Trädet.
 Johansson, Johannes, Nämndem., Torestorp.
 Johansson, Johannes, Lantbruk., Holsljunga.
 Johansson, John, Lagerchef, Borås.
 Johansson, John, Spinnmästare, Svenljunga.
 Johansson, John N., Disponent, Apled.
 Johansson, Karin, Fru, Kinna.
 Johansson, Karl, Köpman, Brämhult.
 Johansson, Karl, Lantbrukare, Limmared.
 Johansson, Karl-Erik, Typograf, Svenljunga.
 Johansson, Knut W., Direktör, Göteborg.
 Johansson, Linnéa, Folkskoll., Sandared.
 Johansson, Maj-Britt, Personalkons., Skene.
 Johansson, Maria, Fröken, Borås.
 Johansson, Mathilda, Fröken, Borås.
 Johansson, Märta, Fröken, Borås.
 Johansson, Nils, Fabrikör, Grimsås.
 Johansson, Nils, Förman, Skene.
 Johansson, Olga, Kassör, Kinna.
 Johansson, Olga, Fröken, Borgstena.
 Johansson, Olle, Herr, Svenljunga.
 Johansson, Olof, Installatör, Borås.
 Johansson, Per, Disponent, Borås.
 Johansson, Per, Disponent, Fristad.
 Johansson, Ragnhild, Fröken, Borås.
 Johansson, Richard, Kom.ordf., Sandared.
 Johansson, Robert, Förman, Borås.
 Johansson, Ruth, Fru, Borås.
 Johansson, Sigfrid, Förvaltare, Bollebygd.
 Johansson, Signe, Fru, Borås.
 Johansson, Sigrid, Folkskoll., Ulricehamn.
 Johansson, Stig, Banktjänsteman, Fristad.
 Johansson, Stig, Herr, Svenljunga.
 Johansson, Stig, Verkmästare, Borås.
 Johansson, Sven, Handelsresande, Borås.
 Johansson, Sven M., Kom.ordf., Vängdala.
 Johansson, T., Herr, Ulricehamn.
 Johansson, Tage, Poliskonst., Ulricehamn.
 Johansson, Valborg, Fru, Borås.
 Johansson, Waldemar, Skräddare, Borås.
 Johansson, Vilh., Fabrikör, Fritsla.
 Johansson, Åke, Chaufför, Borås.
 Johansson, Åke, Fabrikör, Fritsla.
 Johansson, Åke, Disponent, Gällstad.
 Johansson, Åke, Herr, Svenljunga.
 Jonhard, Gert, 1:ste Assistent, Borås.
 Jonasson, Morgan, Civilingenjör, Borås.
 Jonson, Albert, Fastighetsäg., Hindås.
 Jonsson, Axel, Herr, Borås.
 Johnson, Carl, Grosshandlare, Borås.
 Johnsson, Elin, Skolkökslärarinna, Skene.
 Jonsson, Gertrud, Fru, Borås.
 Jonsson, Gunnar, Lagerchef, Borås.
 Johnsson, Gustaf, Tapetserare, Borås.
 Johnsson, Henry, Chefredaktör, Borås.
 Johnsson, Jenny Barnt, gårds.l, Nynäshamn.
 Jonsson, Lennart, Verkstadsägare, Borås.
 Johnson, Nils, Disponent, Borås.
 Jonsson, Otto, Försäljningschef, Borås.
 Josefsson, Emil, Inspektör, Ekfors.
 Josefsson, Harry, Köpman, Borås.
 Josefsson, Sten, Disponent, Ulricehamn.

Josephson, Sven, Herr, Borås.
 Julander, H., Kommunalordf., Apled.
 Jögmärk, Torsten, Herr, Borås
 Järnbladh, Gösta, Kontorschef, Borås
 Järnblad, John, Filialförest., Ulricehamn.
 Järnfors, Gösta, Ingenjör, Sandared.
 Järnfors, Sven, Direktör, Borås.
 Järpe, Eric, Överläkare, Ulricehamn.
 Jönell, Carl, Disponent, Borås.
 Jönsson, Anders, Ingenjör, Borås.
 Jönsson, Erik, Herr, Sparsör.
 Jönsson, Johan, Överlärare, Borås.
 Jönsson, Magnus, Ingenjör, Borås.
 Jörgner, Bengt, Kamrer, Borås.
 Jörnclius, Uno, Disponent, Sandared.
 Jörnmark, Harald, Bankkamrer, Borås.
 Jörsell, Gunnar, Lagerchef, Borås.

Kampe, L., Disponent, Borås.
 Kamvik, Knut, Kamrer, Borås.
 Karlberg, Lars, Försäljningschef, Borås.
 Karlberg, Per, Köpman, Borås.
 Karlqvist, K. G. A., Försäljningschef, Sparsör.
 Karlsson, A., Herr, Borås.
 Karlsson, A., Fabrikör, Gånghester.
 Karlsson, A., F. d. Polisöverkonst., Tranemo.
 Karlsson, Efraim, Kamrer, Borås.
 Karlsson, Einar, Herr, Borås.
 Karlsson, Elis, Värmästare, Dalsjöfors.
 Karlsson, Elsa, Fru, Borås.
 Karlsson, Elsa, Fru, Redvägsbrunn,
 Karlsson, Erik, Handlande, Berghem.
 Karlsson, Erik, Herr, Borås.
 Karlsson, Erik, Herr, Svenljunga.
 Karlsson, Ernst, Herr, Ekefors.
 Karlsson, F. V., Herr, Vängdala.
 Karlsson, Gunnar, Byggmästare, Borås.
 Karlsson, Gustaf, Direktör, Borås.
 Karlsson, Gustaf, Folkskollärare, Viskafors.
 Karlsson, Gustav, Herr, Borås.
 Karlsson, Håkan, Handelsbiträde, Borås.
 Karlsson, J., Stationsinspekt., Borås.
 Karlsson, Karl, Herr, Ekefors.
 Karlsson, Lars-Wilhelm, Bokbindare, Borås.
 Karlsson, Martin, Byggmästare, Limmared.
 Karlsson, Rut, Fröken, Borås.
 Karlsson, Sigfrid, Urmakare, Borås.

Karlsson, Tore, Herr, Redvägsbrunn.
 Karlsson, Ture, Fabrikör, Vegby.
 Karlsson, Torsten, Direktör, Borås.
 Kellén, Erik, Skräddaremästare, Borås.
 Kempe, Per, Kamrer, Borås.
 Kilén, O., Fabrikör, Ulricehamn.
 Kindgren, Ragnar, Direktör, Stockholm.
 Kirsten, Anna, Fröken, Dalsjöfors.
 Kirsten, Olof, Kamrer, Dalsjöfors.
 Kirudd, Gunborg, Läroverksadjunkt, Borås.
 Kjellberg, Knut, Direktör, Borås.
 Kjellberg, Tyra, Fröken, Borås.
 Kjellgren, Gunhild, Folskoll., Fristad.
 Kjellstrand, Stig, Lektor, Borås.
 Kjöllcrström, Gustav, Disp., Östra Tranemo.
 Kleaning, Nils-Håkan, Disponent, Borås.
 Klaesson, Artur, Herr, Mollaryd.
 Klevenfeldt, E., Jägmästare, Borås..
 Klingspor, B., Ingenjör, Borås.
 Klint, Hans, Köpman, Borås.
 Knapasjö, Edvin, Kamrer, Mjöbäck.
 Koch, Gunnar, Civilingenjör, Skene.
 Koch, Jöns, Civilingenjör, Borås.
 Kollén, Arne, Ingenjör, Hultafors.
 Kollén, Ester, Fru, Hultafors.
 Kollén, Hilmer, Disponent, Hultafors.
 Kollén, Joel, Ingenjör, Hultafors.
 Kornby, Olof, Modellör, Borås.
 von Kraemer, Evert C., Flygkapten, Bogotà
 Columbia.
 Krautheim, Robert, Färgmästare, Borås.
 Krii, Harry, Boktryckare, Borås.
 Kristenson, Joh., Auktionsförest., Borås
 Kronquist, Lars, Disponent, Borås.
 Kronquist, Ruth, Fru, Borås.
 Kronvall, Gunhild, Fru, Borås.
 Kroon, Magnus, Löjtnant, Borås.
 Krook, Einar, Direktör, Kinna.
 Krook, John, Civilingenjör, Borås.
 Kry, Folke, Herr, Skene.
 Kumlander, Eric, Kamrer, Borås.
 Kuylenstjerna, K. E., Distr.chef, Borås.
 Kvarnström, Knut, Byggmästare, Borås
 Kylberg, Sven, Ingenjör, Kinna.
 Kyllergård, Lennart, Kontorist, Brämhult.
 Källberg, Gustaf, Folkskollärare, Håcksvik.
 Källander, Ebba, Folkskollärarinna, Borås.

Källén, Ellen Maria, Fru, Borås.
 Källén, Johan, Vaktmästare, Borås.
 Källgren, Ivar, Herr, Svenljunga.
 Källman, G., Lantbrukare, Hökerum.
 Källmark, Bo, Hemmansägare, Horred.
 Källqvist, Karl, Åkeriägare, Apled.
 Källström, Thure, Verkmästare, Borås.
 Kärddahl, Ingeborg, Lärarinna, Skene.

 Lagerberg, Karl Y. Revisor, Borås.
 Lagerberg, Gunnar, Advokat, Borås.
 Lagerquist, Nils, Chaufför, Borås.
 Lagerstedt, Bengt, Kassör, Borås.
 Lagerström, J. R., Kantor, Ambjörnarp.
 Lagerström, Ralph, Herr, Borås.
 Lagnell, Gunnar, Civilingenjör, Borås.
 Landén, Bengt, Banktjänsteman, Sparsör.
 Landén, Sigward, Lantbrukare, Örastom.
 Landgren, Kay, Ingenjör, Borås.
 Lange, A., Direktör, Göteborg.
 Lannér, Elof, Förman, Skene.
 Lapidus, Bengt-Olov, Direktör, Borås.
 Lapidus, Gottlieb, Grosshandlare, Borås.
 Lapidus, Jacob, Direktör, Borås.
 Larander, Sven, Förman, Borås.
 Larm, Helge, Stenhuggare, Borås.
 Larsson, A. G., Herr, Borås.
 Larsson, Agnes, Fru, Björketorp.
 Larsson, Anders, Grosshandlare, Kinna.
 Larsson, Anders H., Handlande, Björketorp.
 Larsson, Anna, Fröken, Kinna.
 Larsson, Artur, Herr, Borås.
 Larsson, Assar, Disponent, Ulricehamn.
 Larsson, Axel, Komminister, Bollebygd.
 Larsson, Bengt, Distriktsveterinär, Borås.
 Larsson, Birger, Ingenjör, Borås.
 Larsson, Brita, Fru, Borås.
 Larsson, David, Herr, Borås.
 Larsson, Elin, Fru, Borås.
 Larsson, Elsa, Fröken, Kinna.
 Larsson, Greta, Fröken, Borås.
 Larsson, Gunnar, Lagerchef, Borås.
 Larsson, Gunnar, Köpman, Borås.
 Larsson, Gunnar W., Köpman, Borås.
 Larsson, Gustav, Maskinist, Svenljunga.
 Larsson, Harald, Herr, Dalsjöfors.
 Larsson, Ingrid, Fru, Limmared.

Larsson, John, Folkskollärare, Borås.
 Larsson, John, Köpman, Borås.
 Larsson, John, Direktör, Göteborg.
 Larsson, J. P., Källarmästare, Östra Tranemo.
 Larsson, Karin, Fru, Borås.
 Larsson, Carl, Handlande, Berghem.
 Larsson, Carl, Kyrkvärd, Svenljunga.
 Larsson, Karl, Slaktare, Myrekulla.
 Larsson, Karl, Herr, Limmared.
 Larsson, Kurt, Förman, Skene.
 Larsson, Kurt, Köpman, Borås.
 Larsson, Nils, Handlande, Ulricehamn.
 Larsson, Richard, Stadskamrer, Borås.
 Larsson, Rudolf, Förman, Borås.
 Larsson, Siri, Fru, Borås.
 Larsson, Sven, Grosshandlare, Kinna.
 Larsson, Tekla, Folkskollärarinna, Bollebygd.
 Larsson, Tor, Disponent, Strömsfors.
 Larsson, Torsten, Disponent, Borås.
 Larsson, Vera, Fröken, Borås.
 Larsson, Yngve, Lokförare, Borås.
 Leander, O. E., Fabrikör, Skene.
 Leffler, Edvin, Direktör, Kinna.
 Leffler, Ulf, Ingenjör, Kinna.
 Leiker, Arne, Köpman, Svenljunga.
 Lénberg, Arthur, Disponent, Fritsla.
 Lénberg, G., Köpman, Borås.
 Lénberg, Harry, Köpman, Borås.
 Lénberg, Knut, Stadskassör, Borås.
 Lénberg, Sten, Handlande, Apled.
 Lennartz, Thorsten, Ryttmästare, Borås.
 Lerjefors, Josef, Disponent, Borås.
 Lewander, Ernst, F. d. Statinsinspekt., Borås.
 Levinsson, Nils, Ingenjör, Skene.
 Lidell, Gunnar, Herr, Borås.
 Lidén, Arne, Lektor, Borås.
 Lidén, Nore, Sekreterare, Borås.
 Lidén, Sten, Läroverksadjunkt, Borås.
 Lidén, Sören, Försäljningschef, Borås.
 Lidman, Anna, Fru, Redvägsbrunn.
 Lidman, Gustaf, Droskägare, Borås.
 Lidman, Helge, Ingenjör, Dalsjöfors.
 Lidman, Lalla, Fru, Borås.
 Lidman, Sigrid, Lärarinna, Dalsjöfors.
 Liedzén, Urban, Industrijänssteman, Borås.
 Liljedahl, Birger, Banktjänsteman, Borås.
 Liljenberg, Harald, Sysloman, Borås.

Liljegren, Hilding; Skorstensmästare, Borås.
 Liljekvist, Karin, Fröken, Borås.
 Liljeros, Arvid, Direktör, Borås.
 Liljeros, Bror, Direktör, Borås.
 Liljeström, Harald, Herr, Borås.
 Lillhage, Hugo, Direktör, Borås.
 Lillhage, Rolf, Disponent, Borås.
 Lillhage, Torsten, Disponent, Borås.
 Lindh, Axel, Landsfiskal, Borås.
 Lind, Erik, Musikförfattare, Borås.
 Lind, Gustav, Köpman, Borås.
 Lind, Ivar, Disponent, Borås.
 Lind, Ragna, Fru, Borås.
 Lind, Steen, Försäljningschef, Borås.
 Lindahl, Gunnar, Disponent, Borås.
 Lindahl, Karl, Godsägare, Ulricehamn.
 Lindberg, Aug. D., Handlande, Limmared.
 Lindberg, Harald, Handlande, Björketorp.
 Lindberg, Herbert, Direktör, Borås.
 Lindberg, Per, Direktörsassistent, Borås.
 Lindberg, Tore, Ingenjör, Skene.
 Lindberg, Åke, Ingenjör, Skene.
 Lindblad, Aina, Fru, Chefsdirektör, Borås.
 Lindblad, Axel, Grosshandlare, Ulricehamn.
 Lindblom, Georg, Fastighetsmäkl., Ulricehamn.
 Lindblom, Sven, Kontorist, Borås.
 Lindeblad, Bengt, Assessor, Borås.
 Lindell, Erland, Lagerchef, Borås.
 Lindén, Alva, Fröken, Sandhem.
 Lindén, Oscar, Civilingenjör, Borås.
 Linder, Otto, Sjökapten, Borås.
 Linderholm, Eric, Källarmästare, Borås.
 Linderholm, Sten, Kamrer, Axelfors.
 Linderum, Carl, Folkskollärare, Limmared.
 Lindgren, Bror, Köpman, Borås.
 Lindgren, Gustav, Köpman, Borås.
 Lindgren, Per, Civilingenjör, Borås.
 Lindgren, Åke, Ingenjör, Borås.
 Lindgren, Teodor, Målaremästare, Hedared.
 Lindhagen, Sten, Herr, Åsunden.
 Lindhög, E. N., Järnhandlare, Borås.
 Lindstrantz, Herman, Ombudsman, Borås.
 Lindqvist, Britta-Stina, Fröken, Borås.
 Lindqvist, Hugo, Trädgårdsarkitekt, Borås.
 Lindqvist, Ivar, Linjearbetare, Borås.
 Lindkvist, Karl, Vågmästare, Borås.
 Lindqvist, Sten, Kapten, Borås.
 Lindskog, Severin, Lantbrukare, Ulricehamn.
 Lindstedt, Axel, Disponent, Borås.
 Lindstedt, Erik, Rektor, Borås.
 Lindstrand, K. G., Verkmästare, Svenljunga.
 Lindström, Harald, Kamrer, Borås.
 Lindström, John, Direktör, Borås.
 Lindström, Paul, Provinsialläkare, Horred.
 Linnander, Göran, Advokat, Borås.
 Linnarsson, John, Förman, Viskafors.
 Ljung, Bertil, Byggmästare, Borås.
 Ljung, Reinhold, Köpman, Borås.
 Ljungberg, Johan, Disponent, Ulricehamn.
 Ljungkvist, Hans-Åke, Pastor, Borås.
 Ljungström, Gösta, Köpman, Ulricehamn.
 Loheden, Erik, Köpman, Kinna.
 Lomander, Kurt, Verkmästare, Borås.
 Lorentzson, Hilding, Herr, Kinna.
 Lorentzon, Thore, Herr, Svenljunga.
 Lovell, John, Ingenjör, Borås.
 Ludvigsson, Ivan, Direktör, Kinna.
 Ludvigsson, Vera, Fröken, Borås.
 Lund, Oscar, Direktör, Borås.
 Lundahl, Carl, Fabrikör, Fristad.
 Lundberg, Karin, Fröken, Limmared.
 Lundberg, Nils, Direktör, Borås.
 Lundberg, Paul, Köpman, Borås.
 Lundblad, Erik, Köpman, Bollebygd.
 Lundblom, Marie, Fröken, Borås.
 Lundberg, Sune, Fabrikör, Borås.
 Lundell, Bengt, Fabrikör, Borås.
 Lundestedt, Ture, Kontrollör, Borås.
 Lundgren, Carl-Henrik, Tandläkare, Borås.
 Lundgren, Erik, Köpman, Limmared.
 Lundgren, Evy, Fru, Limmared.
 Lundgren, Nils, Ingenjör, Borås.
 Lundgren, P. O., Direktör, Borås.
 Lundgren, R., Köpman, Göteborg.
 Lundgren, Tage, Jur. kand., Borås.
 Lundgren, Tore, Kamrer, Göteborg.
 Lundgren, Torsten, Lagerchef, Borås.
 Lundin, Fritz, Handlande, Borås.
 Lundin, Hilda, Fru, Svenljunga.
 Lundin, Inge, Järnhandl., Svenljunga.
 Lundin, Johan, Ekonomichef, Borås.
 Lundin, Kristina, Fröken, Borås.
 Lundin, Tage, Köpman, Svenljunga.
 Lundqvist, Carl, Spinnare, Svenljunga.

Lundqvist, Helge, Exekutor, Borås.
 Lundqvist, J. W., Verkmästare, Tranemo.
 Lundqvist, V. E., Musikdirektör, Borås
 Lundsog, Gösta, Skogsinspekt., Ulricehamn.
 Lust, Inge, Textilarbetare, Viskafors.
 Lydén, Torsten, Expeditör, Skene.
 Lybeck, Helge, Folkskollärare, Borås.
 Löfgren, August, Godsägare, Borås.
 Löfgren, Nils, Tandläkare, Borås.
 Löfgren, Stig, Civilingenjör, Borås.
 Löfqvist, Inge, 1:ste Postassistent, Borås.
 Löfqvist, Torsten, Lagerchef, Borås.
 Löfvander, O. R., Herr, Kinnahult.
 Lönn, Nath., Fastighetsmäklare, Borås.
 Lönn Dahl, Erik, Ingenjör, Borås.
 Lönnqvist, Albin, Arkitekt, Borås.
 Löthman, P. Hj., Landsfiskal, Ulricehamn.
 Lövenby, Gunnar, Järnvägstjänstem., Borås.

Magni, Gösta, Disponent, Borås.
 Magni, Stig, Ingenjör, Borås.
 Magnusson, A., Köpman, Ulricehamn.
 Magnusson, Allan, Köpman, Borås.
 Magnusson, Axel, Kassör, Borås.
 Magnusson, Carl, Bagaremästare, Borås.
 Magnusson, Erik, Direktör, Borås.
 Magnusson, Eric, 1:ste Tekniker, Borås.
 Magnusson, Filip, Byggmästare, Borås.
 Magnusson, Gustaf, Handlande, Borås.
 Magnusson, Helga, Fru, Göteborg.
 Magnusson, Helga, Fru, Borås.
 Magnusson, J., Direktör, Borås.
 Magnusson, John, Köpman, Borås.
 Magnusson, John, Förman, Borås.
 Magnusson, Karin, Folkskollärarinna, Borås.
 Magnusson, Stig, Köpman, Borås.
 Magnusson, Sven, Kamrer, Borås.
 Magnusson, Tage, Disponent, Borås.
 Magnusson, Yngve, Direktör, Borås.
 Magnusson, Åke, Köpman, Borås.
 Malmberg, Th., Direktör, Borås.
 Malmberg, Åke, Disponent, Borås.
 Malmgren, E., Stadsläkare, Ulricehamn.
 Malmqvist, Alda Napolia, Tillskärer., Borås.
 Malmqvist, David, Teckningslärare, Borås.
 Malmquist, Sven, Tandläkare, Borås.
 Malmjö, Sven, Verkmästare, Borås.

Marby, Greta, Fröken, Borås.
 Marby, John, Fastighetsägare, Hultafors.
 Marits, Folke, Bankkamrer, Borås.
 Markow, Axel, Disponent, Kinnahult.
 Mars, Agaton, Färgmästare, Borås.
 Martin, L. M., Lagerchef, Kinna.
 Martinsson, Carl, Verkmästare, Borås.
 Marzelius, Ruth, Folkskollärarinna, Kinna.
 Mathiasson, Bertil, Byggnadsingenjör, Borås.
 Mattisson, Karl, Med. Dr., Malmö.
 Mattsson, Karl Josef, Byggmästare, Borås.
 Mattus, Sigurd, Ingenjör, Borås.
 Medberg, Jean, Direktör, Borås.
 Medin, Bror, Frisörmästare, Borås.
 Medin, Edit, Fröken, Kungsbacka.
 Melander, Erik, Ingenjör, Borås.
 Melin, Lars-Fritiof, Kapten, Borås.
 Melin, Paul, Kyrkoherde, Dalsjöfors.
 Melin, Rudolf, Försäljningschef, Borås.
 Melin, Samuel, Prost, Borås.
 Mellander, Ingeborg, Lärarinna, Skene.
 Mellander, Karl, Landsarkivarie, Lund.
 Mellquist, Karl F., Länsjägmästare, Borås.
 Mellring, Harry, Herr, Borås.
 Mills, Paul, Herr, Borås.
 Millqvist, Svante, Kapten, Borås.
 Mittag-Leffler, Arne, Kapten, Borås.
 Moberg, Ivar, Fil. Dr., Borås.
 Moberg, Lilly, Fru, Borås.
 Moberg, Paul, Verkstadsägare, Ulricehamn.
 Moberg, Thure, Handelsbiträde, Svenljunga.
 Mogren, Sven, Tandläkare, Dalsjöfors.
 Molander, Georg, Bankkamrer, Borås.
 Molin, Torsten, Bagaremästare, Kinna.
 von Mosczinsky, Iwan, Ingenjör, Borås.
 Muhl, C. G., Kyrkoherde, Väröbacka.
 Murfors, T. H., Förman, Borås.
 Munthe, Britta, Fru, Borås.
 Müller, Erik, Verkmästare, Borås.
 Müller, Lilly, Fru, Borås.
 Myrén, Herbert, Folkskollärare, Borås.
 Månsson, Gottfrid, Bankkamrer, Borås.
 Mårtensson, John, Einar, Herr, Sjömarken.
 Mårtensson, Per, Kamrer, Svenljunga.
 Mårtensson, Robert, Kont.-skriv., Borås.
 Möhlenbrock, Birger, Herr, Borås.
 Möller, Nils, Handlande, Borås.

Möller, Werner, Överläkare, Borås.
Mörlid, Nils, Köpman, Borås.
Nahlbom, Thorsten, Pastor, Dalsjöfors.
Nejdemark, Nils, Restauratör, Borås.
Nelson, Håkan, Banktjänsteman, Kinna.
Neuman, Knut, Lantbrukare, Timmele.
Nicklasson, Axel, Möbelv.äg., Ulricehamn.
Nilsson, Albert, Advokat, Ulricehamn.
Nilsson, Albin, Nämndeman, Fotskäl.
Nilsson, Albin, Textilagent, Borås.
Nilsson, Allan, Målaremästare, Borås.
Nilsson, Arne, Verkmästare, Borås.
Nilsson, Artur, Nämndeman, Ljung.
Nilsson, Arthur G., Byggmästare, Mjölback.
Nilsson, Arvid, Folkskollärare, Dalsjöfors.
Nilsson, Arvid, Kamrer, Ulricehamn.
Nilsson, A. W., Sundhetskomm., Göteborg.
Nilsson, A. W., Förvaltare, Borås.
Nilsson, Axel, Fabrikör, Dalsjöfors.
Nilsson, B. A., Riksdagsman, Borås.
Nilsson, B. H., Disponent, Borås.
Nilsson, Carl, Försäljningschef, Borås.
Nilsson, Carl J., F. d. Stadskamrer, Borås.
Nilsson, Doris, Föreståndarinna, Borås.
Nilsson, Ebba, Fröken, Borås.
Nilsson, Elis, Disponent, Borås.
Nilsson, Erik W., Fabrikör, Kinna.
Nilsson, Ernst, Herr, Svenljunga.
Nilsson, Ester, Fru, Borås.
Nilsson, G. H., Disponent, Borås.
Nilsson, Gustaf, Herr, Vegby.
Nilsson, Gustaf, Folkskollärare, Viared.
Nilsson, Gösta, Fabrikör, Gullestorp.
Nilsson, Harry, Verkmästare, Borås.
Nilsson, Ivar, Disponent, Borås.
Nilsson, J. A., Folkskollärare, Hedared.
Nilsson, Johan, Disponent, Borås.
Nilsson, John, Lantbrukare, Skene.
Nilsson, Josef, Hemmansägare, Bollebygd.
Nilsson, Karin, Fröken, Borås.
Nilsson, Margit, Fru, Borås.
Nilsson, Mary, Fru, Borås.
Nilsson, Mats, Verkmästare, Borås.
Nilsson, N. E., Köpman, Borås.
Nilsson, Nils, Kontorist, Svenljunga.
Nilsson, Nils, Kommunalordf., Bollebygd.
Nilsson, Nils O., Modellkonstruktör, Borås.
Nilsson, Olle, Handelsresande, Borås.
Nilsson, Olof, Fabrikör, Hökerum.
Nilsson, Olof, Direktör, Borås.
Nilsson, Olof, Trädgårdsmästare, Borås.
Nilsson, Oscar, Ingenjör, Borås.
Nilsson, Per, Folkskollärare, Borås.
Nilsson, Robert, Direktör, Borås.
Nilsson, Robert, Kapten, Borås.
Nilsson, Sven, Trafikbilägare, Hökerum.
Nilsson, Sven G., Föreståndare, Borås.
Nilsson, Torsten, Hemmansägare, Myrekulla.
Nilsson, Thure, Hemmansägare, Ekefors.
Nilsson, Ake, Lagerchef, Borås.
Nohlström, Sven, Herr, Kinnahult.
Norberg, Julius V., Herr, Sexdrega.
Nord, Lennart, Lagerchef, Fritsla.
Nordell, Gunnar, Köpman, Ulricehamn.
Nordenström, Georg, Disponent, Borås.
Nordenström, Rut, Fru, Borås.
Nordensvan, Åke, Kontorschef, Kinna.
Nordgren, Nils, Verkmästare, Borås.
Nordin, Inge, Montör, Hökerum.
Nordin, Yngve, Stationsförest., Berghem.
Nordstedt, Hugo A., Folkskollärare, Borås.
Nordström, Alfild, Fru, Borås.
Nordström, Harald, Civilingenjör, Borås.
Nordwall, Birger, Civilingenjör, Borås.
Nordwall, Olof, Ingenjör, Borås.
Norell, Kurt, Kapten, Borås.
Norén, Albin, Appreturmästare, Borås.
Norén, Anna, Fru, Borås.
Norén, Fritz, Fabrikör, Dannike.
Norén, Gunnar, Kessör, Borås.
Norén, Hanna, Fru, Borås.
Norén, Harry, Köpman, Borås.
Norén, Hillevi, Fru, Dannike.
Norgren, Olle, Folkskollärare, Torpåkra.
Norinder, A., Handlande, Borås.
Norrby, Claes, Polismästare, Borås.
Norrby skolans Lärarbibliotek, Borås.
Norrman, Erik, Bankdirektör, Borås.
Norström, Tage, Ingenjör, Borås.
Ny, Hans, Kontorist, Fristad.
Nyberg, John, Lantbrukare, Fritsla.
Nyberg, Svea Folkskollärarinna, Aplared.
Nydén, Harry, Verkstadsägare, Svenljunga.
Nydén, Rudolf, Verkstadsägare, Svenljunga.

Nygren, Hjalmar, Bagaremästare, Borås.
 Nygren, Jean, Kontorist, Borås.
 Nylander, Axel, Civilingenjör, Borås.
 Nylén, Karin, Folkskollärarinna, Fristad.
 Nyman, Arthur, Landstingsman, Limmared.
 Nyman, Elsa, Lärarinna, Borås.
 Nyman, Fritz, Tillskärare, Borås.
 Nyman, Rolf, Civilekonom, Borås.
 Nyström, Gunnar, Skräddaremästare, Borås.
 Nyström, Ivar, Fabrikör, Borås.
 Nyström, Lisen, Fru, Borås.
 Nyström, Lars, Leg. läkare, Borås.
 Nyström, Ruth, Lärarinna, Fritsla.
 Näslund, Karl-Erik, Ingenjör, Borås.

Oddestad, Hans, Kamrer, Borås.
 Odéen, Lars, Ingenjör, Sjötofta.
 Odqvist, Folke, Advokat, Borås.
 Olausson, J., Disponent, Borås.
 Ohlin, Wilh., Förvaltare, Bollebygd.
 Olofson, Algot, Lantbrukare, Fritsla.
 Olsen, Odd, Försäljningschef, Borås.
 Ohlson, Agda, Fru, Borås.
 Olsson, Albert, Folkskollärare, Kinna.
 Olsson, Anders, Lagerchef, Borås.
 Olsson, Bengt, Verkmästare, Göteborg.
 Olsson, Bror, Disponent, Borås.
 Olsson, Emil, Verkmästare, Fristad.
 Ohlsson, Erik, Fabrikör, Frufällan.
 Ohlsson, Erik, Trävaruhandl., Mollaryd.
 Olsson, Eyvor, Fru, Borås.
 Olsson, G. F., Med. Dr., Borås.
 Ohlsson, Gottfrid, Köpman, Borås.
 Olsson, Gunnar, Disponent, Dalsjöfors.
 Olsson, Harry, Fabrikör, Borås.
 Olsson, Hilmer, Disponent, Dalsjöfors.
 Olsson, Joel, Direktör, Borås.
 Olsson, John, Kamrer, Tranemo.
 Olsson, Karl, Disponent, Grimsås.
 Olsson, Kurt, Köpman, Borås.
 Olsson, Nils, Byggmästare, Borås.
 Olsson, O. A., Direktör, Borås.
 Olsson, Olof, Sägverksägare, Dalsjöfors.
 Ohlson, Oscar, Ingenjör, Borås.
 Ohlsson, Otto W., Folkskoll., Svenljunga.
 Olsson, Rickard, Handelsresande, Kinna.
 Olsson, Rudolf, Kamrer, Gölingstorp.

Ohlsson, Selma, Fröken, Borås.
 Olsson, Stig, Bankkassör, Borås.
 Ohlsson, T. H., Installatör, Borås.
 Ombert, Torsten, Fabrikör, Limmared.
 Ohrlander, Axel E., 1:ste Postkontr., Borås.
 Oscarsson, Georg, Köpman, Borås.
 Oscarsson, Ivan, Fastighetsägare, Borås.
 Oscarsson, N. O., Fastighetsägare, **Borås.**
 Oscarsson, Ragnar, Disponent, Borås.
 Oscarsson, Seth, Lantbrukare, Rångedala.
 Oscarsson, Torsten, Kontorist, Borås.
 Otell, Lennart, Herr, Borås.
 Otterdahl, Maja, Fröken, Borås.
 Cusbäck, A. U., Fabrikör, Borås.

Palm, Martin, Direktör, Borås.
 Palmqvist, Knut, Fabrikör, Östra Tranemo.
 Paulsson, Knut, Häradsarkivar, Ulricehamn.
 Pedersen, Eric, Direktör, Borås.
 Pedersen, Hans, Disponent, Borås.
 Pedersen, Hilding, Disponent, Borås.
 Pedersen, John, Grosshandlare, Borås.
 Pedersen, Åke, Köpman, Borås.
 Pelin, Arvid, Ingenjör, Borås.
 Pelin, Filip, Herr, Borås.
 Persson, Adolf, Prov.läk., Limmared.
 Persson, Algot, Åkeriägare, Borås.
 Persson, Arne, Lantbrukare, Fritsla.
 Pehrsson, Birger, Byggmästare, Borås.
 Persson, Emil, Disponent, Borås.
 Persson, Enok, Herr, Svenljunga.
 Persson, Eskil, Herr, Svenljunga.
 Persson, G., Bankkamrer, Svenljunga.
 Persson, Gabriel, Korrespondent, Borås.
 Pehrsson, Gustaf, Herr, Borås.
 Persson, Gösta, Fabrikör, Fristad.
 Persson, Gösta, Fabriksidkare, Brämhult.
 Pehrson, Gösta, Kamrer, Borås.
 Persson, Hans, Ingenjör, Borås.
 Persson, Harry, Herr, Borås.
 Persson, Henrik, Redaktör, Borås.
 Persson, J. I., Smedmästare, Borås.
 Persson, Karin, Ämneslärarinna, Borås.
 Persson, Karl, Herr, Kinna.
 Persson, Kerstin, Fröken, Borås.
 Persson, Lilian, Fröken, Borås.
 Persson, Olivia, Fröken, Borås.

Persson, Otto, Bagaremästare, Bollebygd.
 Pehrsson, Per, Apotekare, Borås.
 Pehrsson, Rolf, Ingenjör, Borås.
 Persson, Severin, Skräddaremäst., Borås.
 Persson, Sigfrid, Kontorist, Mollaryd.
 Persson, Sven, Kassör, Borås.
 Pehrsson, Thore, Herr, Limmared.
 Pettersson, Bernhard, Folkskoll., Mölndal.
 Pettersson, David, Fabrikör, Ulricehamn.
 Pettersson, David, Fabrikör, Gånghester.
 Pettersson, Erick, Kyrkovård, Trädet.
 Pettersson, Erik, Förman, Borås.
 Pettersson, Carl, f. d. Banmästare, Limmared.
 Pettersson, Emmy, Fröken, Göteborg.
 Pettersson, Fingal, Direktör, Borås.
 Pettersson, Folke, Verkmästare, Borås.
 Pettersson, Gustav, Handlande, Borås.
 Pettersson, Helge, Länsarbetsdirektör, Borås.
 Peterson, Hans, Försäljningschef, Borås.
 Pettersson, Harry, Herr, Svenljunga.
 Pettersson, Hilda, Fröken, Borås.
 Pettersson, Hildur, Fru, Hid.
 Pettersson, Holger, Vedhandlare, Borås.
 Pettersson, Karin, Fru, Borås.
 Pettersson, Karl, Herr, Limmared.
 Pettersson, Lizzie, Fröken, Borås.
 Pettersson, Oskar, Herr, Skene.
 Pettersson, Otto, Verkmästare, Kinna.
 Peterson, T., Löjtnant, Brämhult.
 Petzén, Carl, Handlande, Skene.
 Petzén, Kurt, Köpman, Borås.
 Petzäll, Nils, Disponent, Borås.
 Pihl, C. E., Postexpeditör, Borås.
 Pohl, Eric, Fabrikör, Borås.
 Pohl, Richard, Tandläkare, Borås.
 von Porat, Hjalmar, Ingenjör, Borås.
 Pressfelt, Axel, Fabrikschef, Borås.

 Quist, Eric, Bagaremästare, Borås.
 Qvist, Arvid, Tandläkare, Borås.

 Rabe, Nils H:son, Disponent, Borås.
 Rahn, H., Kapten, Borås.
 Randén, Carl, Disponent, Borås.
 Raneborg, Rudolf, Köpman, Borås.
 Ranö, Stig, Kammar skrivare, Borås.
 Redlund, J. K. A., Köpman, Borås.

 Regnér, A, Provinsialläkare, Kinna.
 Regnér, J., Köpman, Borås.
 Regnér, Robert, Folkskollärare, Hökerum.
 Reis, Arne, Tjänsteman, Borås.
 Reis, Börje, Ingenjör, Borås.
 Reis, Torsten, Boktryckare, Borås.
 Rehn, Frans, Kontorist, Borås.
 Rehn, Hugo, Distriktschef, Borås.
 Richert, Arvid, Landshövding, Vänersborg.
 Richter, Karl-Erik, Direktör, Borås.
 Ridderbjelke, Daniel, Lantbrukare, Sparsör.
 Ridderbjelke, Oskar, Nämndeman, Sparsör.
 Ringheim, Gustaf, Disponent, Borås.
 Ringqvist, Thorsten, Ombudsman, Aplared.
 Ringström, Märta, Fru, Borås.
 Risborg, Artur, Folkskollärare, Hultafors.
 Risell, Gunnar, Försäljningschef, Borås.
 Robertsson, Gunnar, Kontorist, Borås.
 Rodahl, A., Socialvårdschef, Borås.
 Romild, Elin, Fru, Distr.barnm., Varnumskulle.
 Rohland, Walter, Byggmästare, Borås.
 Roos, Eskil, Tandläkare, Borås.
 Rosdahl, Carla, Fröken, Borås.
 Rosdahl, Frank, Tandtekniker, Borås.
 Rosén, Alda, Fröken, Viskafors.
 Rosén, Alice, Fru, Borås.
 Rosén, Beda, Fru, Borås.
 Rosén, Hubert, Körsnäs, Borås.
 Rosenblad, Gunnar, Köpman, Borås.
 Rosendahl, Gunnar, Kassör, Borås.
 Rosengren, Erik, Ingenjör, Borås.
 Rosengren, Valter, Charkuteriförest., Borås.
 Rosenquist, Bertil, Handelsresande, Borås.
 Rosquist, Carl, Revisor, Borås.
 Rosqvist, Hilma, Fru, Borås.
 Roosvall, Gustaf, Fabrikör, Sparsör.
 Rost, Sture, Disponent, Borås.
 Rowell, Nils, Direktör, Borås.
 Roy, Gustaf, Lokförare, Borås.
 Roy, Richard, Pressare, Borås.
 Rozell, Hans, Direktör, Borås.
 Rudbäck, G. S., f. d. Kontr.pr., Ulricehamn.
 Rudbäck, Göran, Tandläkare, Borås.
 Rudell, Nils, Disponent, Borås.
 Rudholm, D. G., Fabrikör, Borås.
 Rudholm, Paridon, Disponent, Borås.
 Rundgren, Erik, Fabrikör, Borås.

Runstedt, Ingvar, Komminister, Myrekulla.
 Rydberg, Ingrid, Fröken, Borås.
 Rydberg, Jean, Folkskollärare, Borås.
 Rydell, Anna, Lärarinna, Timmele.
 Rydell, Erik, Lokförare, Borås.
 Rydén, Maria, Folkskollärarinna, Hökerum.
 Rydin, Astrid, Fru, Fristad.
 Rydin, Dag, Disponent, Fristad.
 Rydin, Helge, Kamrer, Borås.
 Rydin, Lage, Disponent, Fristad.
 Rydin, Märta, Fotograf, Borås.
 Rydström, Karla A., Fru, Svenljunga.
 Rylander, Ture, Bagaremästare, Borås.
 Rylander, Valter, Lantbrukare, Asunden.
 Rytte, Paul, Försäljningschef, Tranemo.
 Rånge, Einar, Folkskollärare, Apledred.
 Rånnesten, Nils, Kontorist, Borås.
 Rödbj, Sten P.son, Direktör, Borås.

Sabel, Carl, Förman, Borås.
 Sabel, Hjalmar, Förman, Borås.
 Salén, Philip, Disponent, Borås.
 Salomonson, Eric, Inspektör, Rydboholm.
 Sahlsström, K. E., Fil Dr., Stockholm.
 Samuelsson, Allan, Snickare, Borås.
 Samuelsson, Gunnar, Köpman, Borås.
 Samuelsson, Mauritz, Lantbr., Hedared.
 Samuelsson, Sven, Lantbrukare, Sjömarken.
 Samuelsson, Sven-Erik, Direktör, Borås.
 Samsioe, Anna, Fröken, Svenljunga.
 Sandberg, Anna Margareta, Fröken, Borås.
 Sandberg, Elis, Köpman, Borås.
 Sandberg, Lena, Fröken, Borås.
 Sandberg, Max Harry, Redaktör, Borås.
 Sandblom, Bertil, Handlande, Myrekulla.
 Sandblom, Elov, Folkskollärare, Bollebygd.
 Sandblom, Nils, Kontorist, Skene.
 Sandblom, Yngve, Köpman, Svenljunga.
 av Sandeberg F., Kammarherre, Moholm.
 Sandeborn, Gunnar, Direktör, Björketorp.
 Sandén, Arvid, Ingenjör, Borås.
 Sandén, Assar, Disponent, Borås.
 Sandén, Emilia, Fru, Borås.
 Sandin, Erik, Advokat, Borås.
 Sandquist, Stig, Civilingenjör, Borås.
 Sandsten, Tor, Textilingenjör, Kinna.
 Sandström, Bernh., Stadsingenjör, Borås.

von Schedvin, Daniel, Godsägare, Hillared.
 von Schedvin, Henry, Köpman, Borås.
 von Schedvin, Olof, Ingenjör, Borås.
 Schildt, Bengt, Major, Borås.
 Schultz, Bengt, Herr, Borås.
 Segelberg, Ivar, Doktor, Borås.
 Segelmark, Oscar, Fabrikör, Borås.
 Senneryd, Harald, Ingenjör, Borås.
 Serell, Torvald, Fjärdingsman, Björketorp.
 Siby, Olof, Fastighetschef, Borås.
 Sidstedt, Ernst, Lantbrukare, Axelfors .
 Sidstedt, Åke, Droskschaufför, Borås.
 Siedberg, Elin, Hemmansägare, Axelfors.
 Siesing, Th., Frisörmästare, Borås.
 Sigurdsson, Sigvard, Godsägare, Hökerum.
 Simmingsköld, Kurt, Kapten, Asunden.
 Sjöö, Fritz, Förman, Skene.
 Sjöberg, Bengt, Tandläkare, Skene.
 Sjöberg, Erik, Bankdirektör, Borås.
 Sjöberg, Gustaf, Kommunalkamrer, Kinna.
 Sjöberg, Sven, Bankkamrer, Kinna.
 Sjöblom, Tage, Herr, Svenljunga.
 Sjögren, Per-Olof, Pastor, Tvärred.
 Sjögård, Anna, Fröken, Svenljunga.
 Sjöholm, Elna, Fru, Borås.
 Sjöholm, Håkan, Ingenjör, Borås.
 Sjöklint, Elis, Ingenjör, Borås.
 Sjölander, Bernhard, Fabrikör, Borås.
 Sjölin, Ebon, Fru, Borås.
 Sjölin, Hadar, Fabrikör, Borås.
 Sjölin, Per, Civilingenjör, Borås.
 Sjölin, Sven, Ingenjör, Borås.
 Sjöstedt, Gudrun, Skolkökslärarinna, Fristad.
 Skoog, C. A., Borgmästare, Borås.
 Skoog, Carl Skräddare., Redvägsbrunn.
 Skoogh, O., Löjtnant, Borås.
 Skoglund, Allan, Bryggeriägare, Toarpsdal.
 Skoglund, E., Fabrikör, Kinnahult.
 Skoglund, Ella, Fröken, Skogsryd.
 Skoglund, Gunnar, Reparatör, Borås.
 Skoglund, Märta, Fru, Kinna.
 Skoglund, Per, Köpman, Kinnahult.
 Skoglund, Per, Komminister, Ulricehamn.
 Skoglund, Petrus, Direktör, Borås.
 Skoglund, Sture, Konsul, Borås.
 Smedberg, Sam., Folkskollärare, Björketorp.
 Snickars, Aug., Överingenjör, Borås.

Snygg, Oscar, Köpman, Borås.
 Spens, C. V., Borgmästare, Ulricehamn.
 Spens, Lena, Kurator, Borås.
 Stadsbiblioteket, Medlemskap nr 1, Borås.
 Stadsbiblioteket, Medlemskap nr 2, Borås.
 Stalefors, Eric, Herr, Borås.
 Stawe, Einar, Disponent, Sandared.
 Stefanson, Gerda, Fröken, Myrekulla.
 Stefanson, Knut, Snickare, Myrekulla.
 Steinbach, Curt, Handlande, Kinna.
 Steineck, Sten Hugo, Apotekare, Borås.
 Steinorth, Eric, Herr, Tranemo.
 Stenbeck, I., Civilingenjör, Borås.
 Stenberg, Ruth, Fröken, Borås.
 Stenborg, Ragnar, Major, Stockholm.
 Stendahl, Gunnar, Lagerbokhållare, Kinna.
 Stenlund, Uno, Direktör, Borås.
 Stenlund, Ake, Disponent, Borås.
 Sterner, Björn, Rektor, Seglora.
 Sternving, John, Kontorschef, Borås.
 Stigen, Alf, Direktör, Borås.
 Stigen, Folke, Fabrikör, Partille.
 Stigsén, Folke, Disponent, Tranemo.
 Stomberg, Evald, Chefredaktör, Ulricehamn.
 Strand, Elin, Fru, Göteborg.
 Strand, Erik, Kantor, Fritsla.
 Stridh, C., Inspektör, Berghem.
 Stridbeck, Rudolf, Överstelöjtnant, Borås.
 Ströberg, Gustaf, Överlärare, Borås.
 Ström, Alfred, Köpman, Borås.
 Ström, Folke, Disponent, Borås.
 Ström, Lennart, Köpman, Borås.
 Strömberg, Tycho, Rektor, Kinna.
 Strömqvists Järnhandel, Borås.
 Ståhl, Rune, Tandläkare, Kinna.
 Ståhl, Simon, Provinsialläkare, Fritsla.
 Ståhlberg, Agnes, Fru, Myrekulla.
 Ståhlgren, Lillemor, Fil. mag., Fru, Borås.
 Sundberg, Bror, Verkmästare, Borås.
 Sundbye, Peter, Direktör, Borås.
 Sundell, Gustaf, Musikdirektör, Borås.
 Sundén, A., Fabrikör, Borås.
 Sundfelt, Gustaf, Kapten, Sandared.
 Sundgren, Birger, Inköpschef, Borås.
 Sundqvist, Arne, Disponent, Kinna.
 Suter, Fredric, Försäljningschef, Borås.
 Svalander, F. A., Folkskollärare, Eksjö.
 Svalander, Josef, Disponent, Borås.
 Svalander, Ragnar, Direktör, Borås.
 Svan, Elis, Bankvaktmästare, Borås.
 Swahn, Rolf, Herr, Borås.
 Swanson, Bertil, Fabrikör, Borås.
 Svanström, Sixten, Köpman, Svenljunga.
 Swartling, Arvid, Häradshövding, Borås.
 Swartling, Jane, Fru, Borås.
 Svedberg, M. S., Direktör, Borås.
 Svedebergh, C. A., Verkmästare, Borås.
 Svedén, Bengt, Järnhandlare, Borås.
 Svedén, Sven, Järnhandlare, Borås.
 Svedén, Sven-Olof, Köpman, Borås.
 Svedmark, Dagmar, Fröken, Borås.
 Svegmark, Harry, Direktör, Borås.
 Svenljunga Folkbibliotek, Svenljunga.
 Svenljunga Skolbibliotek, Svenljunga.
 Svenning, Daniel, Kyrkoherde, Fritsla.
 Svenningsson, A. B., Byggmästare, Borås.
 Svenningsson, Tage, Herr, Göteborg.
 Svenningsson, Torsten, Köpman, Borås.
 Svensson, Anders, Byggmästare, Kinna.
 Svensson, Anders, Löjtnant, Borås.
 Svensson, Andin, Folkskollärare, Kungsäter.
 Svenson, Ansgar, Herr, Brämhult.
 Svensson, Arne, Herr, Svenljunga.
 Svensson, Arvid, Ingenjör, Borås.
 Svensson, Bengt, Bilinstruktör, Borås.
 Svensson, Bertil, Köpman, Borås.
 Svensson, Bertil, Köpman, Borås.
 Svensson, Einar, Direktör, Borås.
 Svensson, Eric, Disponent, Borås.
 Svensson, Erik, Grosshandlare, Sparsör.
 Svensson, Folke, Disponent, Borås.
 Svensson, G., Disponent, Borås.
 Svensson, G., Godsägare, Björketorp.
 Svänsson, G. A., Ingenjör, Viskafors.
 Svensson, Georg, Vaktmästare, Borås.
 Svensson, Gunborg, Fröken, Borås.
 Svensson, Helge, Disponent, Borås.
 Svensson, H. M., Löjtnant, Borås.
 Svensson, Hugo, Handelstr., Ulricehamn.
 Svensson, Ivar, Byggmästare, Borås.
 Svenson, Jerker, Trävaruhandl., Svenljunga.
 Svensson, Clara, Fru, Borås.
 Svensson, Knut, Köpman, Borås.
 Svensson, Lars, Herr, Borås.

Svensson, Martin, Herr, Borås.
 Svensson, Nils, Målaremästare, Borås.
 Svensson, Nils, Läroverksadjunkt, Borås.
 Svensson, Ragnar, Fabrikör, Skene.
 Svensson, Ragnar, Trävaruhandl., Svenljunga.
 Svensson, Ragnar, Köpman, Borås.
 Svensson, Salomon, Järnhandlare, Borås. ,
 Svensson, Sigrid, Fru, Borås.
 Svensson, Stellan, Herr, Fristad.
 Svensson, Sven, Köpman, Borås.
 Svensson, Sven, Avdelningschef, Göteborg.
 Svensson, Sven B., Kamrer, Skene.
 Svensson, V., Lagerchef, Fristad.
 Svensson, Wilh., Handelsförest., Skene.
 Svensson, Yngve, Direktör, Borås.
 Sällberg, Anna, Vävlärlarinna, Borås.
 Sällfors, Boel, Fröken, Borås.
 Sällskapet Boråspojarna i Stockholm, Ålsten
 Sämfors, Märta, Fru, Borås.
 Sämfors, N. G., Löjtnant, Borås.
 Sären, Folke, Herr, Borås.
 Söderberg, And., Godsäg., Månstadkulle.
 Söderberg, Arvid, Överlärare, Borås.
 Söderberg, Folke, Överläkare, Borås.
 Söderberg, Sture, Advokat, Borås.
 Söderbom, Arvid, Direktör, Borås.
 Söderbom, Olof, Fabrikör, Kinna.
 Södergren, Paul, Lantbrukare, Örastom.
 Söderholm, Bengt, Köpman, Borås.
 Söderholm, Hjalmar, Köpman, Borås.
 Söderlind, Brita, Fröken, Borås.
 Söderling, B., Med. Dok., Borås.
 Södersten, Per-Olof, Tandläkare, Borås.
 Söderström, Folke, Direktör, Borås.
 Söderström, Ivar, Tandläkare, Borås.
 Sörensen, John, Industrijänsteman, Borås.
 Sörensen, Nils, Arkitekt, Borås.
 Tagaeus, Tage, Inköpschef, Borås.
 Thanell, John, Disponent, Kinna.
 Thedén-Bååth, Gunnar, Löjtnant, Borås.
 Tellmyr, Anders, Handelsförest., Borås.
 Tengroth, Fritiof, Mejerist, Svenljunga.
 Tengroth, Gustaf, Överlärare, Borås.
 Tengsjö, Stina, Fröken, Ulricehamn.
 Tengsjö, Sven-Ola, Disponent, Ulricehamn.
 Thelin, Percy, Tandläkare, Borås.
 Theorin, Sten, Direktör, Borås.
 Thernquist, Tuve, Ingenjör, Borås.
 Terpe, Allan, Kontorschef, Skene.
 Terselius, Alfred, Reklamchef, Sandared.
 Tidblad, Anna, Fröken, Borås.
 Tidblad, Signe, Fröken, Borås.
 Tilander, Gunnar, Professor, Edsviken.
 Tilander, Gösta, Folkskollärare, Borås.
 Thilander, P., Grosshandlare, Svenljunga.
 Tingvall, A. R., f. d. Läroverksadj, Borås.
 Tingvall, Seth, Doktor, Borås.
 Tobrant, Tore, Inspektör, Borås.
 Tofft, Nils, Komminister, Borås.
 Tonhagen, Fredrik, Herr, Viskafors.
 Torbjörnson, Anna, Fru, Sparsör.
 Thorell, Ragnar, Telegrafkommissarie, Borås.
 Thorén, F. Hj., Ingenjör, Borås.
 Thorén, Th., Bankkamrer, Fritsla.
 Thorén, Kåge, Försäljningschef, Borås
 Torgersruud, Anna, Folkskollärlarinna, Borås
 Thorin, Ake, Herr, Borås.
 Torland, Ivan, 1:ste Postassist., Kinna.
 Tornlind, Bertil, Direktör, Ulricehamn.
 Thorsén, David, Juvelerare, Borås.
 Thorson, G., Direktör, Fritsla.
 Torsson, Torsten, Bitr. Linjeförman, Borås.
 Torstensson, Erik, Privatchaufför, Borås.
 Thorstensson, C. G., Herr, Borås.
 Torstensson, Halvar, Kapten, Borås.
 Tranefors, Ernst, Fabrikör, Tranemo.
 Thulin, Thure, Fabrikör, Hökerum.
 Tullberg, Kjell-Åke, Stadsveterinär, Borås.
 Tywén, Vilhelm, Köpman, Göteborg.
 Tyrén, Folke, Lektor, Fil. Dr., Borås.
 Törfeldt, Aug., Kontorschef, Borås.
 Törnquist, Erik, Disponent, Borås.
 Törnqvist, G. A., Förman, Borås.
 Törnqvist, P. O., Civilingenjör, Brämhult
 Törnqvist, Ragnar, Folkskollärare, Dalsjöfors.
 Uddén, Bertil, Ingeniör, Borås.
 Ullin, Arvid, Ombudsman, Ulricehamn.
 Uhlin, Ragnar, Grosshandlare, Borås.
 Uhlman, Sten, Verkmästare, Borås.
 Ullman, Ake, Köpman, Borås.
 Ulricehamns Skolbibliotek, Ulricehamn.
 Ulricehamns Stadsbibliotek, Ulricehamn.

Underbeck, Erik, Läroverksadjunkt, Borås.
 Unell, Hadar, Kontorschef, Borås.
 Unell, Hans, Kamrer, Alsten.
 Unell, Ake, Bankkamrer, Ulricehamn.
 Unellska Släktföreningen, Ulricehamn.
 Unhäll, I., Doktor, Hultafors.
 Utterström, G., Direktör, Borås.

 Wadensjö, Ivar, Komminister, Sjötofta
 Wadhe, Holger, Ingenjör, Borås.
 Wahlfelt, Elma, Fröken, Borås.
 Wahlgren, Gösta, Herr, Borås.
 Wahlgren, Tage, Lagerchef, Borås.
 Wahlgren, Olof, Ingenjör, Borås.
 Wahlstedt, Gunnar, Herr, Limmared.
 Waldén, Emil, Målaremästare, Svenljunga.
 Waldenström, Gunnar, Herr, Borås.
 Valeberg, Erik, Folkskoll., Varnumskulle.
 Wallander, Ann-Marie, Fröken, Borås.
 Wallander, Ove, Fotograf, Borås.
 Wallander, Stig, Kontorschef, Svenljunga.
 Wallander, Tore, Bankkamrer, Borås.
 Wallén, John, Disponent, Borås.
 Wollgren, Axel, Ingenjör, Borås.
 Wallgren, Bernt, Kapten, Borås.
 Wallgren, Maria, Fröken, Borås.
 Wallgren, Ragnar, f. d. Bankkamrer, Borås.
 Wallin, Augusta, Fru, Borås.
 Wallin, Karl-Arvid, Guldsmid, Borås.
 Wallin, Ingeborg, Fröken, Borås.
 Wallmark, Walter, Köpman, Borås.
 Warringer, B., Civilingenjör, Borås.
 Warringer, Maj-Britt, Fru, Borås.
 Weber, Emil, Disponent, Borås.
 Weibull, Peter, Major, Borås.
 Weiner, Sture, Ingenjör, Borås.
 Weissner, Ester, Fru, Borås.
 Welanders, Claes, Direktör, Ulricehamn.
 Velander, H., Sjukhemsförest., Ulricehamn.
 Velin, Irving, Ingenjör, Borås.
 Venander, Junis, Fru, Björketorp.
 Wenander, M., Ingenjör, Dalsjöfors.
 Wennberg, Ingemar, Civilingenjör, Borås.
 Wennberg, John, Direktör, Borås.
 Wennerlund, Harry, Konsul, Borås.
 Wennerlund, Nils, Direktör, Borås.
 Werner, Anna, Fröken, Borås.

Werner, Inge, Löjtnant, Borås.
 Werner, Karin, Folkskollärarinna, Tranemo.
 Werner, Martin, Direktör, Fristad.
 Werner, Rolf, Ingenjör, Borås.
 Wernersson, Sven, Målare, Borås.
 Werneström, Joh., Apotekare, Linköping.
 Wernlund, J., Fotograf, Borås.
 Wessberg, Bertil, Godsägare, Gällstad.
 Westeman, Tore, Fil. mag., Borås.
 Wester, August, Smedmästare, Borås.
 Wester, Thorvald, Herr, Borås.
 Westerberg, Nils, Komminister, Borgstena.
 Westerlund, Birger, Herr, Svenljunga.
 Westerlund, Einar, Direktör, Borås.
 Westerlund, Erik, Fabrikör, Limmared.
 Westermarck, Gillis, Kyrkoherde, Myrekulla.
 Westerstad, Eric, Tandläkare, Borås.
 Westfeldt, G. A., Notarie, Borås.
 Westfeldt, Ivar, Direktör, Borås.
 Westlander, Edith, Folkskollärarinna, Borås.
 Westlin, E. J., Rektor, Svenljunga.
 Westlund, Arne, Verkmästare, Borås.
 Westlund, Erik, Herr, Borås.
 Westlund, Eskil, Disponent, Borås.
 Westlund, Olof, Verkmästare, Borås.
 Westlund, Tore, Verkmästare, Borås.
 Westman, Magnus, f. d. Lokförare, Borås.
 Westman, Sven, Ingenjör, Borås.
 Westström, Erik, Direktör, Borås.
 Wetterlund, Lambert, Stationsmäst., Aplared.
 Vickhoff, Stig, Civilingenjör, Borås.
 Wickström, K. A., Ombudsman, Skogsryd.
 Wictorsson, E. L., Överstolmästare, Borås.
 Widén, Nils, Inköpschef, Svenljunga.
 Widlund, Roland, Fabrikör, Borås.
 Widström, Helge, Kamrer, Borås.
 Widström, Sven, Folkskollärare, Borås.
 Wiede, S. E., Disponent, Borås.
 Wiedersheim-Paul, Lennart, Dessin., Brämhult
 Wieslander, Nils, Musikdirektör, Borås.
 Wieslander, Nils A., Jägmästare, Borås.
 Wignell, Walter, Rektor, Borås.
 Wijkman, E. J., Överingenjör, Borås.
 Wikander, Bo, Optiker, Borås.
 Wikman, Alva, Fröken, Kinna.
 Wikström, Alf, Folkskollärare, Brämhult.
 Wikström, Eva, Fröken, Borås.

Wikström, Olle, Ingenjör, Borås.
 Wikström, Åke, W., Landsf. bitr., Svenljunga.
 Wihl, Seth, Försäljningschef, Borås.
 Wihlborg, Gotte, Avdelningschef, Frufällan.
 Wihlén, C. G., Kapten, Borås.
 Vilén, Gunnar, Disponent, Borås.
 Wilroth, Fritz, Fabrikör, Borås.
 Willman, Birger, Grosshandlare, Borås.
 Wihman, Tore A., Disponent, Borås.
 Winbladh, Kurt, Annonschef, Borås.
 Winblad, Signe, Fru, Dalsjöfors.
 Windahl, Nils, Överlärare, Fristad.
 Wingqvist, Elsa, Fröken, Borås.
 Winnermark, Elis, Kronokamrer, Borås.
 Winther, Karin, Fru, Borås.
 Wiraeus, John, Tandläkare, Borås.
 Viskadalens Folkhögskola, Seglora.
 Wistrand, Hans, Ingenjör, Borås.
 Witalisson, Anna, Fru, Hedared.
 Wollmar, Hugo, Apotekare, Ulricehamn.
 Wånggren, Elof, Vaktmästare, Borås.
 Vängqvist, Sven, Folkskollärare, Vängdala.
 Wänstrand, Carl, Folkskollärare, Borås.
 Wärenstam, Tore G., Redaktionssekr., Borås.

Ylander, Alice, Fru, Borås.

Zachrisson, Carl U., Lagerbiträde, Borås.
 Zachrisson, Eric, Kamrer, Borås.
 Zandén, David, Herr, Borås.
 Zarén, Gösta, Banktjänsteman, Borås.
 Zedlitz, Joh: a, Grevinna, Kalvsjöholm.
 Zell, Ove, Filialchef, Borås.
 Zethelius, Fritz, Kammarherre, Länghem.
 Zetterlund, Göran, Kom. kamrer, Svenljunga.
 Zetterström, John, Köpman, Borås.
 Zimmerman, Gunnar, Civilingenjör, Brämhult.
 Zirker, Aenny, Fröken, Borås.
 von Zweigbergk, Curt, Kassör, Borås.
 von Zweigberk, Lars, Herr, Borås.

Aberg, Ivar, Köpman, Borås.
 Aberg, Sewed, Ingenjör, Borås.
 Ablad, Arvid, Kantor, Rävlanda.
 Ådahl, Gunnar, Kyrkoherde, Länghem.
 Ågren, Holger, Förman, Sjömarken.
 Åhlén, Erik, Civilingenjör, Borås.
 Åhlén, Ragnar, Jordbrukskonsulent, Borås.

Åhman, Ingrid, Fru, Borås.
 Åhman, Evert, Revisor, Borås.
 Åhrby, Sune, Kyrkoherde, Hökerum.
 Åhäll, Sven, Skohandlare, Skene.
 Åkerlund, Holger, Direktör, Fritsla.
 Åkerlund, John, Droskägare, Borås.
 Åkesson, Harry, Försäljningschef, Borås.
 Åkesson, S., Löjtnant, Borås.
 Åring, Oscar, Disponent, Borås.
 Arman, Margareta, Fru, Borås.
 Åsberg, Lilly, Fru, Borås.
 Åsegård, Åke, Verkmästare, Borås.
 Åseskog, Dan, Tandläkare, Falköping.
 Åslund, A. E., Verkmästare, Borås.
 Ångfors, Björn, Ingenjör, Borås.
 Öberg, John, Fil. kand., Borås.
 Öberg, Lars, Provinsialläkare, Skene.
 Öberg, Oskar, Folkskollärare, Skene.
 Ödkvist, Magnus, Folkskollärare, Borås.
 Ödman, Karl, Köpman, Borås.
 Ödman, Karl-Olof, Ingenjör, Borås.
 Ödman, Martin, Komminister, Borås.
 Ödvall, Eric, Handlande, Borås.
 Ögren, Fredrik, Kamrer, Borås.
 Ögren, Nils, Försäljningschef, Borås.
 Öjersson, Bertil, Kapten, Borås.
 Öjersson, Göte, Fabrikör, Borås.
 Öjersson, Roland, Herr, Borås.
 Ölander, Valborg, Fru, Borås.
 Öman, Beda, Kanslibiträde, Borås.
 Öman, C. L., Postiljon, Borås.
 Öman, Ivar, Grosshandlare, Borås.
 Öhrn, Sven-Åke, Herr, Borås.
 Örnhall, Tore, Reklamchef, Borås.
 Öhrström, Carl, Ingenjör, Svenljunga.
 Öster, Karin, Fru, Borås.
 Österberg, Frank, Ingenjör, Borås.
 Österlind, Karl, Nämndeman, Varnumskulle.
 Österlund, Barbro, Fröken, Borås.
 Österlund, Eric, Försäkringsombud, Borås.
 Österlund, Helge, Distriktschef, Borås.
 Österlund, Rickard, Herr, Borås.
 Östling, Gösta, Centralbibliotekarie, Borås.
 Östlund, Crispin, Tandläkare, Limmared.
 Östlund, Egon, 1. ste Maskiningenjör, Borås.
 Östlund, Gösta, Disponent, Limmared.

Borås 1950
AB J. F. Björsells Boktryckeri 500026

Från

BORÅS

och de

SJU HÄRADERNA

1950

ÅRGÅNG 5

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN

Redaktör:

INGEGÄRD VALLIN

Redaktionskommitté:

ALEX. ENGBLOM

MILES STENSTRÖM

INGEGÄRD VALLIN

FRÅN BORÅS
OCH
DE SJU HÄRADERNA

1950

DE SJU HÄRADERNAS KULTURHISTORISKA
FÖRENING

MATRIKEL 1950

STYRELSE.

Landshövding Vilhelm Lundvik, ordf.

Direktör Alex. Engblom, v. ordf.

Konsul Knut Evers, kassör.

Fröken Ingegärd Vallin, intendent o. sekr.

Doktor Lennart Andén.

Direktör Arthur Anderson.

Överste Gunnar Brinck.

Herr Torsten Edlund.

Fru Anna Edlund-Hansson.

Major Sven Edvard Engdahl.

Ombudsman David Erlandsson.

Bankdirektör Viktor Fagrell.

Konditor Axel Forsman.

Folkskoleinspektör A. V. Hammer.

Bankdirektör Birger Högström.

Byggmästare Oscar Johansson.

Fabrikör Sven Karlsson.

Fil. D:r Ivar Moberg.

Direktör Robert Nilsson.

Fröken Lilian Persson.

Höradsskrivare Miles Stenström.

Disponent Gösta Östlund.

HEDERSLEDAMÖTER.

Bergengren, Ella, Fru, Borås.

Curman, Sigurd, f. d. Riksantikvarie, Stockholm.

Erikson, Clas, Direktör, Rydboholm.

Hallin, Anna, Fru, Stockholm.

Lundvik, Vilhelm, f. d. Landshövding, Stockholm.

Olsson, Martin, Riksantikvarie, Stockholm.

von Sneidern, Axel, f. d. Landshövding, Mellerud.

Vennersten, Adèle, Fru, Stockholm.

STÄNDIGA LEDAMÖTER.

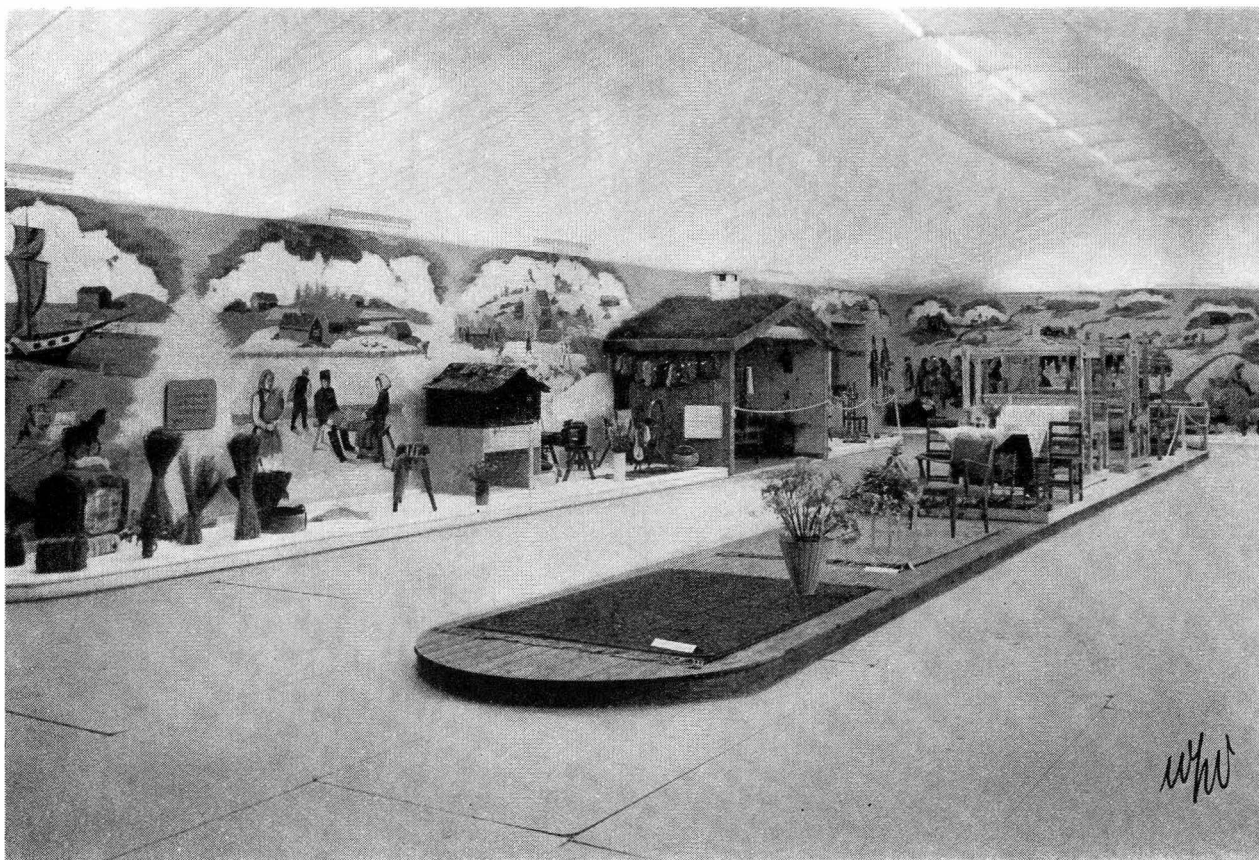
Alström, Arthur, Direktör, Borås.
Andén, Lennart, Doktor, Borås.
Bengtson, Eric, Bokhandlare, Borås.
Berg, Valle, Disponent, Borås.
Berntson, Folke, Disponent, Borås.
Byttner, John A:son, Ingenjör, Göteborg.
Byttner, Magdalena, Fröken, Göteborg.
Callensten, Hjalmar, Civilingenjör, Borås.
Claeson, Ragnar, Major, Borås.
Engblom, Alex., Direktör, Borås.
Engblom, Kerstin, Fru, Borås.
Engdahl, Karin, Fru, Kinna.
Engdahl, Sven, Major, Kinna.
Erikson, Arvid, Revisor, Stockholm.
Ericson, Helge, Direktör, Saltsjö Duvnäs.
Ericson, Thorsten, Direktör, Västerås.
Evers, Knut, Konsul, Borås.
Fagrell, Viktor, Bankdirektör, Ulricehamn.
Forster, Svante, Direktör, Göteborg.
Fridén, Ebba, Musikdirektör, Borås.
Grandin, Harry, Direktör, Borås.
Haak, C. G., Disponent, Borås.
Hansson, Anna Edlund, Fru, Axelfors.
Hedæus, John, Konstnär, Borås.
Hylander, Hilmer, Apotekare, Enskede.
Håkansson, Karin, Fru, Borås.
Höglund, Nils, Överstelöjtnant, Borås.
Jacobson, Torsten, Disponent, Borås.
Johansson, Nestor, Pastor, Dals Rostock.
Johansson, Oscar, Byggmästare, Borås.
Johansson, Ternoff, Herr, Överlida.
Karlsson, Sven, Fabrikör, Redvägsbrunn.
Leffler, Disa, Fru, Kinna.
Melander, Sven H., Grosshandlare, Borås.
Millqvist, Kerstin, Fru, Stockholm.
Nordquist, Bengt, Musiker, Borås.
Nordström, Edvard, Disponent, Borås.
Norheden, Carl, Folkskollärare, Kinna.
Oäencrants, Elin, Doktor, Borås.
Persson, Artur, Direktör, Fristad.
Planck, Magda, Doktorinna, Borås.
Rundgren, Karl, Fabrikör, Borås.
Rydell, Maria, Fru, Borås.
Sandwall, Therése, Fru, Borås.
Skandinaviska Gummiaktiebol., Viskafors.
Stenström, Miles, Häradskskrivare, Borås.
Stiehler, Anna, Fru, Kinna.
Svedman, Robert, Disponent, Björketorp.
Svensson, Helge, Konsul, Aspen.
Thelander, Karin, Fru, Pa., U. S. A.
Wahlstedt, Karl, Doktor, Borås.
Vallin, Ingegärd, Landsantikvarie, Borås.
Weylert, Ingrid, Fröken, Borås.
Weylert, Vivan, Fröken, Borås.
Widenheim, Knut, Grosshandlare, Brämhult.
Winckler, Th. Hans, Dir., Frankfurt am Main.

M E D L E M M A R.

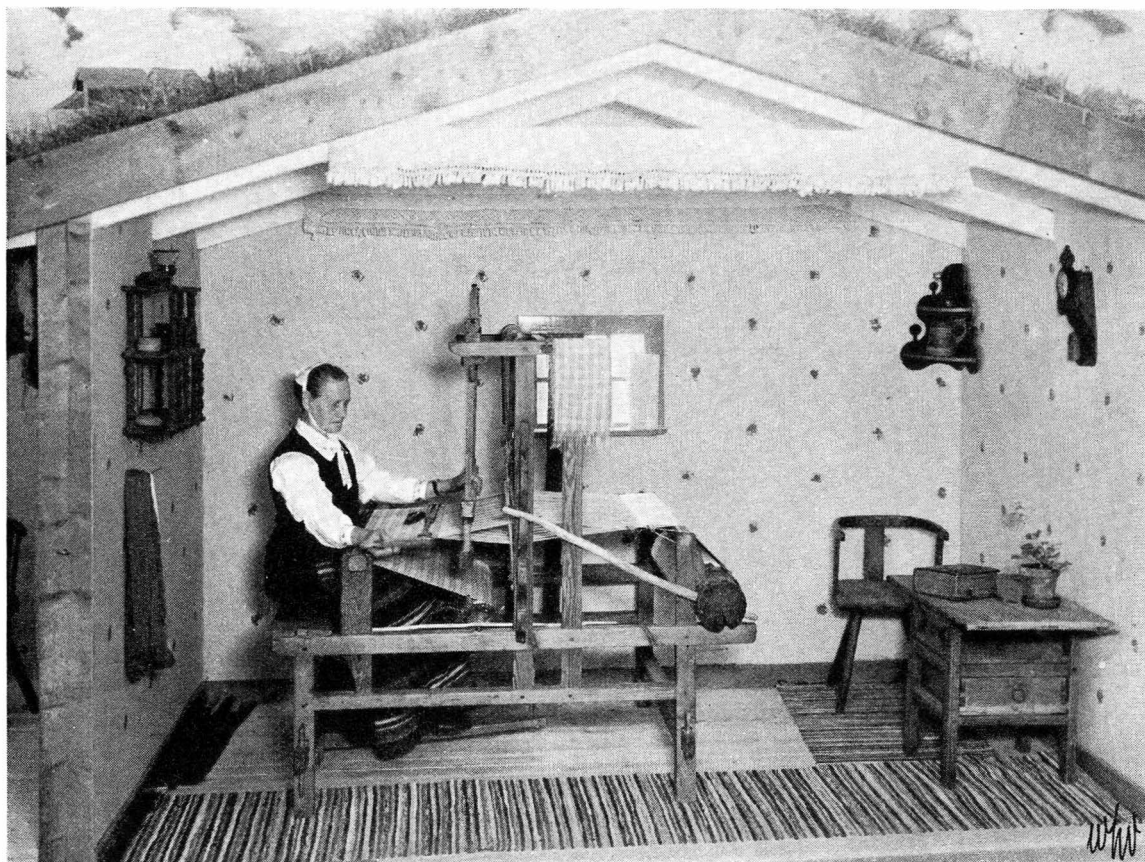
- Abrahamsson, Erik, Kamrer, Borås.
 Abrahamson, Gunnar, Köpman, Borås.
 Abrahamson, Willy, Posttjänsteman, Borås.
 Adamsson, Erik, Lagerchef, Borås.
 Adelgren, Helge, Tullkontrollör, Borås.
 Adlarsson, Åke, Disponent, Borås.
 Adlemo, Erik, Textiltekniker, Kinna.
 Adolfsson, Arvid, Verkstadsägare, Borås.
 Adolfson, Josefina, Fröken, Borås.
 Adrielsson, Hans, Folkskollärare, Myrekulla.
 Agordtson, Kerstin, Fru, Borås.
 Agnred, Vivi, Fru, Borås.
 Ahl, Sven, Kontorschef, Borås.
 Ahlmark, Einar, Fabrikör, Sjömarken.
 Ahlmén, S., Bankdirektör, Borås.
 Ahlqvist, Vilhelm, Herr, Svenljunga.
 Ahlrén, Filip, Civilingenjör, Göteborg.
 Ahlstrand, Fritz, Källarmästare, Skogsryd.
 Ahlstrand, R., Bankkamrer, Ulricehamn.
 Ahlstrand, Torsten, Pastor, Borås.
 Ahlstrand, Ulla, Fröken, Borås.
 Ahlström, Elin, Fru, Borås.
 Ahlström, Gösta, Läroverksadjunkt, Borås.
 Ahn, von, Rikard, Tandläkare, Borås.
 Ahn, von, Paul G., Köpman, Borås.
 Ahnvik, Arvid, Köpman, Borås.
 Ahremark, Olof, Direktör, Borås.
 Albertson, Per, 1:ste stationsskr., Borås.
 Albrektsson, John, Kamrer, Svenljunga.
 Alehem, Gustaf, Trädgårdsmästare, Skene.
 Alfredsson, Alfred, Omnibusägare, Borås.
 Alfredsson, Hilda, Fru, Borås.
 Algers, Knut, Rektor, Rävlanda.
 Alheim, Gunborg, Folkskollärarinna, Borås.
 Allgårdh, Eric, Rådman, Borås.
 Almgren, Johan, Kamrer, Borås.
 Almquist, Adina, Fru, Borås.
 Almqvist, Hj., Bankkamrer, Ulricehamn.
 Almqvist, K. G., Köpman, Borås.
 Ahlqvist, Carl, Handlande, Hökerum.
 Alsér, Bertil, Tillskärare, Borås.
 Alsin, Carl, Privatchaufför, Borås.
 Alsin, Sven, Kassör, Borås.
 Alström, Axel, Civilingenjör, Borås.
 Alström, Eric, Direktör, Borås.
 Alström, Lennart, Lagerbiträde, Borås.
 Alström, Ragnar, Direktör, Borås.
 Alström, Richard, Direktör, Floby.
 Althager, Arvid, Herr, Borås.
 Altosaar, Heino, Ingenjör, Borås.
 Andén, Anna, Fröken, Borås.
 Andén, Ignar, Fabrikör, Fritsla.
 Andén, Lennart, Civilingenjör, Fritsla.
 Andersén, Elsa, Lärarinna, Borås.
 Andersson, A. E., Byggmästare, Nitta.
 Andersson, Algot, Förmän, Borås.
 Andersson, Alvar, Färgmästare, Borås.
 Andersson, Anders, Herr, Borås.
 Andersson, Anders, Fabrikör, Skene.
 Andersson, Anders, Kamrer, Kinnahult.
 Andersson, Arne, Herr, Borås.
 Andersson, Arnold, Kontorist, Svenljunga.
 Andersson, Arthur, Disponent, Ulricehamn.
 Anderson, Arthur, Disponent, Ulricehamn.
 Anderson, Arthur, Direktör, Borås.
 Andersson, Arthur, Handl., Redvägsbrunn.
 Andersson, Arvid, Hemmansäg., Vängdala.
 Andersson, Astrid, Lärarinna, Öxabäck.
 Andersson, A. W., Kamrer, Borås.
 Andersson, Axel, Bokhållare, Svenljunga.
 Andersson, Axel, Målaremästare, Borås.
 Andersson, B., Fröken, Borås.
 Anderson, Bengt, Köpman, Borås.
 Andersson, Bror, Verkmästare, Borås.
 Andersson, Bror, 1:ste Stationsskr., Borås.
 Anderson, Herrkläder AB, Bröderna, Borås.
 Andersson, Carl, Bryggmästare, Borås.
 Andersson, Carl, Köpman, Borås.
 Andersson, Claes W., Glasmästare, Borås.
 Andersson, Donald, Fotograf, Borås.
 Andersson, Edla, Fru, Fristad.
 Andersson, Eric, Bokhållare, Borås.
 Andersson, Erik, Lagerchef, Borås.
 Andersson, Erik, Banktjänsteman, Skene.

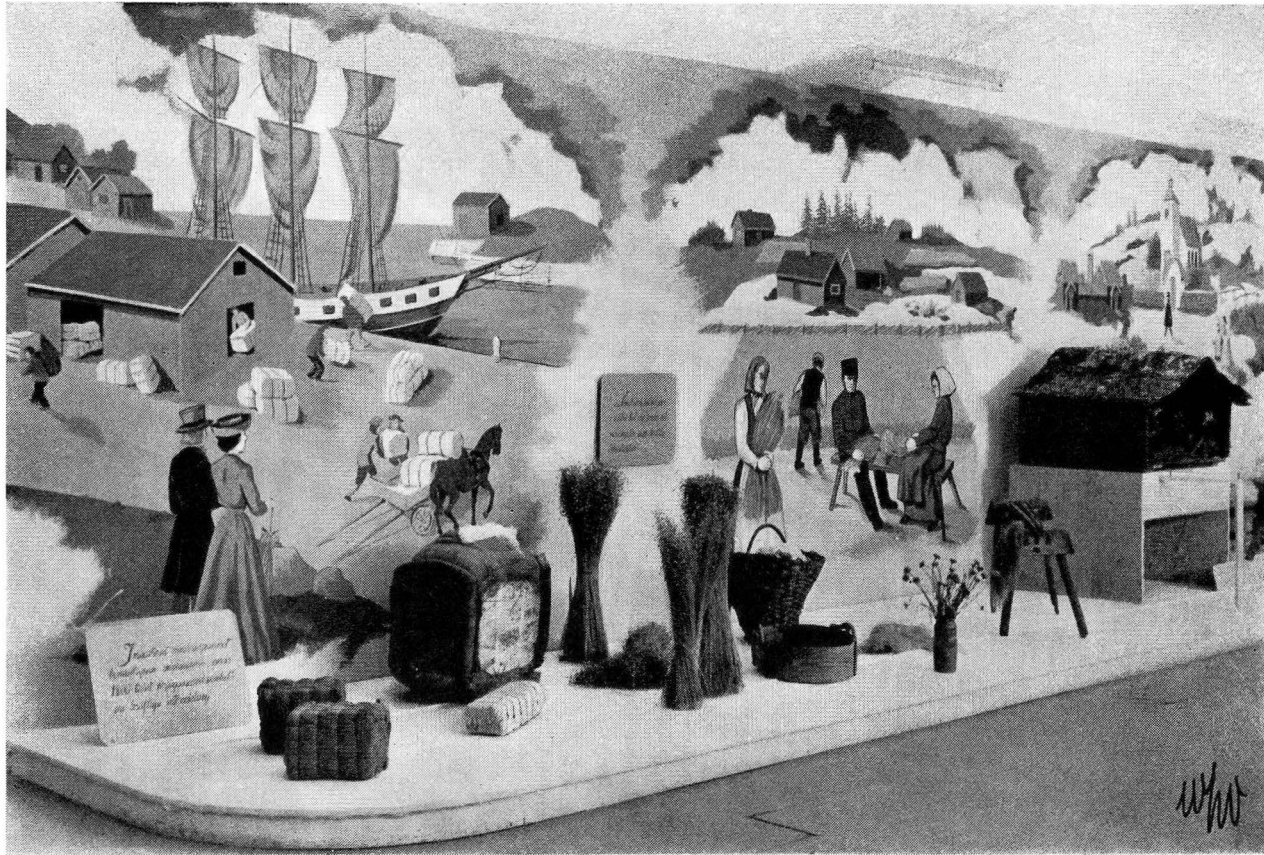
Prinsessan Sibylla på Boråsmässans kulturhistoriska avdelning.
Fru Dyrendahl visar hemspunnet nöthårsgarn.

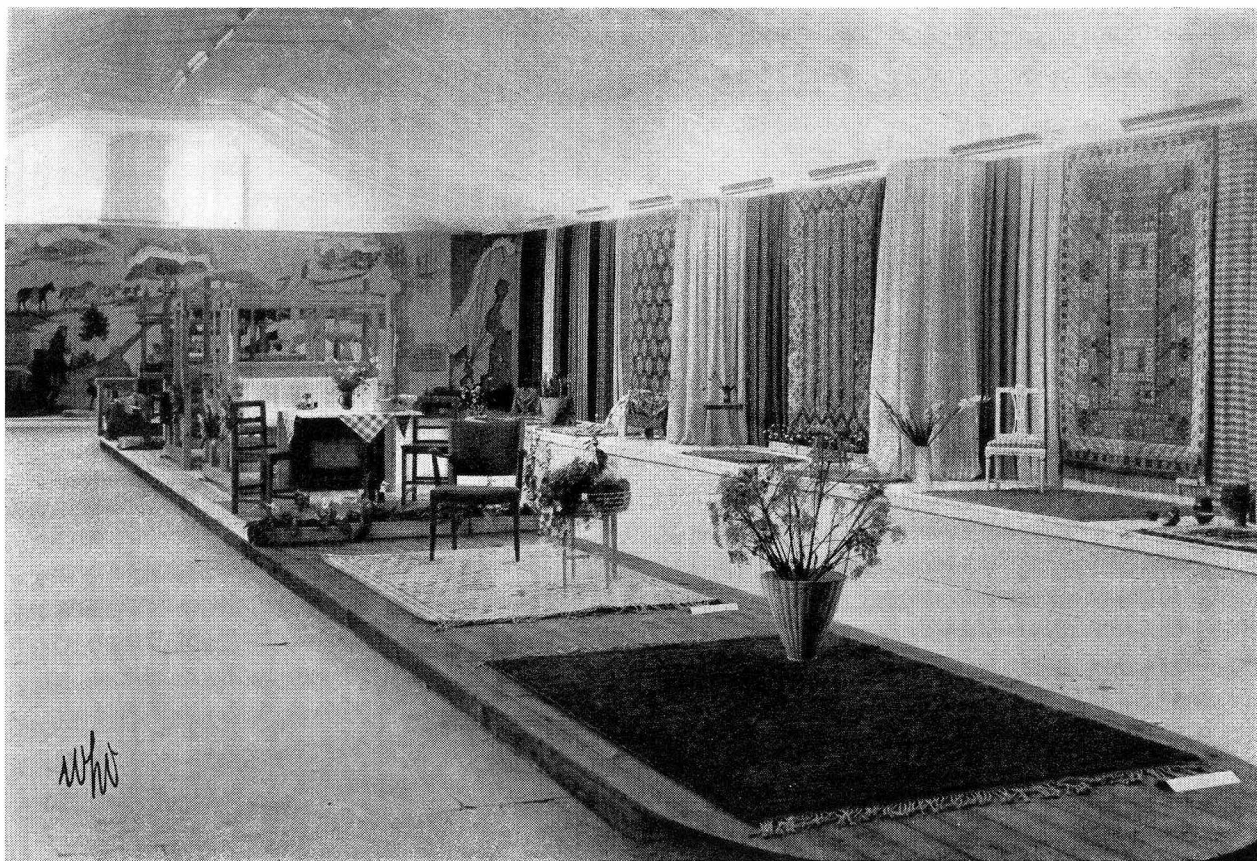
Kulturhistoriska avdelningen på Boråsmässan 12—21 aug. 1949.

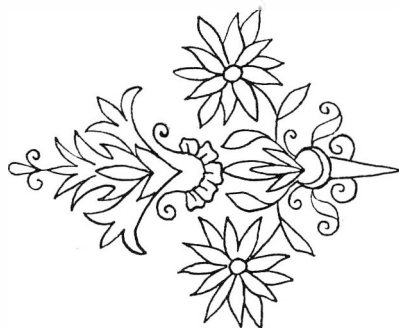
Emma Svensson, Holmåkra, Skephult sn, väver bomullstyg på Boråsmässan.

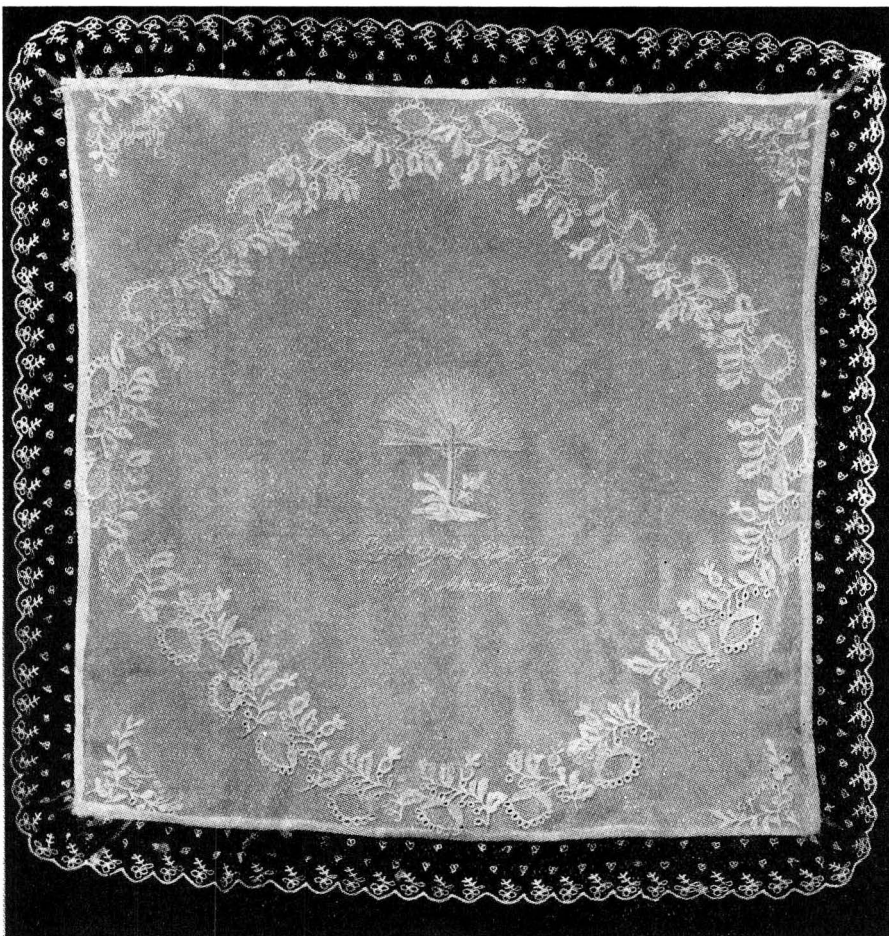
Boråsmässan: Bomull, lin och ull, råvarorna för den textila hemslöjden.

Under 1949 har *Fritsla kyrka* restaurerats. I en gammal kista, som inte varit öppnad i mannaminne hittade man, utom en mängd gamla kungörelser och andra papper, också de båda här avbildade gamla kalkdukarna

Kalkduk av linne broderad med svart, mycket fläckig och sliten, men med ett ganska elegant tecknat mönster av 1600-talstyp med blommor och hjortar.

Kalkduk broderad på tyll med följande inskrift:
"Besta Fägnad På Wår Jord, År vid Jesu Nattvards Bord.
Gifven av H.A.S. M.S.D. Till Frisla Kyrka den 23 juni 1831." Initialerna betyder:
Håkan Andersson och Maria Svensdotter vilka bodde på Kronogärde, Fritsla.

Från Borås museums avdelning på utställningen: Garn, väv, trika
i Konsthallen januari 1949.

NÅGRA SYNPUNKTER PÅ FORN- MINNESVÅRDEN

AV

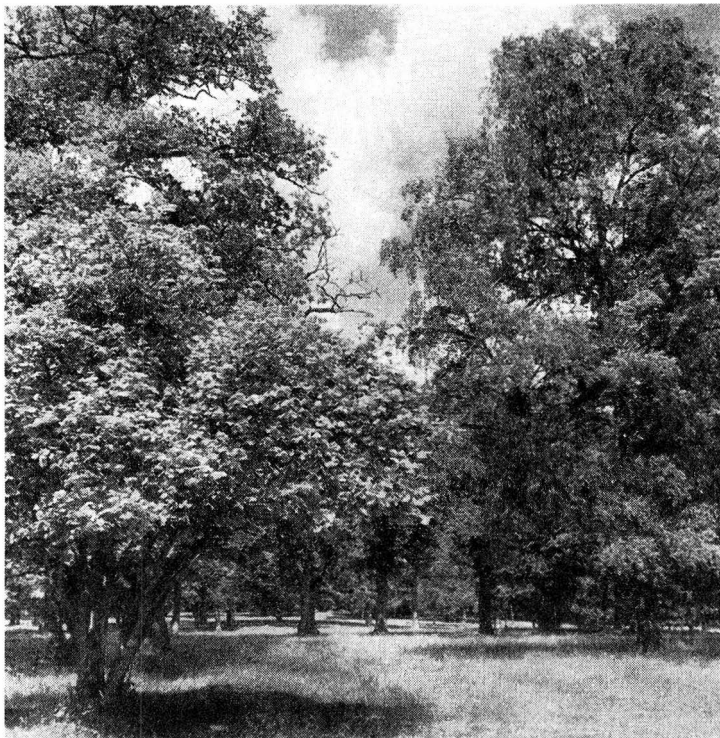
K. A. GUSTAWSSON

De flesta förhistoriska fornlämningarna i vårt land äro för närvarande i ett ovårdat skick. De äro dolda av träd, buskar och tjocka mossiga växttäcken eller mäktiga förnalager (förna = gamla växtdelar). Fornlämningarna döljas och skadas. Trädrötterna spränga sönder gravgömmor och konstruktionsdetaljer. Humussyrorna torde även hava en skadlig inverkan på fornsakerna. Många små fornlämningar utplånas. Bristen på tillsyn och vård framhäves ytterligare i de fall då fornlämningarna skadats genom grävning, grustäkt och dylikt eller använts som avstjälningsplatser för sopor, kasserade redskap och husgeråd samt annat avskräde.

Har denna vanvård pågått länge? Gäller frågan växtligheten måste den besvaras med nej. Om man undantager fornborgar, bergrosen (enstaka stora rosen på berg eller höjder) och hållristningar ligga våra fornlämningar i stort sett på kortare avstånd än 1 km från nuvarande bebyggelse. I den landskapsbild, som fanns före 1800-talets början, upptogos stora ytor kring varje gård eller by av äng och hage. Markerna där fornlämningarna ligga voro då i denna kulturform, d. v. s. fornlämningarna lågo i ängar eller hagar. Där växte gräs, örter och lövträd och lövbuskar. Ett exempel förtjänar anföras. Gravfältet vid Inglinge hög i Småland omtalas på 1600-talet ha varit "ett blomstrande gärde med fruktbara, ljuvliga trän och med många sköna *Lilium kongzvallii* blomster övertäckt" (E. Floderus, Inglinge hög, Svenska fornminnesplatser, 2dra upplagan 1950, under utgivning). Träd- och buskbeståndet fick icke vara av den omfattningen att det hindrade gräs-

och örtväxtligheten på marken. Tvärtom. Träden och buskarna sköttes så att de främjade en sådan växtlighet. Betet i hagarna och fodret från ängarna voro av grundläggande betydelse för boskaps-skötseln innan vallodlingen blev av någon större omfattning. Fornlämningarna fingo i stort sett en god vård så länge de lågo i ängar eller hagar. Intresset för dem blev med tiden kanske icke så stort. Rädslan var större. Man ansåg att olyckor, framförallt sjukdom, skulle drabba den som skadade en fornlämning. Man skötte områdena för att få god foderskörd eller ett gott bete. Fornlämningarna voro gräsbevuxna. En gravhög måste hava denna ytbeklädnad — den hade för övrigt torvlagts då den byggdes — eljest skadas den genom regn, smältvatten och nötning.

Åkerytan ökade starkt under 1800-talet. Detta århundrade är vårt odlingsskede. Arealen växte från cirka 850 000 hektar till cirka 3 500 000 hektar (H. Juhlin Dannfelt, Lantmannens uppslagsbok, Stockholm 1923 s. 1204). Stora områden lades under plogen genom dikning och torrlägningsföretag. Det är icke någon tillfällighet att arkeologiska samlingar uppstodo under detta århundrade. De omfattande nyodlingsarbetena blottade en otalig mängd av fynd. Vi hade under senare hälften av detta århundrade fått så stor åkerareal, att en betydande del därav kunde användas till vallodling. Den fick så småningom stor omfattning. Därmed var ängens öde beseglat. Det var lättare att skörda på åkern än i ängen. Den gav mera. Ängarna övergåvos i stor utsträckning. Man använde dem till en början som betesmarker. Men man höll inte undan skogen. Ängen växte fort igen. Granen tog herraväldet. När ängen växt igen lades den ut till skog. En stor del av de ängar eller hagar, som icke uppodlades, är nu skog, vanligen blandskog med övervägande gran. I denna blandskog eller barrskog ligga nu fornlämningarna. Det är mången gång svårt att iakttaga dem. Värre blir det med tiden. Det borde ha varit uppenbart för längesedan att barrträden åstadkomma katastrofal skadegörelse på fornlämningar och att denna skadegörelse

Hasselbacken i Levene. Äng, nu använd som betesmark. Lövbuskarna, som äro karakteristiska detaljer i ängarna, ha skadats genom betningen. (Foto 1949 Iwar Andersson).

till och med är större än all annan som för närvarande förekommer. Men röjningarna dröjde. Först för något mera än 20 år sedan togo de sin egentliga början. Man röjde då kanske mest efter estetiska grunder. Träd som tillfredsställde smaken fälldes ogärna även om de uppenbarligen skadade fornlämningarna. En vindpinad tall, en yvig gran och ett egenartat lövträd skonades. Men det som var viktigast, marken, ägnades mindre omsorg. Röjningarna voro dessutom engångsåtgärder. Årlig skötsel förekom knappast på något ställe under första tiden. Orsaken till att röjningar och markvård icke tidigare påbörjats var den, att de som företrädde fornminnes-

vården före riksantikvarie Sigurd Curman hade samma mening om landskapets skötsel som de, som företrädde naturskyddet. Man strävade visserligen efter att detaljer av kulturlandskapet skulle bevaras, men vård och skötsel voro av ondo. Idealet var vildmarken och den s.k. orörda naturen. Denna smakriktning är tämligen oförklarlig i ett bondeland som Sverige, där man sedan hedenhös högst skattat det välskötta kulturlandskapet med blommorna på marken och den öppna och ljusa boplatsen. Modet kom från söder. Det romantiska måleriet och skildringarna av exotiska urskogar bära huvudansvaret. Modet fick gott fäste hos konstnärer, skaldar, esteter och stadsbor med ytliga kunskaper om svenskt kulturlandskap. Bland skaldar och författare blev den mörka granskogen populär. Granen intog snart en rangställning, kanske även därför att julgranen blev allmän i vårt land under 1860- och 1870-talet. Mörkret och mossan på marken tjusade sinnena. Viktor Rydberg har i *Goternas sång* givit ett gott uttryck för denna uppfattning. Heidenstam tillgriper granen när det gäller att beskriva forntida förhållanden. John Bauer flyttade i början av 1900-talet trollen från bergen, där de hörde hemma efter gammalt, till granskogen. De som företrädde naturskyddet smittades av denna smakriktning. De naturområden som räddades undan förstörelsen skulle skyddas för framtiden på det sättet att de varken fingo skötsel eller vård. Man ansåg att därigenom skulle man uppnå ett ursprungligt stadium — den eftertraktade orörda naturen. Fornlämningarna skulle i ett övervuxet tillstånd få ett mera tidstroget utseende. Man kanske även ville illustrera förgängelsen. Ängar eller hagar som fridlysts med stöd av lagen den 25 juni 1909 om naturminnesmärkens fredande ha ”skyddats” efter dessa riktlinjer. Förr skulle det kallats att en äng eller hage som ”skyddats” på detta sätt, råkat i vanhävd.

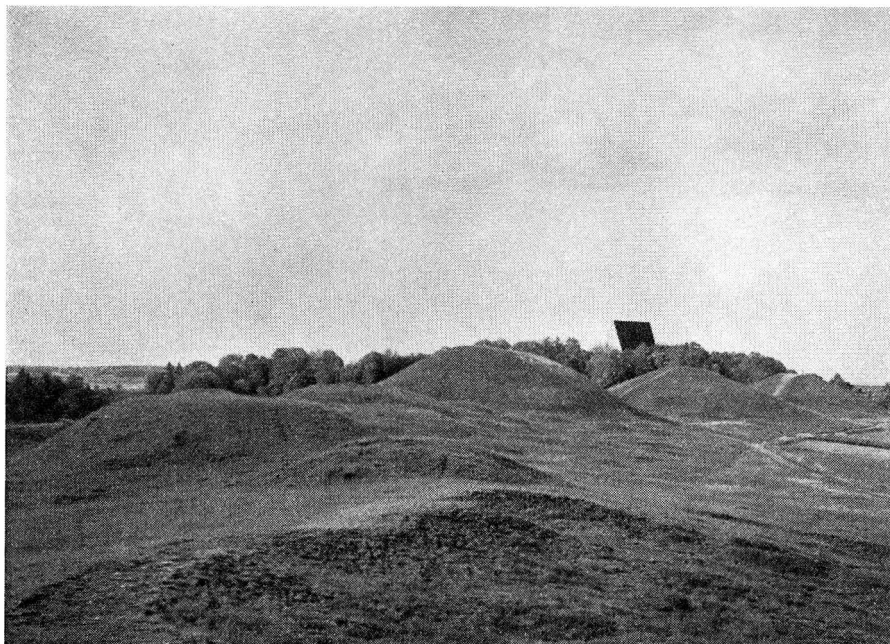
När riksantikvarieämbetet 1931 under Sigurd Curmans ledning började röja vid Gamla Uppsala och på Björkö (Birka) i Mälaren möttes detta av ringa förståelse hos många fornminnesintresserade

Hasselbacken i Levene. Denna del av ängen numera även betesmark,
har dock mycket kvar av det ursprungliga utseendet.

(Foto 1949 Iwar Andersson).

och ettrigt motstånd hos andra. Vildmarksromantiken hade då ett stadigt grepp om sinnena. Södra delen av gravfältet i Gamla Uppsala, där Kungshögarna ligga, hade vid sekelskiftet planterats med björk, lärkträd, tall och gran. Fornlämningarna skadades och skymdes av växtligheten. Björkö fornminnesområde köptes av Kronan 1912. Fram till 1931 ”sköttes” det efter ungefär de riktlinjer som naturskyddet rekommenderade. Områdena fingo växa igen. Granen tilltog. Betydande delar voro i slutet av 1920-talet täckta av detta träd. Många fornlämningar skadades. Så sent som 1938 utsattes riksantikvarieämbetet för ett angrepp från naturskyddshåll med an-

Kungshögarna vid Gamla Uppsala. Kyrkan är numera skymd av en träddunge.
Denna märkliga byggnad syntes förr vida omkring.
(Foto Iwar Andersson.)

ledning av röjningarna på Björkö. Det hävdades att ämbetet var på väg att förstöra detta underbara landskap. Man gjorde jämförelse med den Zettersvallska restaureringen av Uppsala Domkyrka. Vem som i detta fall spelade Zettersvalls roll kunde lätt uträknas. Björköområdet har nu återfått sin gamla vackra prägel med lövträd och en gräs- och örtbevuxen mark. Det sköts närmast som ängen sköttes efter gammalt.

Det är visserligen en annan inställning till kulturlandskapet nu än för tjugo år sedan. Man inser att de delar av kulturlandskapet som skola bevaras måste skötas och vårdas. Men det stannar med detta. Det är sällsynt att i våra dagar finna en välvårdad äng. Vildmarksromantiken se vi många spår av i vår egen tid. Den har givit upphov

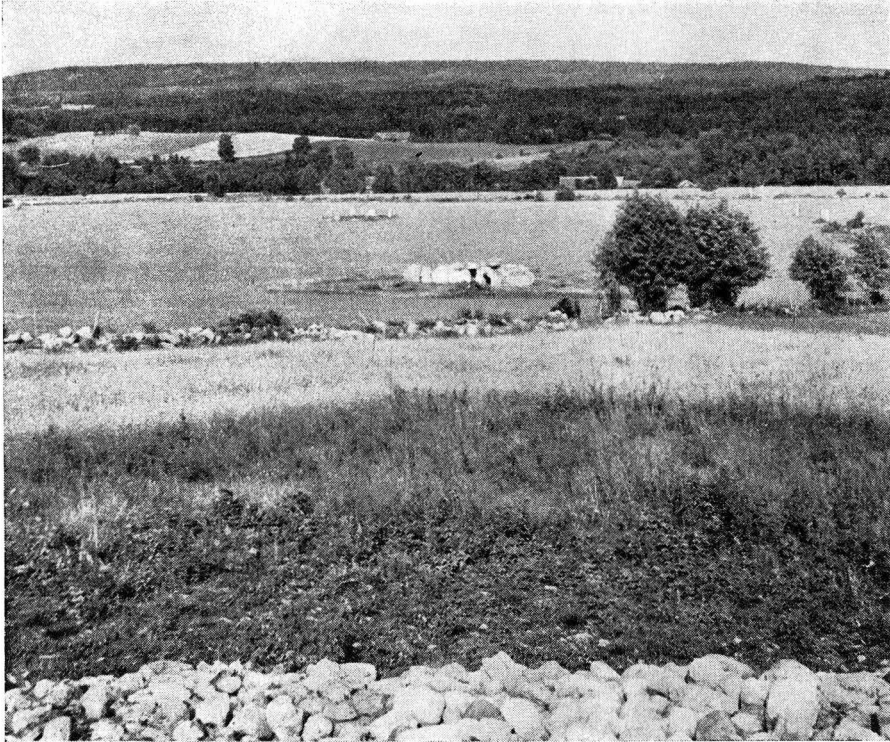
Björkö (Birka), stadsvallen t. h.
 En god representant för den ljusa, mellansvenska landskapsbilden.
 (Foto N. Lagergren.)

till ett slags trädskult. Man låter träden växa tätt kring kyrkan och på kyrkogården, i parken, kring gården och villan. Kyrkorna i likhet med många andra offentliga byggnader äro nu ofta dolda av träd. De äro byggda för att synas vida omkring. Kyrkogårdarna ha i regel först under 1800-talet fått trädväxtlighet. Man bygger bostadshus i barrskog och är angelägen att skogsprägelns bibehållas. Det är inte ovanligt att man förser husen med stora fönster som äro dåligt skydd mot källden. Om närbelägna träd hade fällts och fönstern fått rimlig storlek skulle trevnaden måhända blivit större. Man anlägger hembygdsgårdar i barrskog och vill med detta ge oss en föreställning om hur man bodde förr. Man får det mörkt och dystert. De vackra ängsblommorna som tidigare satte sin prägel på svensk

bygd, försvinna. Vi finna oss i allt detta trots att vi i likhet med alla andra nordbor älska sol och ljus och de vilda blommorna på marken och trots att våra förfäder sedan hedenhös haft en ljus och öppen och grönskande boplats.

Vad beror det på att sopor och avskräde kastas på fornlämningar? Nu vet man icke varför man gör det. Man följer en gammal sedvänja. Förklaringen är sannolikt denna. De kristna prästerna förkunnade, att våra förfäder från förhistorisk tid voro hedningar. Deras religion fördömdes och deras begravningsplatser ansågos vara orena. Det som var orent borde därför läggas eller grävas ner på den forntida begravningsplatsen. Till denna voro gamla seder och bruk knutna. Genom prästernas propaganda upphörde gravfälten att vara den naturliga samlingsplatsen i bygden. Den tid kom då en markägare ogärna omtalade förekomsten av ett "hedniskt" gravfält eller ett gravröse på sin mark. Det ansågs vara bäst att tåga med sådant. Vi fästa oss nu vid att soporna och de kasserade verktygen och husgeråden ligga på ett gravfält eller i gropen på ett röser. Men det finns mera "orent". Själv döda djur har grävts ner där. Det sker än. Det är känt att man i vissa trakter kunde fara lång väg för att gräva ner en själv döda kalv i ett bronsåldersröse. Många galgar i vårt land ha placerats på ett röse eller hög från förhistorisk tid. De avrättade ha grävts ner i det "orena" fornminnet. När man i Ransakningar om antiqviteter 1684 finner en uppgift att man fortfarande begraver på ett gravfält i Torp på Öland, gäller det troligen lik som drivit i land. Traditionen om att ett forntida gravfält är begravningsplatsen för dem som dött i strid innehåller säkerligen mången gång en kärna av sanning. Okända som fallit i strid kunde ha betraktats som orena och därför fått sin sista vilostad på gravfältet.

Det är vanligt i våra dagar, att kasserade plåtkärl ligga på fornlämningarna. Avskrädet innehöll förr icke metallföremål. Det förmultnade och försvann. Det är först under "plåtåldern", som tog

Ekornavallen, Västergötlands i sitt slag märkligaste fornminnesplats, med fornlämningar representerande alla tre perioderna av vår forntid. Gånggriften Girommen mitt på bilden. Området uppodlades i slutet av 1800-talet, och i samband därmed förstördes och skadades många fornlämningar. Restaureringen pågår. Åkern är redan vall. Fornlämningarna komma nu åter till sin rätt i landskapsbilden. (Foto 1948 Iwar Andersson.)

sin början på 1870-talet, som en ändring skett. Föremålen av plåt ha lång livslängd. De skämma fornlämningarna. Det är industrialismens tillskott till det svenska landskapets förfulande. Det är inte det enda.

Fornlämningsplatserna voro ursprungligen öppna och kala. De lågo vid gården eller byn i anslutning till tunet. Olaus Petri har bevarat deras ursprungliga namn *ättehage*, d.v.s. ättens hägnade område. Fornlämningsplatserna böra återfå sin ljusa och öppna prägel.

Enstaka lövträd och lövbuskar tillhöra detta landskap, men däremot icke barrträden. Varje träd som skadar en fornlämning måste fällas. Fornlämningar som väl vårdas komma alltid att bestå. Ett träd är en tillfällig gäst. Det är därför orimligt att trädet under några få år skall få åstadkomma en obotlig skada. Fornlämningarna äro byggda för att de skola framträda i landskapsbilden. Marken skall vara bevuxen med gräs och örter. En välskött fornlämning är även en god fornminnespropaganda. Vårdade fornlämningar åtnjuta i regel helgd. De vanskötta skadas både av vegetation och av människor. Den sistnämnda skadegörelsen kan bero på att fornlämningen i sitt förnedringstillstånd icke kunnat iakttagas.

Hur skall man gå till väga? Riksantikvarieämbetet har under de senaste 15 åren utexperimenterat metoder för att återvinna delar av det gamla kulturlandskapet som råkat i vanhävd. Försöken ha gjorts på Björkö. Man har utgått från att elden icke får användas såsom förr i samband med svedjning. Fornlämningarna skulle skadas därav. Marken har under det att den blivit övervuxen tillförts en betydande mängd näring genom förmultnade växtdelar. Under tallar och granar ligga oförmultnade barrlager av växlande tjocklek. Dessa ytor och de som legat i ständig skugga ha icke längre en ytäckande gräsväxtlighet. Näringstillskottet och de "döda" ytorna utgöra de två stora problemen vid återställningsarbetet. Om man fäller träden på en gång och utsätter markytan för starkt solljus blir resultatet bl.a. att ogräs av skilda slag snabbt tar ytan i besittning, t.ex. hallon — i detta sammanhang ett ogräs — mjölke, tistlar, nässlor och grova gräs. Den sista villan blir värre än den första. Ingreppen måste göras med varsam hand.

Man bör göra upp en plan för arbetets genomförande. Tiden måste vara minst två år och arbetet påbörjas i september. Man fäller så många barrträd som man vågar med tanke på stormen. Träden fällas från låg stubbe. Stubbarna få stå kvar och förmultna. En granstubbe är murken efter tio år. Ev. förekommande gräs och

örter slås eller klippas. Marken räfsas ren. Veden körs bort. Ris, barr, löv och dylikt bränns på någon plats utanför fornminnesområdet. Höstregnet har en gynnsam verkan på den luckra jorden. Den sammanpressas. Tidigt på våren räfsas ytan och besås med t.ex. havre. Man sår rikligt och gryfsar ner säden med en kratta. Havresådden göres för att man hastigt skall få fram en yttäckande växtlighet, vilken hindrar ogräsen att få fäste. Havren förbrukar även en del av den näring som uppstått av förmultnade växtdelar och som är för kraftig för de vanliga ängsväxterna. Havren skäres i augusti om det behövs, men fåglar och djur sköta i regel om bärgningen. I september fällas de återstående träden. Marken räfsas. Påföljande vår besås ytorna med havre, något rödsvingel eller fårsvingel, och vitklöver. Sådden av gräsfröerna upprepas i slutet av augusti och på våren tills marken har en yttäckande växtlighet. Sådden vid stubbar och stenar ägnas särskild omsorg, då ogräs gärna slår upp kring dem.

Örterna komma så småningom. Man kan påskynda blommornas ankomst. Man slår ett lämpligt växtbestånd i närheten sedan blomningen skett. Gräset transporteras i otorkat skick till stället, där man vill att blommorna skola växa och strör ut det där. Gräset på den platsen bör vara slaget dessförinnan. Växtdelarna få ligga och torka. En del fröer falla ur. Sådden är enkel men ger ett rätt gott resultat. Påföljande vår räfsas växtdelarna samman och avlägsnas vid städningen.

Man slår gräset i början av juli. Enstaka blommande örter få stå och fröa. Det främjar tillväxten. Området räfsas varje vår. När det gäller områden med asp och ek kan det vara nödvändigt att räfsa både höst och vår. Lövträd och lövbuskar skola tuktas och ansas.

På ovan skisserade sätt kan man gå tillväga då en del av det gamla kulturlandskapet skall tagas ur vanhävd. I varje enskilt fall bör man rådgöra med riksantikvarieämbetet och landsantikvarien.

Det är inte bara fornminnesområdena som böra återfå sin gamla prägel. Det finns många delar av det gamla svenska kulturlandskapet som borde räddas. Detta räddningsarbete är viktigt. Vi kunna aldrig förstå forntida eller sentida svenska kulturförhållanden utan att ha en klar bild av ängen och hagen och de seder och bruk som voro förbundna med deras egenartade skötsel. Ängen är vårt äldsta kulturminne. Den började utformas i och med boskapsskötseln för omkring 5000 år sedan. Det är ett vackert kulturminne, som alla människor uppskatta och njuta av. Med sin prunkande grönska och stora rikedom av vilda blommor gav ängen det gamla svenska kulturlandskapet en oemotståndlig skönhet. Alla som äro intresserade för den svenska landskapsbilden böra medverka till att ängar och hagar räddas här och var. Sådana områden skulle kunna bli landsbygdens parker. De skulle bli *svenska* parker med rik och för varje bygd karakteristisk fägring. Av flera skäl, inte minst ur turist-synpunkt, vore detta av stort värde.

L I T T E R A T U R:

- Boëthius, Bertil, Skogen och Bygden, Stockholm 1939.
 Bolin, Lorentz, Naturvård ur jordbrukarens synpunkt, Stockholm 1942.
 Curman, Sigurd, Fornlämningarna och landskapet, Bygd och natur 1945.
 Floderus, E. och Gustawsson K. A., Fornminnesvården, Ad patriam illustrandam, hyllningsskrift till Sigurd Curman 30 april 1946, Uppsala 1946.
 Fries, Carl, Vår gamla bondebygd, Svenska turistföreningens årsskrift 1949.
 Gustawsson, K. A., Fornvårdsarbeten inom Ströbohögsområdet, Fornvännen 1945.
 Lithberg, Nils, Gotlandsängen, Sveriges natur 1934.
 Romell, Lars-Gunnar, Gotlandsänget och dess framtid, Uppsala 1942.
 Sjöbeck, Mårten, Lövängskulturen i Sydsverige, Ymer 1933.
 Sjöbeck, Mårten, Heden, lövängen och trädgården, Lustgården 1942.
 Stenström, Inga, Till det sydgötländska ängets minne. Ymer 1945.

TILL HANS NELLSONS BIOGRAFI

AV

H. N. DANIELSON

Näringslivet i Borås under tidigare delen av 1800-talet, innan industrien hade gjort sitt intåg, karakteriseras av tillbakagång eller stagnation. Detta gäller stadens båda förnämsta näringar, hantverket och gårdfarihandeln. De stora stadsbränderna 1822 och 1827 hade i ekonomiskt avseende mycket svåra verkningar, som endast så småningom kunde övervinnas. En betydande del av borgarnas kapital och krafter bundos otvivelaktigt i återuppbyggnadsarbetet. Det vore emellertid helt visst oriktigt att ge eldsolyckorna hela skulden för näringarnas svaga ställning. Redan långt dessförinnan kunde en påtaglig avmattning skönjas; stadens gårdfarihandel hade avsevärd tid före 1822 års brand passerat sin kulmen. Här var det den allt skarpare konkurrensen från den kringliggande bygden, som spelade en avgörande roll. Redan under 1700-talet tog denna allt mera ledningen både i fråga om textil produktion och handel; en synnerligen intim samverkan ägde rum mellan förläggare och gårdfarihandlare. Det skulle så småningom från bygdens kapitalstarka företagare komma fruktbringande initiativ, som skulle omgestalta näringslivet ej blott i bygden utan även i staden. Här åsyftas förläggarsystemets omdaning till modern fabriksindustri.

Staden Borås kom först ganska sent in på denna linje och då i regel genom initiativ av män från bygden, vilket får anses såsom ett indirekt bevis för dess borgares svaga ekonomiska ställning. Denna kan för övrigt bestyrkas genom en granskning av taxerings-

längder, som dock ej få tillmätas alltför stort värde i detta fall, och bouppteckningar. Men givetvis fanns bland stadens näringsidkare ett eller annat lysande undantag från denna regel, men då är det vanligen fråga om affärsmän, som flyttat in från landsbygden. Här må exempelvis erinras om handlanden Bengt Ammelin (f. 1802, d. i Borås 1875), som särskilt genom en betydande handel på Norrland i förening med ett spartanskt levnadssätt och en utomordentlig sparsamhet under en lång och strävsam levnad lyckades förvärva en för dåtida förhållanden stor förmögenhet. Till olika ändamål i Borås, Svenljunga, Ullasjö samt en rad norrländska städer testamenterade han avsevärda summor (sammanlagt ung. 100.000 kronor), vittnande om minnesgodhet samt om kärlek till hembygden och till orter, där han levat och verkat.¹ Några intressen utöver sin affärsverksamhet tycks han icke ha haft; han synes ha varit helt inriktad på att göra affärer och blir därför ur allmänt mänsklig synpunkt ej vidare intressant.

Men framför andra torde man väl i detta sammanhang tänka på handlanden Hans Nellson, som både under sin livstid och långt efter sin död åtnjutit ett nästan legendariskt anseende. Detta är också väl begripligt. Den fattige pojken från landet, som blev Borås rikaste man, en storköpmann, som stod på förtrolig fot med högt uppsatta och t.o.m. var Oscar I:s värd och efter döden visade sig vara stor donator, allt detta har varit ägnat att sätta folkfantasiens i rörelse. Det lider intet tvivel därom, att han för mången yngling i staden och i bygden varit en eggande förebild. Intresset för Hans Nellson har knappast minskats av de rykten, som gått om att hans stora förmögenhet till en betydande del skulle ha förvärvats genom vissa dunkla metoder.

Hans Nellsons biografi är oskriven. Det måste genast sägas, att det numera är en nästan olöslig uppgift, då material på viktiga punkter fattas. Helt saknas sålunda brev från honom, likaså hans affärsböcker samt även, med ett viktigt undantag, breven till

Hans Nellson. Porträtt i olja, målat efter en dagerrotyp, av John Hedæus.
Drätselkammarens i Borås sessionssal.

honom. Det behöver väl knappast påpekas, att ett dylikt material skulle ha kunnat ge oss viktiga upplysningar icke blott om Nellsons person och affärer utan även om bygdens handel i allmänhet, för vilken kommers han under sin tid var en så utmärkt representant.

Denna lilla uppsats kan av nämnda skäl icke bli mer än ett bidrag till Hans Nellsons biografi. Den bygger främst på olika slag av kyrkoböcker, vidare på mantalslängder och taxeringslängder, på Nellsons testamente och hans bouppteckning. Men därjämte ha kunnat nyttjas vissa brev till Nellson, härrörande från några år på 1840-talet. Med dessa brev förhåller det sig på följande sätt. Då det

s.k. Nellsonska huset 1908 nedrevs för att lämna plats för det nya rådhuset, anträffades på dess vind några buntar med brev, ställda till Hans Nellson. De voro ordnade för år och i bokstavsordning. Från 1843 utgöra breven 450, från 1844 325, från 1848 (inkl. några från 1847 och 1849) 245 samt från 1850 6 eller sammanlagt 1026 brev.² De flesta av dem kunna betecknas såsom affärsbrev och äro av endast mindre intresse. De visa oss emellertid bl.a. den geografiska omfattningen av Nellsons affärsrörelse, liksom de ge vissa upplysningar om hans förhållande till kunderna. I samlingen finnas dock många andra, från ämbetsmän och ståndspersoner, och dessa brev äro av betydande intresse ur vissa synpunkter. Mera därom i det följande.

De relativt flesta breven härröra från Michael Simon Warburg (f. 1802, död 1868), grosshandlare och dansk konsul i Göteborg.³ Med denne synes Hans Nellson sedan 1834 ha haft affärsförbindelser, och undan för undan ha dessa ytterligare utvecklats. Warburg kom för Nellson och hans affärsrörelse att spela en synnerligen stor roll. Han blev en av Nellsons allra intimaste vänner och var ett slags förtroendeman och ombud för honom i Göteborg i alla slags angelägenheter. Genom Warburg gjordes stora inköp, genom honom verkställdes utbetalning av betydande summor. Av särskild betydelse blev den roll han spelade vid utlåning i Göteborg, till handelshus och affärsmän där, av de medel, som Nellson för tillfället icke behövde för sin rörelse. Warburg hade lyckats förvärva Nellsons fulla förtroende, som han ograverat bevarade till vännens död. Därom vittnar bl.a. det förhållandet, att han ihågkommits i Nellsons testamente med en betydande gåva ”såsom erkänsla för den redbarhet och det nit, hvarmed han varit mig till biträde vid mina affärer”, och att han blivit insatt såsom en av de båda testamentsexekutorerna och gode männen, som skulle omhändertaga och förvalta boet.⁴

Hans Nilsson — ty så hette han egentligen — var född i Kofra i Toarps socken den 22 maj 1785. Såsom seden då var, döptes han

Nellska huset.
Exteriör från 1900-talets början, då trappan vid entrén borttagits.

redan följande dag (23 maj). Fadern var Nils Persson, i födelseboken kallad "bonde i Kofra".⁵ Barn ur allmogen fingo som bekant vid denna tid aldrig mer än ett namn. Namnet Hans hörde icke till de vanliga mansnamnen i socknen, det synes tvärtom ha varit sällsynt,⁶ men frågan, varifrån föräldrarna fått uppslaget till sonens namn, måste lämnas öppen.⁷

Hans var den yngsta av sju syskon. Nativiteten i Toarp var under hela århundradet hög. Socknens invånarantal var 1780 1308 personer.⁸

Någon ordnad skolundervisning i socknen fanns ännu icke under 1700-talet. Föräldrarna själva fingo draga försorg om sina barns undervisning, stundom med hjälp av någon tillfällig, ambulerande lärare.⁹ Föga troligt är, att Hans Nellson någonsin gått i skola. Färdighet i läsning, skrivning och räkning har han efter allt att döma inhämtat av föräldrarna och äldre syskon samt genom självstudier. Det kan här påpekas, att hans handstil verkar ganska vårdad.

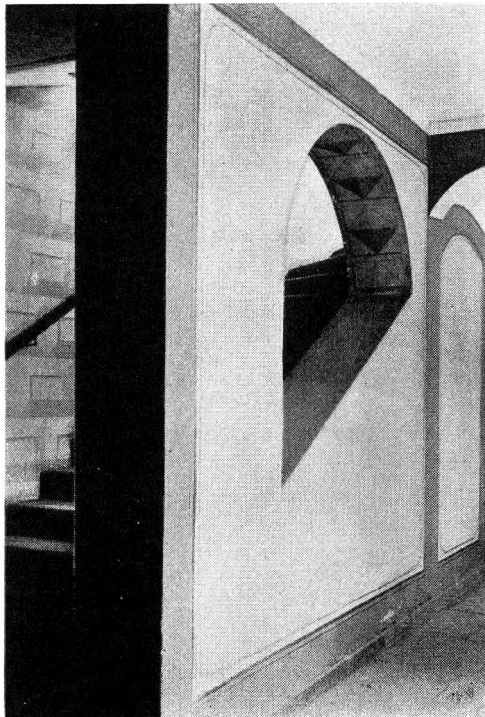
Toarp var sedan gammalt en typisk knallesocken, där snart sagt i varje gård en eller flera ägnade sig åt denna näring, stundom i större utsträckning, än man egentligen hade rätt till.¹⁰ Huruvida Hans Nellsons fader varit gårdfarihandlare, har icke kunnat utrönas. Det förefaller emellertid under nämnda förhållanden mycket sannolikt. Det var då helt naturligt, om sonen tidigt blev invigd i yrket, vare sig detta nu skedde såsom medhjälpare till eller handelsdräng hos fadern eller någon annan av de gårdfarihandlande sockenborna. Man skulle vilja antaga, att Hans vid 12 à 15 års ålder började att följa med på handelsresor, och att han fortsatte därmed i många år framåt. Möjligt är, att han redan före avflyttningen från Toarp börjat driva självständig handelsverksamhet.

Man kan förmoda, att han under dessa år som handelsdräng eller självständig gårdfarihandlare förvärvat vissa värdefulla erfarenheter och insikter: människokännedom, förmåga att på ett naturligt sätt umgås med människor, försiktighet i affärer — den sistnämnda egenskapen kanske särskilt utmärkande för honom livet igenom. Sannolikt är även, att han kunnat lägga undan något kapital under Toarps-tiden. Därom veta vi emellertid ingenting bestämt.

Den 23 juni 1814 utflyttade ”dräng Hans Nilsson från Kofra” till Borås.¹¹ Huruvida han redan före inflyttningen till Borås antagit namnet Nellson eller det skett först senare, har icke kunnat avgöras. Det kan väl ej vara något tvivel därom, att det är den vid denna tid oerhört populära engelske sjöhjälten, som gett gårdfarihandlaren från Toarp uppslaget till namnändringen. Då lord Nelsons popularitet torde ha varit störst åren närmast efter segern vid Trafalgar, skulle den gissningen icke vara så orimlig, att Hans Nilsson ändrat sitt namn redan före avflyttningen, även om det först senare blivit officiellt. Till saken hör, att även långt senare förekomma olika stavningar, särskilt i längder och andra officiella akter. Både för samtiden och eftervärlden har den säregna stavningen otvivelaktigt vållat vissa svårigheter.¹²

Då Hans Nellson flyttade till Borås, kom han näppeligen dit såsom en främling. Allt talar för att han redan dessförinnan haft ekonomiska förbindelser med affärsmän där och knutit personliga kontakter. Till hans vänner redan före inflyttningen hörde säkerligen handlanden Hans Carl Carling (f. 14/10 1775, d. 18/7 1834), en välsituerad borgare och fastighetsägare. Han ägde sålunda 1814 tomten n:r 298 (östra hörnet av Strandgatan och Stora Kyrkogatan) och var i samma års taxeringslängd upptagen till en inkomst av handelsrörelse av 300 riksdaler. Att han bedrev en betydande handelsrörelse, framgår därav, att han i 1817 års taxeringslängd uppges ha haft fjorton handelsbetjänter. Carling tillhörde en gammal borgarsläkt i Borås och var helt visst en högt ansedd näringsidkare i staden. Genom förbindelse med honom har Nellson måhända fått ekonomisk hjälp, men kanske än viktigare var, att han genom Carling fick goda förbindelser med framstående affärsmän och firmor i Borås och annorstädes, särskilt i Göteborg. De intima förbindelserna mellan Nellson och familjen Carling fortsatte även efter Hans C. Carlings död 1834. Dennes son, handlanden Hans Daniel Carling (f. 1812, d. 1865), hörde också till Nellsons förtroliga vänner ända till dennes död. Nellson insatte honom i sitt testamente till testamentsexekutor och god man (jämte Michael S. Warburg), och hans båda söner voro av Nellson ihågkomna med vackra belopp.

Tack vare husförhørs-, mantals- och skattelängder är det möjligt att fastställa på vilka olika ställen i Borås Nellson bott ända från inflyttningen. Om han redan då stod på vänskaplig fot med handlanden Hans C. Carling, är det uppenbart, att vänskapen mellan dem icke blott bevarats utan även förstärkts. Detta framgår otvetydigt därav, att Nellson var så gott som permanent hyresgäst hos Carling, ehuru denne ett par gånger flyttade till nyförvärvade fastigheter. Vid Nellsons inflyttning ägde Carling, som ovan är nämnt, fastigheten med tomtnummer 298. Här kom han att bli boende såsom Carlings hyresgäst ända till stadens första brand 1822, då han liksom hyresvärd

Nellsonska huset: trappuppgång.

kom att sakna bostad. Carling befinns 1824 äga fastigheten med tomt n:r 264 (Allégatan 41), men Nellson har tydligen tills vidare varit nödsakad att skaffa sig bostad på annat håll. Han bodde under året hos en fru Bergin (tomt n:r 288), men redan följande år finner man, att Nellson ånyo blivit Carlings hyresgäst (tomt n:r 264). Där kom Nellson att bo ända till 1832. Carling flyttade då till nyförvärvade fastigheten med tomtnummer 250 (vid Lilla torget invid Stora Brogatan), och Nellson följde honom dit. Han kom att bli bofast där fem år framåt, ända till 1837.

Nellson hade vid mitten av 1820-talet förvärvat tomterna n:ris 36, 273-4.¹³ Möjligen hade han då haft tanke på att bygga sig ett eget hus, men planen har i så fall övergivits, och tomterna ha snart

försålts, sannolikt därför att han icke ansåg dem ligga riktigt centralt. Vad han siktade på, var otvivelaktigt en tomt vid Stora torget, stadens hjärtpunkt, så stor att å densamma skulle kunna uppföras en byggnad med tillräckliga bostads-, kontors- och lagerlokaler m.m. När 1834 ett tillfälle yppade sig att förvärva två obebyggda tomter med det bästa möjliga läge och av passande storlek, slog också Nellson till. Den 28 april 1834 inköpte han av änkan Anna Sara Pettersson och hennes omyndiga barn de båda obebyggda tomterna n:ris 208 och 209 jämte till dem hörande skogslotter för en summa av 2.000 riksdaler rgs [1333 rdr 16 sk. banko]; köparen hade därjämte att betala skatter och onera å fastigheten för 1834.¹⁴ Det är rätt egendomligt att finna, att Nellsons vän och hyresvärd, Hans Carling, avled endast ett par månader efter Nellsons tomtförvärv (18 juli 1834).

Tomterna 209, 208 äro belägna på Stora Brogatans norra sida mellan Stora Torget och Allégatan (tidigare Brunnsgatan). Å tomterna lät Nellson uppföra en byggnad av sten i två våningar och källarvåning. Inflyttningen ägde rum 1837. Nellson kom sedan att ha sin bostad där ända till sin död den 22 mars 1856.

Genom beslut av stadsfullmäktige den 14 juni 1906 och den 21 nov. 1907 förvärvades fastigheten av staden för en köpeskilling av 94.500 kronor. Huset revs ned 1908 för att lämna plats för det nya rådhuset.

Nellsonska huset, som byggnaden vanligen kallades, tilldrog sig från början en allmän uppmärksamhet genom sin stil och sitt material, som båda avveko från vad i staden var vanligt. Det talades också om dess storlek och pompösa inredning. Det var säkerligen mången, som fann byggnaden vara ett exempel på mänsklig fåfänga, från vilken svaghet dess ägare knappast heller kan helt fritagas.

Tack vare Hans Nellsons bouppteckning¹⁵ har man möjlighet att få en ganska god bild både av rummens disposition och deras möblering.

Husets fasad var vänd mot torget. Å fasadens mitt fanns huvudingången, till vilken en rätt hög trappa förde upp. Nedre våningen innehöll dels bostadsrum, dels kontorslokaler. Utom tambur fanns i denna våning ett förmak, där kanske främst ett par höga speglar tilldrogo sig uppmärksamheten, sängkammare, matsal med 24 stolar samt husföreståndarinnans rum. Kontorslokalerna i samma våning omfattade dels det egentliga kontoret, som var ett ganska stort rum med två fönster, dels två mindre kontorsrum, av vilka det ena tidvis synes ha använts som bostadsrum. I denna våning fanns också en drängkammare. I övre våningen fanns en rad rum: blå förmaket, ett kabinett, en salong, det röda förmaket med ett par höga speglar, sängkammare, matsal med 24 stolar, det s.k. ljusa förmaket, ett dagligrum samt en köskammare. Rummen uppvärmdes med kakelugnar. I vissa rum fanns en låg panel, för övrigt voro väggarna överdragna med tapeter. Egendomligt är det, att i det stora huset synbarligen icke har funnits en enda oljemålning. I bouppteckningen finnes upptagen en turkisk matta, värderad till 100 riksdaler banko, men det var också den enda mattan i hela det stora huset. Golven voro alltså i regel kala. Huset var rikt möblerat, med ett påfallande stort inslag av höga, väggfasta speglar. Det förefaller dock, som om man vid inredningen tagit mera sikte på pomp och parad än på trevnad och trivsel; penningen har spelat för stor roll, den goda smaken för liten. Efter allt att döma ha rumsfilerna i det Nellsonska hemmet varit ganska stela och kalla, vilket väl till icke ringa del kan förklaras genom det förhållandet, att i hemmet saknades en ordnande kvinnlig hand.

Nellson var hela livet ogift och var sålunda för skötseln av det stora hemmet helt beroende av tjänstefolk. Den normala tjänstepersonalen synes ha varit en hushållerska, två tjänsteflickor samt en dräng. Måhända kan det i detta sammanhang vara av ett visst intresse att konstatera, att tjänstepersonalen i regel stannade under längre tid, vilket väl får tolkas som tecken på ett gott förhållande mellan husbonde och tjänare.

Man får av breven till Nellson det intrycket, att han var en gästfri man, som gärna såg vänner och bekanta omkring sig. Det vill dock synas, som om han hade haft en viss svaghet för personer i högre samhällsställning. Det är bekant, att hans ståtliga bostad utgjort ramen för gästabud och festliga samkväm, där stundom samhällets högsta spetsar varit gäster. Husets stora tillgångar i fråga om olika slag av silver samt porslin, både kinesiskt och europeiskt, kom vid dylika tillfällen väl till pass. En stor dag för Nellson var det helt visst, när han fredagen den 29 augusti 1845 fick mottaga konung Oscar I som gäst, då värden helt naturligt sökt göra sitt allra bästa.¹⁶ Såsom man kan se av Michael S. Warburgs brev, gjordes före dylika fester genom dennes förmedling inköp i Göteborg av olika slags delikatesser och frukter, varvid endast det absolut bästa, som fanns i marknaden, kunde komma i fråga.

I husets källarvåning fanns en rymlig vinkällare, som säkerligen under Nellsons stora tid på 1830- och 1840-talet varit ganska imponerande. Ännu vid Nellsons död var den respektabel. Då den även ur kulturhistorisk synpunkt ej saknar intresse, må här efter boupp-teckningen meddelas, vad den innehöll vid ägarens frånfälle. Dess 967 buteljer fördelade sig på följande sätt:

60 buteljer bättre madeira			
169	„	lägre	„
120	„	arrak	
110	„	god rom	
57	„	portvin	
26	„	tjock rom	
230	„	sämre portvin	
15	„	konjak	
180	„	ordinär rom.	

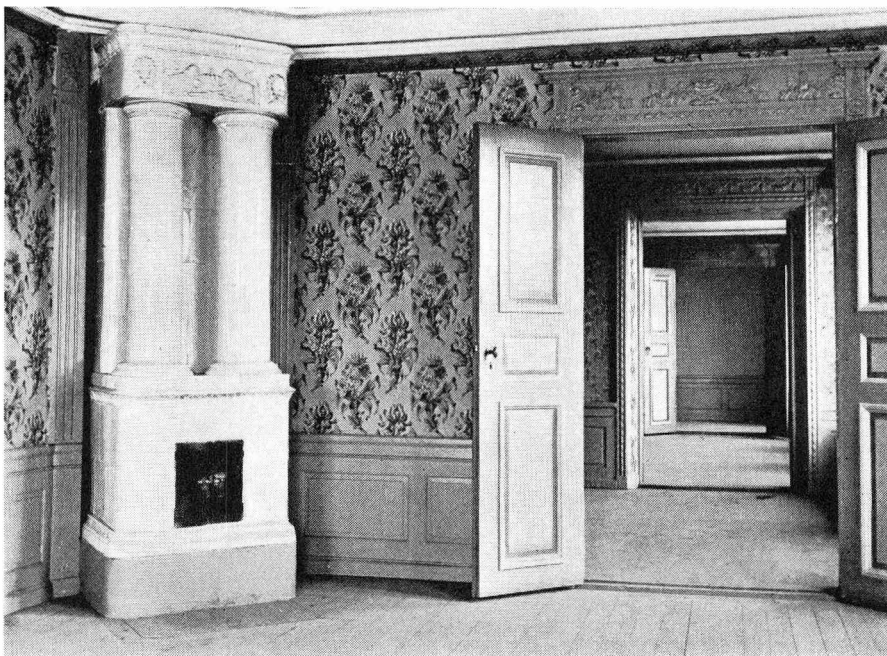
Såsom man finner, saknas såväl franska viner som rhenviner, medan å andra sidan källaren innehöll en ansenlig kvantitet söta viner. Portvinet lär under 1800-talet ha varit en mycket älskad

vintyp i Borås. Om favoriseringen av denna sorts vin möjligen kan bero på någon inverkan från engelskt håll är en fråga, som här får lämnas öppen. Nellsons livliga förbindelser med göteborgska affärsmän göra emellertid för hans vidkommande ett dylikt antagande ganska sannolikt.

Det är tydligt, att Hans Nellson redan 1837, då han kunde flytta in i eget hus, var en förmögen man, ehuru vi icke ha några bestämda uppgifter därom. På den tiden fanns ju ingen förmögenhetsskatt, icke heller någon självdeklaration, och skattelängderna ge oss sålunda intet besked om vederbörandes förmögenhetsställning och endast en synnerligen ofullständig upplysning om en persons verkliga inkomst. Säkert är, att Nellsons förmögenhet oavbrutet har ökats även under de senare decennierna av hans levnad. Ryktet om "rike Nellson" spred sig långt utanför stadens gränser och ledde, såsom var att vänta, till att han besvärades av lånesökande och supplikanter från skilda håll. Endast ett fåtal personer torde emellertid ha känt till Nellsons verkliga förmögenhetsställning. Att man i huvudsak ej tagit miste, framgick av bouppteckningen efter hans död 1856. Den uppvisade en behållning av 506.700 riksdaler banko eller 760.050 riksdaler riksgälds. Med hänsyn till den genomgående låga värderingen av tillgångarna och till penningvärdets starka fall sedan dess, torde det icke vara orimligt att uppskatta boets behållning i våra dagars kronvärde till omkring sex millioner.

Att förklara huru Nellson lyckats samla en så betydande förmögenhet, erbjuder egentligen icke några större svårigheter. Den kan anses såsom resultatet av främst tre kända faktorerers samverkan: arbete — i detta fall en inbringande affärsrörelse —, placering av disponibla medel på ett sätt, som gav både god förräntning och full säkerhet, samt en allmän sparsamhet. En fjärde faktor av icke ringa betydelse har varit den tidens synnerligen låga skatter.

Sparsamhet hade Nellson fått lära sig under hårda ungdomsår, och denna egenskap utmärkte honom, utan att, såvitt man kan se,

Nellsonska huset: interiör med fil av rum.

övergå till ren snålhet eller girighet, livet igenom. Visst gav han stundom som nämnt fester i sin bostad, men i vardagslag utmärktes hans livsföring helt visst av enkelhet. Tjänstepersonalen kan icke anses ha varit stor med hänsyn till husets storlek och den tidens snart sagt fullständiga brist på bekvämligheter i hus och hem. En granskning av Nellsons garderob pekar åt samma håll; den kan icke på något sätt anses såsom märkelig eller stor för en person med hans sociala och ekonomiska ställning.

Hans Nellson har säkerligen, såsom ovan är anmärkt, sysslat med gårdfarihandel redan i hemsocknen. Denna måste ha skänkt honom utom mycket annat även en sparad slant. Utan att han medfört ett visst kapital, låter det sig svårligen förklara, att han så snabbt som faktiskt var fallet lyckades få i gång en vinstbringande affärsrörelse i Borås.

Under de första åren av Hans Nellsons vistelse i Borås vilar ett visst dunkel över honom och hans verksamhet. Han har icke kunnat återfinnas i stadens burskapslängd. Har han varit handelsdräng? Hos vem har han i så fall varit anställd? Av husförhörlängden kan man konstatera, att han varit Hans C. Carlings hyresgäst. Man kunde då frestas till det antagandet, att han under den första tiden varit anställd hos Carling. Något stöd för detta antagande finnes dock ej. Sannolikare är, att Nellson redan från första tiden i Borås varit egen företagare; möjligt är, att han under de första åren varit ute på vidsträckta affärsresor och sålunda fortsatt den verksamhet, som han påbörjat i Toarp. I taxeringslängden för år 1817 finner man emellertid för första gången handelsmannen Hans Nilsson upptagen till en inkomst av 240 riksdaler utav handelsrörelse. I sin tjänst skall han då ha haft sju handelsdrängar. Följande år har den taxerade inkomsten stigit till 300 riksdaler, vilken summa blev den vanligaste, så länge Nellson drev handelsrörelse. Summan kanske icke säger oss så särdeles mycket. Om man emellertid påpekar, att Hans C. Carling vanligen taxerades till samma belopp, blir den onekligen betydligt intressantare. Det hade i själva verket lyckats för den nyinflyttade toarpsbon att efter endast ett par år nå upp till samma inkomst som en äldre, ansedd affärsman i staden. Denna framgång kan icke ha vunnits utan en betydande affärsbegåvning.

Med den ekonomiska framgången följde social framgång. Nellsons anseende i staden var på 1820-talet i stigande, och vid dess slut intog han efter allt att döma en aktad ställning. Ett indirekt bevis därför ha vi i det förhållandet, att han återfinnes bland de ämbetsmän och framstående borgare, som i januari 1831 utfärdade ett upprop om stiftande av en sparbank i staden. I likhet med åtskilliga andra har han undertecknat med det förbehållet, att han skulle vara befriad från räkenskapsföring och kassaförvaltning.¹⁷

Gårdfarihandeln måste betraktas såsom en tung och ovig form av affärsrörelse. Om Nellson under de första åren av sin stadsvistelse

idkat dylik handel i dess egentliga mening, synes han undan för undan ha avvecklat denna rörelse. Därpå tyder det förhållandet, att antalet anställda handelsbetjänter var på nedgående. Under år 1819 hade han ännu fem i sin tjänst, men 1822 endast tre. En av dessa fick snart titeln bokhållare. Sedan Nellson förvärvat nödigt rörelsekapital, fick hans rörelse allt mer karaktär av modern grosshandel; hans kunder blevo framför allt köpmän i städer i skilda delar av landet, ända upp till övre Norrland. Att döma av korrespondensen från 1840-talet synes det dock, som om hans huvudsakliga försäljning gått på mellersta och södra Sverige. Bland kundkretsen har säkerligen varit en del gårdfarihandlare.

Hans Nellson torde sålunda från tidigare 1820-talet få betraktas som grosshandlare i vävnader. Han måste då givetvis också hålla ett lager av olika slags vävnader, främst bomullsvävnader, som efter allt att döma varit den viktigaste varan, men även av andra textilier, linne, ylle och siden. Då rörelsen stod på sin höjdpunkt, har lagret efter allt att döma varit ganska betydande, ehuru vi icke nu kunna ge något bestämt besked därom. Vid sin död efterlämnade Nellson ett restlager, som givetvis icke får anses representativt, då det hade gått drygt åtta år, sedan han upphörde med rörelsen, men det oaktat icke är utan intresse. I förteckningen över detta finner man: treskaftad väv, buldan, bolstervar, möbeltyg i olika färger, byxtyg, norrlandslärft, prima lärft, kambrik, shirting, gardintyg, möbelband, kattun, siden, silkesammet.

Av hemvävda tyger fick Nellson säkerligen det allra mesta från Sjuhäradsbygden. När det gäller fabriksmässigt tillverkade, blev Rydboholms konstväveri en nära liggande leverantör. Men det är tydligt, att han köpt mycket både från annat håll i Sverige, exempelvis Norrköping, och från utlandet genom förmedling av göteborgsfirmer. Michael S. Warburg i Göteborg har vid dessa sist nämnda inköp spelat en viktig roll.

Kort efter Nellsons flyttning till staden utfärdades 1816 års tull-

taxa att gälla från den 1 augusti samma år. En hel rad bomullsväv-
nader voro i densamma importförbudna, andra belagda med hög
tull. Därigenom premierades tillverkningen och även försäljningen
av inhemska vävnader. Det lider icke heller något tvivel om att
denna tulltaxa varit av utomordentlig betydelse för utvecklingen
av en bomullsindustri i Mark. Emellertid hade nämnda tulltaxa vissa
icke önskvärda följder. Den ledde otvivelaktigt till en betydande
smuggling vid västkusten av engelska vävnader, vid vilkas försälj-
ning här i landet gårdfarihandlare antagligen ha spelat en stor roll.
Omfattningen av denna illegala trafik är det givetvis omöjligt att
fastställa.

Enligt en muntlig tradition skulle Hans Nellson tagit del i denna
kommers och rent av på så sätt lagt grunden till sin förmögenhet.
Förhåller det sig verkligen så? Frågan kan framställas, men den kan
tyvärr icke med tillgängligt material besvaras. Här må endast på-
pekas, att hans förmögenhet låter sig väl förklaras såsom ett resultat
av fullt legala affärer. Mot den ovan nämnde köpmannen Bengt
Ammelin, samtida till Nellson, har det veterligen aldrig framförts dylika
misstankar; han efterlämnade dock vid sin död 1875 590.131 kronor.
Att Nellson har varit en större affärsbegåvning, är mycket troligt.

Nellson synes vanligen ha sålt sina vävnader på kredit under viss,
ganska kort tid. Köparen torde dock ofta ha fått prestera säkerhet
i en eller annan form. En ordningsälskande man som Nellson var,
fordrade han punktlighet vid fullgörandet av räntor och likvider.
Det förefaller nog, att döma av brev från gäldenärer, som om han
varit en ganska fruktad fordringsägare. Stundom kan man i breven
höra verkliga nödrop. En handlande i Eskilstuna skriver exempelvis
23/2 1843 följande: ”— — — jag kan inte allt på tre veckors tid;
om jag blir dödad, står det inte i min makt. Goda H. H., som
hafver varit min välgörare, lagsök mig för Guds skull inte, det är
mig ovant och är rädder som för döden.” Här bör dock påpekas,
att det bland breven finns många exempel på en human inställning

från Nellsons sida, när gäldenärer på grund av sjukdom eller andra vägande skäl hade svårigheter att fullgöra betalningen i rätt tid och de dessförinnan anhållit om något uppskov.

Redan på 1830-talet var säkerligen Nellson en välsituerad, kanske förmögen man, i besittning av en handelsrörelse, som för visso gav honom en vacker årlig inkomst. Någon torde måhända undra, varför han icke gick ett steg längre och kompletterade sin rörelse med någon textil fabrikation, såsom fallet var med Sven Erikson. Härtill bör då anmärkas, att Nellson, som var sexton år äldre än Sven Erikson, först vid närmare femtio års ålder torde ha nått en solid ekonomisk ställning. I motsats till Sven Erikson har han veterligen aldrig varit förläggare och stod sålunda främmande för produktion. Nellson var tydligen under hela sitt liv en renodlad affärsman, som hade sitt intresse begränsat till korta affärer. Att binda ett lån på längre tid har exempelvis icke tilltalat honom. Den långa industriella processen med kapitalplacering på lång sikt, som var svår att bedöma i fråga om säkerhet, har för honom sannolikt tett sig såsom ganska äventyrlig och litet lockande. Han var vän till Sven Erikson — knappast dock intim — och torde ej ha varit okunnig om de svårigheter av olika slag, som denne hade att kämpa med ända till 1840-talets slut eller överhuvud taget, så länge som Nellson var aktiv affärsman.

Hans Nellson upphörde med sin handelsrörelse 1847. I följande års taxeringslängd finnes om honom antecknat, att han ”uppsagt burskapet i behörig tid”, varför han icke påfördes någon inkomst av rörelse.¹⁸

Det förefaller, som om Nellson redan flera år tidigare allvarligt reflekterat på att upphöra med sina affärer och att rent av flytta från staden ut på landsbygden. Under åren 1843—44 visade han sig mycket intresserad för inköp av ett gods eller en större lantgård. Då det blev bekant, att han umgicks med dylika planer, fick han erbjudanden eller anvisningar från olika håll — t.o.m. biskop Butsch

i Skara har stått till tjänst med ett påpekande om en större gård i Västergötland, som var till salu. Bland de ganska många gods och gårdar, som i detta sammanhang passerade revy, voro flera väl bekanta: Almenäs (invid Hjo), Gräfsnäs och Tidaholm i Västergötland och Ekolsund i Uppland. Vissa sonderingar synes Nellson ha gjort i fråga om Stjärnsund i Närke, vilket gods då tillhörde konung Karl XIV Johan; vissa rykten hade tydligen gått, att godset var till salu. Möjligt är, att han fått intresset väckt för den vackert belägna gården under sina färder såsom gårdfarihandlare. Dessa godsspekulationer ledde emellertid icke till något köp. Det visade sig, att skillnaden var för stor mellan begärt pris och spekulantens anbud. Nellson var även i detta fall en mycket försiktig man. Han avstod sålunda från godsköp och nöjde sig med att äga Trogareds gård, vackert belägen invid sjön Tolken. Sannolikt bodde han där under viss del av sommaren.

Det sipprade givetvis snart ut i Borås, att Nellson ämnade flytta från staden för att bli godsägare. Nyheten medförde bland hans vänner en reaktion, som återspeglas i breven. Bland dessa finner man ett från rådmannen J. Kjellman, som kallar sig Nellsons ”redelige vän”¹⁹. Å egna och vänners vägnar ville han avråda från egendomsköp och anförde därvid en rad argument: Nellson hade i staden ett bekymmersfritt liv; på ett stort gods skulle det bli besvär med underlydande; inspektorer och fogdar vore svårt att kontrollera. ”Jag vet äfven att om du är fördragsam mot deras [= anställdas] fel och förseelser, så kommer du likväl att bära det inom dig, och din lättörda själ kan därigenom skapa dig en sjukdom, ty du är allt kommen till åren, och ehuru själen är verksam, skall likväl kroppens krafter aftaga med tiden, synnerligast när man är utsatt för ledsamheter och förargelser, som är oundvikligt, när man skall hafva med så många att göra, jag beder dig därför: *gör det inte!*”

I vad mån vännernas hållning medverkat till att Nellson avstod från godsköp och avflyttning, må lämnas osagt. Säkert torde vara,

att han vuxit ganska fast samman med staden och hade mycket svårt att slita dessa band.

Vid sidan av sin egentliga affärsverksamhet bedrev emellertid Hans Nellson även en omfattande utlåningsrörelse. Då Borås vid denna tid saknade banker, om man bortser från den ännu obetydliga sparbanken, förelåg tydligen en brist i kreditväsendet. Denna har i någon mån avhjälpes genom Nellsons verksamhet som långivare. Det är icke bekant, när han börjat denna rörelse, ej heller vilken omfattning den har haft vid olika tidpunkter. Man kan emellertid utgå från att utlåningen ökats med åren, allteftersom hans förmögenhet växte, och alldeles särskilt sedan han avvecklat sin rörelse och sålt ut sitt lager.

I bouppteckningen finnas icke mindre än 203 reverser, och de utestående fordringarna uppgingo till över 650.000 riksdaler rgs, vilket innebär, att den allra största delen av hans förmögenhet var placerad i lån. Medelvärdet å en revers uppgår till ca 3200 riksdaler. Vissa skuldsedlar voro å ganska blygsamma belopp, ända ned till ett par hundra riksdaler, medan den högsta summan synes ha varit 22.500 riksdaler rgs. En låntagare kunde ha flera lån. Den största låntagaren, en välkänd firma i Göteborg, hade sålunda 11 lån på sammanlagt ungefär 80.000 rdr rgs.

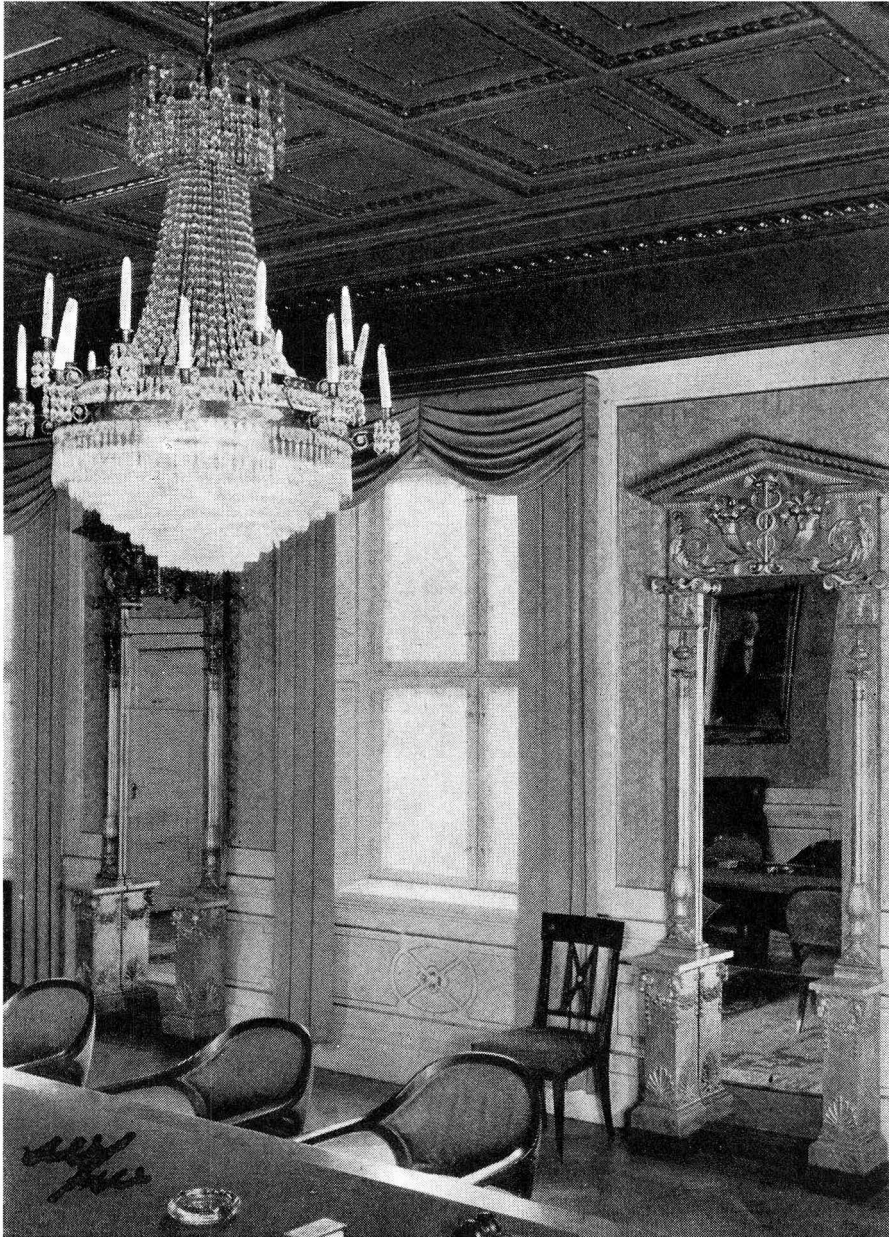
Lånen voro fördelade på firmor och enskilda personer på skilda orter, dock mest från Borås och den övriga Sjuhäradsbygden samt från Göteborg. Medelplaceringen i Göteborg ombesörjdes i regel av Michael S. Warburg. Såsom det framgår av dennes brev, har det stundom varit ganska svårt att på ett tillfredsställande sätt få ledigt kapital utlånat. Det kan tänkas, att Nellsons ovan nämnda intresse för inköp av gods kan ha något samband med dessa svårigheter.

Bland i bouppteckningen upptagna låntagare lägger man märke till ett påfallande stort antal stånds personer — åtskilliga med adliga namn — och ämbetsmän, två sociala kategorier, som otvivelaktigt voro förtroendegivande även för en mycket försiktig långivare.

Att dessa typer av låntagare redan tidigare spelat en viktig roll vid Nellsons kreditgivning, framgår med önskvärd tydlighet av de bevarade breven, som stundom ge ganska överraskande upplysningar i detta avseende. Man kan där exempelvis finna, att år 1843 Nellson samtidigt var långgivare till biskopen i Skara, till landshövdingen i Vänersborg, till landskamrerarna i Älvsborgs och Skaraborgs län, med andra ord till de främsta männen inom provinsens ämbetsmannavärld. Icke i något av dessa fall har det rört sig om större belopp, endast ett eller annat tusen riksdaler. Någon skulle kanske vilja anse det såsom olämpligt eller föga överensstämmande med god ordning, att ledande ämbetsmän på detta sätt ställt sig i ett visst ekonomiskt beroende av en storköpmann inom det egna ämbetsområdet. Det bör då här påpekas, att det icke finnes något tecken på, ännu mindre bevis för, att Nellson begagnat sig av dessa lånetransaktioner för påtryckningar; ingenting tyder heller på att här åsyftade ämbetsmän eller andra sådana, som av honom lånat medel, gett honom några favörer. Man tycker sig vid Nellsons långgivning, liksom i en del andra sammanhang, skönja en viss svaghet hos honom för de i samhället högre stående; på denna väg fick han onekligen åtskilliga förbindelser med dessa kretsar. Avgörande för utlåningen torde dock även i dessa fall ha varit hänsynen till säkerhet och avkastning.

Vid utlåningen har Nellson i regel krävt vad man skulle vilja kalla bankmässig säkerhet: borgen eller inteckning eller båda. Av korrespondensen finner man, att nära vänner till Nellson erbjudit borgen för lån av ganska små belopp. Om de verkligen även behövt prestera dylik, innan lånet beviljades, kan tyvärr icke avgöras, men det förefaller ingalunda osannolikt.

Nellsons försiktighet vid utlåningen — utvalt klientel och bebyggande säkerhet — har medfört, att han på denna gren av sin rörelse knappast har lidit några nämnvärda förluster. Det finnes ingenting i korrespondensen, som tyder därpå. Däremot torde

Stora speglar från Hans Nellsons hem, nu i drätselkammarens i Borås sessionssal.

han icke ha undgått vissa förluster, om också ej särskilt stora, på kunder.

De rykten, som cirkulerat om Nellson, ha även berört hans utlåningsverksamhet. Det har antytts, att han vid denna skulle ha hänsynslöst utnyttjat personers pekuniära svårigheter och tillgodogjort sig oskäligen räntor. Tack vare den bevarade brevsamlingen finns det möjlighet att ge fullt klart besked om den saken. Normalräntan vid Nellsons utlåning har varit sex procent. Vid utlåning på kortare tid, exempelvis några månader, var räntan lägre, vanligen fem procent. Då inlåningsräntan i sparbanker vid denna tid i regel var fem procent, kan det icke anses, att Nellson varit obillig i fråga om räntan. Det är glädjande att här få konstatera detta faktum.

Av de många låntagarna, representerande olika yrken och stånd, må här endast nämnas biskop J. A. Butsch i Skara, som till Nellson skrivit åtskilliga brev i lånefrågor. Dessa brev äro för biskopen i alla avseenden hedrande. Biskopen (f. 1800) var son till färgerifabrikören Ambrosius Butsch i Borås²⁰ och hade antagligen gjort Nellsons bekantskap redan kort tid efter dennes flyttning till staden. Hans fader råkade på 1840-talet, då en gammal man, i ekonomiska svårigheter. Biskopen har sökt att hjälpa fadern och har därför hos Nellson upptagit ett lån å 2.000 riksdaler rgs. Det återbetalades efter några år, i slutet av 1848. Biskopens brev till Nellson ha genomgående en sirlig och påfallande artig form, som väl får anses såsom typisk för tiden men på en nutida läsare verkar något överdriven. "Min högt ärade, kära Broder!" är den vanliga överskriften, medan den normala avslutningen är: "Min högt ärade, kära Broders ödmjuka tjänare." Dylika formuleringar belysa emellertid, huru mycket Hans Nellsons sociala ställning förändrats, sedan han 1814 såsom en okänd "dräng" flyttade till staden.

Sedan Nellson 1847 upphört med handelsrörelsen, hade han några år av lugn och vila. Indrivning av fordringar och placeringar av ledigt kapital ombesörjdes huvudsakligen av hans skicklige med-

arbetare, kamrer David Lindgren. Det förefaller, som om Nellson skulle ha haft en god hälsa. I slutet av 1855 drabbades han emellertid av akut sjukdom, som lade honom på sjukbädden. Han vårdades av doktorerna S. Elmlund och J. Swedmark, men sjukdomen, som visade sig vara kallbrand, stod icke att hejda. Lördagen den 22 mars 1856 tidigt på morgonen avled han.²¹

Jordfästningen ägde rum den 1 april.²² Hans Nellson ligger begravnen på S:t Ansgars griftegård i Borås. Över hans grav är uppfört begravningskapellet. Inne i detta, mitt på fondväggen, står hans gravvård av kalksten. På densamma står, förutom namn och data, följande, lätt tvetydiga inskription: ”Werksam i lifvet beredde han sig samhällets tacksamhet efter döden.”

Det enda porträtt av Nellson, som veterligen finnes bevarat, härrör sannolikt från slutet av 1830-talet eller början av 1840-talet, då han befann sig i medelåldern. Bilden visar oss en man med ett ganska runt, skägglöst ansikte, med små forskande ögon, liten näsa, rätt hög panna samt grått eller vitt hår, benat i mitten. Mången torde nog anse, att han gör intryck av att ha varit kall och beräknande. Så torde han nog också vanligen ha tett sig för sina samtida, som dock haft respekt och beundran för hans verksamhetslust och ekonomiska begåvning. Att nu, så långt efteråt, rättvist bedöma hans personlighet är vanskligt eller ogörligt. Den muntliga traditionen om honom måste anses vara ganska osäker; den torde för övrigt hos nu levande generation redan vara mycket svag. Synnerligen beklagligt är, att vi sakna alla sådana intima dokument, exempelvis brev från honom, som skulle kunna skänka oss en inblick i hans sjäsliv. Nellson synes också ha varit en ganska sluten man, som behöll sitt innersta för sig själv. Han hade, förefaller det, många bekanta men få förtroliga vänner. Det är tydligt, att de nu nämnda förhållandena mana till försiktighet vid bedömningen av hans karaktär.

Det kan i ett fall som detta vara av ett visst intresse att höra vännernas vittnesbörd, som givetvis icke okritiskt få anammas. Tre

av Nellsons intimaste vänner ha ovan nämnts: herrarna Carling, far och son, samt Michael S. Warburg. Från de båda först nämnda äro veterligen inga brev eller andra dokument bevarade. Däremot finnas, såsom redan är nämnt, många brev från den sistnämnde, icke endast kalla affärsbrev utan även sådana med ett mera allmänmänskligt innehåll. Nellson var tydligen högt uppskattad av Warburgs familj och släktingar, och hans besök voro mycket kärkomna. Stundom har Nellson uppvaktat familjen med julklappar. Warburg har, efter breven att döma, varit en uppriktig vän till Nellson. Särskilt vid nyårstid få hans brev en starkt känslomättad prägel. ”Om några dagar”, skriver han den 29 dec. 1843, ”tilländalöper det gamla året, ett af de många under hvars lopp jag af Dig, min bästa och trognaste vän, fått åtnjuta så mycken godhet, sällsynt vänskap och så ovanligt förtroende. Ofta förut, vid dylika årsskiften, yttrade jag mitt bekymmer öfver min pennas svaghet, hvilken så ofullkomligt förstår uttrycka de känslor, hvaraf mitt inre lifvas, och hvilken ej kan återgifva de innerliga böner jag för Dig låter uppstiga till Den som bäst vet, huru varmt mitt tacksamma hierta känner för den man, hvilken icke endast grundlagt min timeliga välfärd utan äfven fortfarit att gynna mig, såsom fadern gynnar sonen, som brodern gynnar dess broder”.

Warburgs känslor blevo om möjligt ännu varmare med åren. Fem år senare (29 dec. 1848), i den sista av de bevarade nyårsönskingarna, skriver han följande, som knappast tarvar någon kommentar: ”Få dagar återstå nu af det gamla året. Ett nytt tidsskifte är så betydelsefullt, ens tankar återgå då så gerna till det förflutna med sina glädjen (!) och sina bekymmer. Din bild, Kära Bror! föresväfvar mig då, och känslor, som ingen penna förmår tolka, genomströmma mitt hjerta. Öm som en fader, vänsäll som en broder har Du i en lång rad af år ökat tacksamhetsförbindelsen hos mig. Himmelen känner, huru gärna jag med ord önskade uttrycka min årkänsla; men fastän jag icke förmår det, är jag dock öfvertygad derom, att

Du min gode sanne vän förstår mig. Den allgode Guden skänke Dig all möjlig lycka och trefnad. Måtte Du äfven framdeles finna mig vara värdig Din oskattbara vänskap. Det skall alltid vara min högsta sträfvan att förtjena Din godhet och Ditt förtroende. Tyvärr kan jag icke med gerning visa min tacksamhet.”

Inför dylika känsloreaktioner under en följd av år, frågar man sig, om icke Hans Nellson hade flera förnämliga egenskaper, som allmänheten ej kände till. Det förefaller ej osannolikt, att Nellsons kyla till stor del varit en förklädnad, en mask, för att hålla folk på visst avstånd.

Att Nellson varit en god husbonde, är ovan anmärkt. Sina underlydande har han i testamentet ihågkommit med vackra gåvor. Vid sin hembygd och sin stad var han varmt fästad. Hemsocknen Toarp liksom Vings socken, där han ägde Trogareds gård, fingo mottaga donationer. Ännu mer gynnades dock Borås. Kvarlåtenskapen i boet, sedan alla dispositioner blivit fullgjorda, donerades till staden under namnet ”H. Nellsons donation till Borås stad.” Om denna har han på ett för honom karakteristiskt sätt bestämt, att endast årliga räntan får användas till ”stadens verkliga nytta, såsom stensättning m.fl. företag, som bidra till allmänt och gemensamt gagn, men icke till onyttiga och ett moget omdöme saknande projekter och experimenter, som sätta på spel stadens bästa och fördel”. Donationen uppgick 31/12 1948 till 322.544 kronor. Hans Nellson står ännu i dag som Borås störste donator.

Nellson hade icke fått någon skolbildning. På vissa områden har han helt visst kunnat fylla de viktigaste luckorna, men på andra var han en främling. Det har sitt intresse att kasta en blick på hans boksamling, som icke är mera omfattande, än att den här kan specificeras: 1 bibel, 1 Norbergs postilla, 1 Ekmansons postilla, Andaktsböcker, defekta, 2 psalmböcker, Gudsfruktan i borgerliga lifvet, 2 kartböcker, 4 del. Tunelds geografi, 1 geogr. lexikon, 4 del. Palmblads geografi, 1 ex. av kyrkolagen, 5 del. författningar 1 kameralbok, Tulltaxor och div. böcker, 1 reskarta.

Böckernas sammanlagda värde anges i bouppteckningen till 18 riksdaler 36 skilling banko. Den lilla samlingen innehåller, såsom man ser, icke oviktiga böcker för resan genom livet. Den ger oss någon upplysning om ägarens intressen. Men man kan också draga vissa slutsatser av vad som där saknas. För litteratur i ordets vidaste bemärkelse har Nellson tydligen stått alldeles främmande. I hans palatsliknande bostad fanns icke en enda bok av våra klassiker, som dock voro hans samtida. Det kan ifrågasättas, om Nellson ens läst något av dem.

Ändock måste om Nellson sägas, att han har visat ett stort och fruktbringande kulturintresse, mycket större än hos åtskilliga andra rika män med vida bättre utbildning. Genom förordnande i testamentet skapade han en stipendiefond, benämnd "Nellsonska uppfostringsanstalten för välartade, mindre bemedlade ynglingar", födda inom Sjuhäradsbygden. Måhända har Nellson fått uppslaget genom handelsmannen Peter Norins vackra donation till läroverket 1832.²³ Dennes motivering torde även Nellson ha kunnat godtaga: "Allt ifrån ungdomen, då jag af fattigdom hindrades från studier, har en synnerlig aktning för dem och deras idkare följt mig under hela min lefnad."

Fonden uppgick 30/6 1949 till 113.224 kronor. Från 1892, då den första utdelningen av stipendier kunde ske, till 1949 har i stipendier utgått sammanlagt 240.550 kronor. Då antalet stipendier för varje år begränsats till 8 à 10, ha de kunnat göras ganska stora och därigenom blivit till verklig hjälp, helst som de kunna innehas i flera år. Det är en lång rad av unga män, som tack vare dessa stipendier kunnat ägna sig åt högre studier och därigenom längre fram kunnat göra en betydelsefull insats på skilda områden, inom forskning och undervisning, inom kyrkan och läkarkonsten, inom juridiken o.s.v. Flera av stipendiaterna ha vunnit internationellt erkännande inom sin vetenskap.²⁴

Till följd av låga räntesatser och sjunkande penningvärde spelar

stipendiefonden ej längre samma roll som tidigare, men den är givetvis ingalunda betydelslös.

Många tankar av tacksamhet ha förvisso gått och skola säkerligen även i framtiden gå från stipendiater till den man, som genom framsynt generositet jämnat vägen för dem vid deras studier. Den olärde Hans Nellson har i själva verket blivit en kulturfrämjare av stora mått. Genom sin stipendieinrättning har han rest sig det vackraste minnesmärke, varaktigare få vi hoppas än kopparn.

NOTER

- ¹ Bengt Ammelins bouppteckning 26/11 1875.
B. Ammelins testamente 12/5 1873, tryckt i Borås stads donationer (Borås 1930), s. 122 f.
- ² Brevsamlingen tillhör De sju häradernas kulturhistoriska förening i Borås.
- ³ Elgenstierna, Svenska släktkalendern 1918, s. 942. — En son till Michael S. Warburg var den kände litteraturhistorikern m. m. professor Karl Warburg.
- ⁴ Hans Nellsons testamente 8/3 1855 med tillägg 6/2 1856, tryckt i Borås stads donationer, s. 111 ff.
- ⁵ Toarps födelse- och dopbok. — Födelsedagen ofta oriktigt angiven till 23 maj.
- ⁶ Bergstrand, Två knallesocknars krönika, s. 6.
- ⁷ Förnamnet Hans förekom inom boråssläkten Carling, har innehaft bl.a. av Hans C. Carling f. 1775, Nellsons gode vän längre fram. Att de bådas föräldrar känt varandra och kanske haft affärsförbindelser förefaller icke otänkbart.
- ⁸ Bergstrand, s. 5.
- ⁹ Bergstrand, s. 33, 66.
- ¹⁰ Bergstrand, s. 36.
- ¹¹ Utflyttningslängd för Toarp-Rångedala 1814.
Inflyttningslängd för Borås 1814.
- ¹² En person har muntligen till förf. framkastat den hypotesen, att namnet ursprungligen får betraktas såsom ett ökenamn, som sedan upptagits såsom verkligt familjenamn. Antagandet verkar icke orimligt, men något bevis därför har icke kunnat presteras.
- ¹³ Tomt n:r 36 vid nordvästra hörnet av Lilla Tvärgatan och Österlånggatan; tomt n:r 273 vid sydvästra hörnet av Kungsgatan och Stora Brogatan; tomt n:r 274 vid nordvästra hörnet av Kungsgatan och Lilla Brogatan.
- ¹⁴ Lagfartsprotokoll 12/5 1834.
- ¹⁵ H. Nellsons bouppteckning 13/5 1856.
- ¹⁶ Konungen, som var åtföljd av prins Gustaf, övernattade i Borås och besökte den 30 aug. Rydboholm samt fortsatte därifrån till Göteborg. Mannerfelt-Danielson, Sven Eriksons och Rydboholms fabrikers historia, s. 141—2. — Om kungens besök i Borås, se Damm, Bilder från det gångna Borås (1917), s. 132 f.
- ¹⁷ Danielson, Borås Sparbank 1831—1931, s. 36.

- ¹⁸ Hans Nellsons skrivelse med avsägelsen av burskapet har icke kunnat påträffas i stadsarkivet i Borås.
- ¹⁹ Rådsmanen och kopparslagarmästaren Johan Jacob Kjellman var född i Borås 9/11 1787, dog där 28/12 1851.
- ²⁰ Ambr. Butsch f. i Borås 1772, död 1849.
- ²¹ Dödsorsaken enligt uppgift i Borås församlings dödsbok.
- ²² På begravningsdagen utdelades enligt hans föreskrift en riksdaler rgs till varje fattig och behövande i staden. Då 407 rdr utdelades, innebär detta, att 15 % av stadens befolkning ansågs falla under nämnda kategori.
- ²³ Borås läroverk genom tiderna, s. 163 f.
- ²⁴ Nellsonska uppfostringsanstaltens protokoll 1892—1949. — Stipendierna kunna numera utdelas även till kvinnliga sökande.

ANDERS HANSSON PÅ MÖLNEBY

AV

ANNA EDLUND-HANSSON

Det förekommer ibland, i enskilda familjer liksom i det offentliga livet människor vilkas minne lever längre än andras — man kan tycka lika högt förtjänta medborgares eller familjemedlemmars. Man skulle rent av kunna kalla dem för något slags legendariska figurer. Det låder något särskilt vid allt de uträttat och frambragt liksom vid hela deras livsstil.

Det kan vara av stort intresse att granska sådana människor litet närmare i sömmarna. Något man ofta hör är att de är människor ”före sin tid”, och så är nog förhållandet i de flesta fall. Rätt säkert är också att dessa människor varit i besittning av stor kraft och en hänsynslös vilja, liksom att de brutit sig ur sin omgivning genom egenskaper som varit främmande för denna omgivning. Det har med dem kommit något *nytt*, något oväntat i atmosfären, som fångat intresset, kommit folk som haft att göra med dem att *tro* på dem, följa dem och på så sätt underlätta för dem det arbete och de planer som föresvävat dem.

Ser man på deras livsverk med kritisk skärpa, händer väl ibland att mycket av det skimmer som omgivit dem delvis försvinner. Men det händer också att ett djupare studium av deras liv och verksamhet bringar i dagen fakta, som fullt förklara de djupa och bestående intryck de lämnat efter sig.

Den man vilkens liv och verk jag i dag skall försöka att i korthet skildra, vågar jag nästan påstå hör till denna senare grupp av människor. Min kännedom om honom grundas mest på uppgifter jag

fått av hans närmaste, av gårdens äldre arbetare, av utomstående människor som kommit i närmare beröring med honom och djupt imponerats av hans ovanliga personlighet.

”Den mannen behövde aldrig skriva något,” sade en gammal man som haft mycket att göra med honom i affärer. ”Hans ord var nog”.

Det är emellertid icke som privatman jag kommer att skildra honom i efterföljande rader — det är som en Sjuhäradsbygdens son som gjort sin bygd heder och varit en banbrytare och en vägrödjare som få inom jordbrukets område.

För oss alla som i Sjuhäradsbygden bygga och bo, har väl detta år varit ett stolthetens och glädjens år. För en gångs skull ha vi väl på ett kraftfullt sätt låtit vår stämma höras och ljuda vida omkring i landet. Människor som knappast vetat var vår bygd ens är belägen och som varit vana att betrakta vår huvudstad Borås — visserligen högaktningsfullt, men ändå med rätt ringa intresse ha tvingats att stanna och med respektfull förvåning taga del av vad denna stad betyder i vårt land, och vad vår bygd kan åstadkomma i mera än ett hänseende.

Det var ju inte så länge sedan som ”Knalledonien” tämligen vårdslöst omnämndes — om det kom på tal.

De tiderna äro nog nu för alltid förbi. Den mässa som väckt så stor beundran över hela landet, lär enligt en mycket omdömesgill persons omdöme, näppeligen överträffats i Europa.

Glansen från Borås har skänkt sitt återsken över oss litet var, som stolta och glada bekänna oss tillhöra Sjuhäradsbygden.

Det var ju industrien som i Borås firade sina välförtjänta triumfer.

Nu vänta också vi lantmän på att i tidens fullbordan få göra den ”knall”succés på vårt område, som vi anse oss vara på god väg att nå. Sjuhäradsbygden är ju icke någon utpräglad jordbruksbygd av begynnelsen, men den frammarsch som ägt rum på jordbruksområdet under dessa senaste femtio år, är så anmärkningsvärd att

Anders Hansson

den bör uppmärksammas. Vad flit och arbetssamhet under denna tid åstadkommit är ganska förbluffande för den som fått vara med om utvecklingen.

Föregångsmän visa vägen på mera än *en* plats, och högmodernt skötta gårdar, större och mindre, äro nu mera ingen sällsynthet i vår bygd. I åtskilliga fall kunna vi taga upp tävlan med gårdar inom våra främsta jordbrukarlän, och det är i sanning gott marscherat. Vi stå ingalunda andra lyckligare lottade trakter efter, då det gäller att tillgodogöra oss det nyaste inom maskindrift, rationell kreaturskötsel, tillvaratagandet av skörden enligt nyaste metoder o.d. Vi förstå värdet av det ypperligaste utsäde som står oss tillbuds och

nödvändigheten av att planera på lång sikt för att få vår jord i högsta kultur. Vikten av teoretisk kunskap har gått upp för menige man och den visdom Radion givmilt utkolporterar har lyssnare i snart sagt varje stuga. Det största problemet för oss som för andra bygder är att få arbetare i den myckna säden. Flykten från landsbygden måste på det ena eller andra sättet stävjas — det är hela folkets välstånd det gäller.

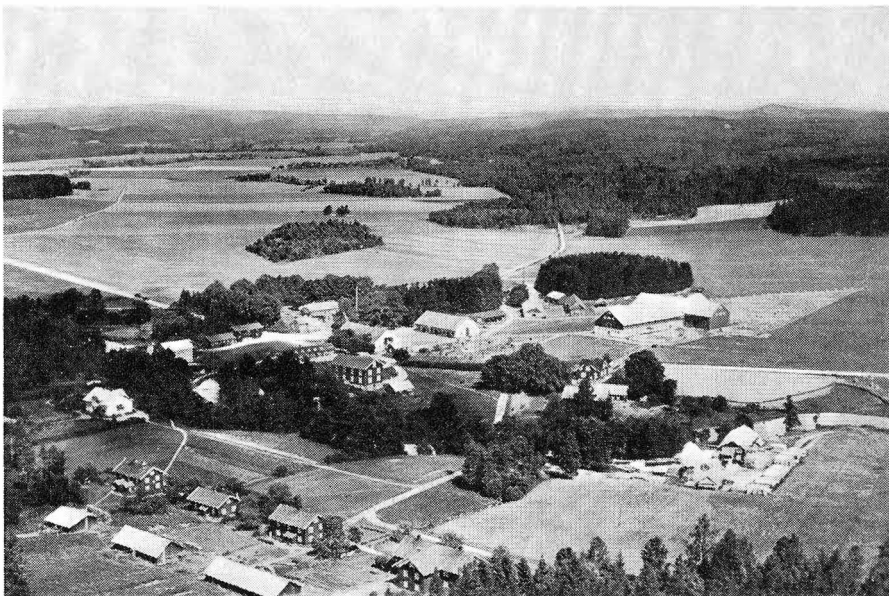
I detta sammanhang har det synts mig lämpligt att erinra om en man, en ensam man, som driven av en stark kärlek till jorden, en outtröttlig optimism och en okuvlig vilja, skapade Sjuhäradsbygdens första storjordbruk.

Anders Hansson föddes i Östra Frölunda socken den 28 mars 1822 och fick genom sitt gifte år 1847 med Elisabet Andersdotter från Mölneby Västergård, del i den gård vilken sedan flera generationer tillhört hennes släkt.

Anders Hansson löste omedelbart till sig gården från sin hustrus syskon, och nu började i snabbaste takt det rastlösa utvidgande av gården som han satt som sitt mål. Mod och djärvhet, parad med klok besinning präglade allt han företog sig, och lyckan stod honom bi.

Då Anders Hansson tillträdde Mölneby gård, var den visserligen mycket väl brukad och försedd med goda byggnader, men åkerjorden omfattade endast 30 tunnland. Först löste han till sig Södergården och Bossgården i det s.k. Mölnebyn, och så lades gård efter gård under hans spira.

På resor i Skåne hade han tilltalats av de ståtliga uthusen, stenladugårdarna framför allt, och så sattes i gång byggen i samma stil såväl på huvudgården som på de utgårdar som raskt växte upp. På huvudgården byggdes en ladugård för 200 djur, och de bästa avelsdjur som stodo att få fyllde ladugårdar och svinhus. Då ej längre de stora mjölmängderna kunde tagas om hand av den otroligt duktiga husmodern, uppförde han ett präktigt mejeri på gården liksom arbetarebostäder för fast anställda i stället för de

I en vacker, omväxlande natur ligger Mölneby gård
i Östra Frölunda socken av Kinds härad.

femtio drängar som dittills utspisats i hushållet. I detta sammanhang kunde med fog talas en hel del om den maka han valt: "Ej fältherrn ensam vinner slaget" kunde man sätta som motto över berättelsen om den gård som nu växte till att omfatta bortåt 1.000 tunnland öppen jord. Men hennes gärning kräver ett kapitel för sig.

Tegelbruk anlades och man slog själv ett tegel av ett slag som man näppeligen köper nu till dags och som ännu i dag täcker stall med flera stora byggnader, bärande på flöjlarna årtalet 1868. De stora sammanhängande fälten bragtes i högsta möjliga kultur, och här visade Anders Hansson ett fint sinne för naturens skönhet. De små skogklädda kullarna här och där på fälten måste få stå kvar — även om det varit bekvämare för driften att få dem avlägsnade. Han formade dem så att de bildade vackra öar i åkrarnas hav och lade prydliga stengärdesgårdar omkring dem av all den sten man plockade

ur åkrarna, och detta avbrott i de stora åkrarnas enformighet förlänar gården ett särskilt behag.

Kvarn och såg anlades och man gjorde sig så oavhängig som möjligt av främmande hjälp genom att inrätta praktiska och väl-inredda lokaler för snickeri och smide.

Då postgången tycktes honom för långsam, byggde han sin egen telefonledning till Borås. Hans sista åtgärd var ett uppdrag till sonen att ombestyrja att gården skulle förses med elektriskt ljus, vilket också skedde, ehuru han själv icke fick se anläggningen fullbordad. Den var nämligen icke färdig förrän på hösten 1885, samma år som han avled i Marienbad den 10 juni, sextiotre år gammal.

Man kan fråga sig hur *en* mans tid och krafter kunde räcka till för en sådan gärning, men till synes obruten gick han in i sitt livs sista år.

Att fullfölja ett sådant kraftverk krävde naturligtvis nedläggande av stora kapital och möjliggjordes huvudsakligen genom stora skogsaffärer. Det var i de för skogsköparna gyllene tiderna, då skogens värde var för de flesta okänt. Miltals omkring Mölneby köptes skogarna upp, liksom i Småland och i Nordhalland. Den gamla nötta skinnsoffan på kontoret var dagligdags fullsatt av bönder som ville sälja sina hemman. Man lärde sig snart att på Mölneby fick man kontant betalt och blev reellt behandlad, liksom att då man sålde till Anders Hansson kastades inte gården för fåfot i och med att skogen avverkades. Det blev ett stort antal större och mindre jordbruk, vilka på så sätt kommo att ligga under Mölneby, och arrendatorerna blevo en stor skara. Ibland behöllos gårdarna långliga tider, och inspektor eller rättare fingo taga hand om så väl jord- som skogsbruk, och på så sätt kom "Mölneby" att sträcka ut sig ända upp till Ulricehamnsbygden och in i såväl Halland som Småland.

Anders Hansson byggde såg i Falkenberg för de massor av timmer som flottades dit ned via Ätran. Det var liv och rörelse längs Ätrans stränder vid flottningstiderna, men det var också en orolig tid, full

av bekymmer. Ibland brast en läns eller högvattnet drev virket in på böndernas åkrar och gjorde stor skada — eller *kunde* åtminstone gjort det. Det var krav från alla håll och man var mycket livad för processer, antingen man hade rätt eller orätt. De stora vattenfallen i Ätran, särskilt Yngeredsforsen och Ätraforsen voro svåra och farliga hinder för flottningen, och det krävdes en väldig personal för att följa timrets färd ned mot havet.

Sågen var belägen strax utanför Falkenberg och sysselsatte en mängd arbetare. En liten järnväg byggdes mellan sågen och hamnen, där lokomotivet "Anders Hansson" fraktade virkesvagnarna till bogserbåten "Mölneby", som sedan vidarebefordrade virket till de skotska och engelska uppköparnas lastbåtar.

"Mölneby järnväg" eller som den mest kallades "Hertings järnväg" var Hallands läns äldsta kända järnvägsanläggning och byggdes år 1863, hade en längd av tre kilometer och en spårvidd 0,891 meter. Den drevs först som hästbana, innan det vid Kristinehamns mek. verkstad tillverkade loket började användas. Någon koncession var det säkert inte tal om, då kommunikationsdepartementet inte har några anteckningar om banan. Så lättvindigt kunde det på den tiden gå att bygga en järnväg . . .

Det var högst betydande virkesmängder som transporterades från sågen till Falkenbergs hamn, tack vare de stora arealer av, man kunde nästan säga urskogsområden, Mölneby förvärvade inom Kinds och Redvägs härader huvudsakligen. År 1865 utskeppades från Falkenbergs hamn till utrikes ort 170,295 kbf. plank och bräder jämte 11.390 st. timmer och bjälkar. Flottningen av timmer i Ätran upphörde icke förrän år 1906, då ångsågen vid Herting nedlades och ny såg byggdes vid Ätrans station.

Men tiderna voro icke alltid gyllene.

Fransk-tyska kriget skapade svåra kriser. Allt låg nere. Allt förtroende tycktes bortblåst. Ingen ville köpa något, inga pengar fanns att få. Sågarna stodo stilla, även de. Arbetet domnade av — men icke

så Anders Hansson. Han arbetade som en rasande, fortfor att köpa gårdar och skogar — på kredit, när pengarna togo slut för honom.

En liten historia, betecknande för såväl tiden som mannen den gällde, är värd att berättas:

Förmodligen knep det rätt hårt för Anders Hansson att fortsätta år 1875. Han gjorde ett litet besök hos vännen på Kinna Sanden, och bland hans efterlämnade papper funno arvingarna på Mölneby ett avrivet halvt brevpapper med ungefär så lydande text:

”Till betalar jag, *då så ske kan*, ett belopp stort 50.000 riksdaler

Mölneby den
Anders Hansson.”

Några vittnen eller säkerhet i någon form förekom icke.

Längst ned på papperet stod endast: till fullo inlöst 1876. D.S.

I sågen arbetades för fullt. Anders Hansson betalade med ”kuponger”: ”Till Johan Persson betalar jag då det är mig möjligt Kronor etc”. Vid sådana tillfällen visar det sig vad det är att äga ett obegränsat förtroende. Man visste att den mannen inte svek sitt ord, och det var roligare att arbeta än att sitta med händerna i kors.

Och så kom omslaget. Det blev en våldsamt efterfrågan på allt. Virke kunde inte fås för pengar. Men Falkenbergs brädgårdar lågo överfyllda av props och bräder. Pengar strömmade in, och skulderna betalades till sista öret. Blev det något över, fanns väl nya gårdar att köpa, mera jord att odla och dika ut, mera att bygga och förbättra.

Framsynt som han var och förvissad om vilka värden vattenkraften skulle komma att få, började han att inköpa Ätrons vattenfall. Hans son som tog vid då Anders Hansson slutade, fullföljde inköpet av Ätrons samtliga vattenfall, liksom han som chef för familjebolaget, Mölneby Aktiebolag, i allt följde de linjer fadern stakat ut och fullbordade hans verk.

På Mölneby liksom på andra gårdar utövades en storartad gästfrihet, ett bland de vackraste dragen från lantlivet på denna tid. Alla voro välkomna — för alla fanns plats vid bordet och i de små gästkamrarna. Kanske dröjde man en vecka, kanske sträcktes vistelsen i det gästfria hemmet ut över månader — det hände ibland att månaderna blevo år . . .

I hallen på Anders Hanssons gård hänger ett porträtt i olja som ger en god bild av den man vilkens gärning jag sökt tolka, välkomnande gästen eller främlingen som önskar veta något om den gård han skapat den hembygd han tjänat.

NOTISER FRÅN 1600-TALET S BLIDSBERG

AV

INGEGÄRD VALLIN

I en uppsats kallad Ur bondeståndets krönika och publicerad i Svenska Kulturbilder, (ny följd del IV) skriver professor Nils Ahnlund: — — "från flertalet riksdagar under stormaktstiden saknas förteckningar över allmogens fullmäktige. Och utifrån sett tedde sig ståndet länge som en namnlös skara: 'den grå hopen', 'herr Omnes' (omnes = alla), som det upprepade gånger heter kring sekelskiftet 1600. — — —

Särskilda talmän för bondeståndet framträda efter 1617 års riksdagsordning, icke förr. Från omkring 1630 kan en fullständig talmanslängd uppvisas. Emellertid är det rätt betecknande, att varken råds- eller riddarhusprotokollen alltid nämna talmannen vid namn, när han av någon anledning omtalas. Ofta kallas han rätt och slätt "bonden". Dock, bland dessa bondetalmän träffar man redan under stormaktstiden ganska karaktärsfulla gestalter. En av dem är Nils Larsson från Blidsberg, "den gamla rödskäggota västgöten, som är van att språka för dem," talman 1649 och 1652, — — —"

1649 rådde en svår missväxt med hungersnöd som följd. Många vandrade tiggande omkring och en stark förbittring rådde mot adeln. Ebba Brahe skriver om förhållandena i ett brev till sonen Magnus Gabriel: "När jag kom hit till Blidsberg, där den bonden bor, som plägar vara herredagskarl, med det stora röda skägget, så blev han full om aftonen, han drack med mitt folk. Så sade han ut, vad böndren hade i sinnet, det de ville slå ihjäl all adelen. Varföre ber jag för den död Gud har tålt, min son att du inte drar ner. Gud

vet, hur ängslig jag är både för min son och mig själv. Jag rädes, de mörda mig, ehuru väl jag inte fruktar döden — men på det sättet vill jag inte gärna taga avsked av världen. Jag vet inte hur jag skall komma upp, för de säja, i Småland äro de lika galna. Gud hjälpe oss för Kristi skull och stille allt ont!” (C. Grimberg: Svenska folkets underbara öden, Del III sid. 491.)

Några protokoll från bondeståndet finns ej från de riksdagar då Nils Larsson var talman. I Riksarkivet finner man bland Riksdagsacta 1649 (sid. 2) en förteckning på allmogen vid riksdagen. De sju härader representerades av följande:

Åssbo härad	Nils Larsson i Bligsbergs by och socken
Redwegh	„ „ „ „ „ „ „ „
Kin	Anders Månsson i Lysered Sextere socken
Mark	Lars Larsson i Katunga by och socken
Win	Lars Månsson i Sibbarp, Fristads socken
Bollebygd	„ „ „ „ „ „ „ „
Gäse	Ambiörn Assersson i Asklanda socken och by.

I samma acta (sid. 6) finns uppgift om ”Allmogens uthskåth som tillijka medh adhelen och Ridderskapet, Presterskapet och Borger-skapet woro hoos H.K.M:t dhen 22 februarij 1649.” Bland dem är Nils Larsson i Blixberg by och Sochn.

Allmogens Herredagsmän 1652 upptar från Södra Älvsborg utom Nils Larsson som nu representerar Ås, Redvägs och Vedens härader idel nya namn, nämligen

Kin	Häradt	Jons Larsson i Biöredahl, Månstad sokn.
Mark	„	Anders Andersson i Holt
Bollebygds	„	Pär Andersson i Krogslett
Gäse	„	Anders Nilsson i Lijdha.

Den 16 oktober sammankallades ständerna på rikssalen

1. H:s Exc. Rikskanslern gjorde ”kortelig Relation om Rijkens tillstand Uthländes”.

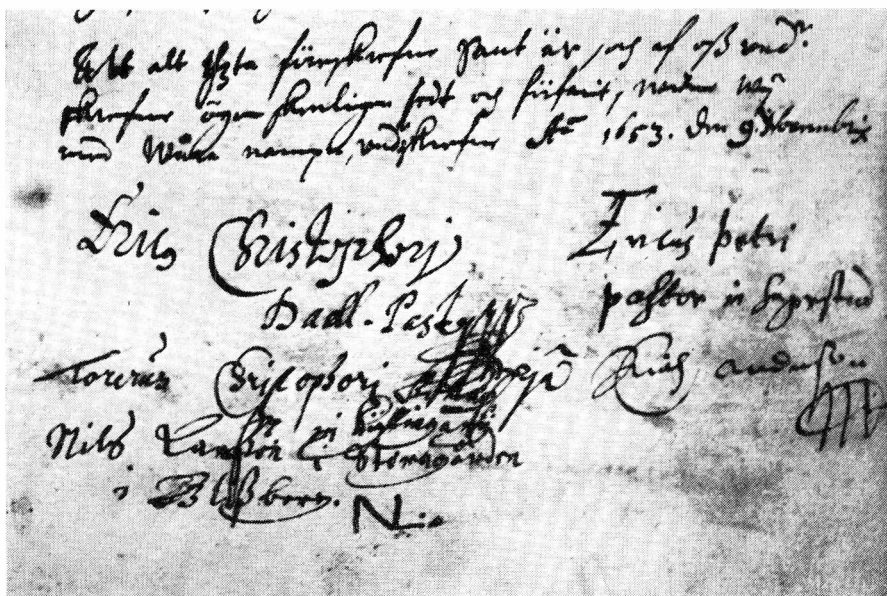
2. Upplästes Proposition af Hovkanslern Vål. H. Nils Tungel.
3. Talade för 1. Adeln Vål. herr Christer Bonde
 2. Prästerskapet Ärkebiskopen Leneaus
 3. Borgerskapet Borgmästare Erich Holm (Sthlm)
 4. Bönderna Nils Larson i Blixby och Väster-göthland.
4. Blev proposition levererat skriftligen av vål. Oloff Wallerstedt, sekreterare.

Bondeståndet vidhöll den ställning det under föregående riksdag intagit. Dess talman bad drottningen ihåkomma hvad hon både under och efter kriget lofvat, att, när freden vore betryggad, skulle allmogen blifva förskonad från de skatter och utskylder, vilka kriget gjort nödvändiga. Fred var nu slutad och riket mäktigare än det någonsin varit. Man hade vunnit stora och rika landskap i Tyskland, hvilka borde inbringa riket betydande summor och giva drottningen utvägar, att uppfylla sina löften. Frågan om kronogodsens återbringande till kronan bragtes ånyo till tals inom standet, och dess klagomål mot adeln vore icke färre eller mindre bittra än förut. (C. Georg Starbäck, Berättelser ur Svenska Historien Bd 5, sid. 456 f.).

Riksdagens avslutning ägde rum på julaftonen. Bönderna vände besvikna hem. På ett par håll utbröt oroligheter vilka emellertid snabbt nedslogos.

I sin hemtrakt har Nils Larsson varit inflytelserik och en av socknens betrodde män Ebba Brahes skildring till trots. Han bodde på Storegården i Blidsbergs by. På landsarkivet i Göteborg finns från Blidsberg en "Annotationsbok af år 1650." På försättsbladet läser man: "Thenna book hafwer Nils Larson i Blixberg gifwit hijt till kyrckan Anno 1650.

Jonas Jonae Scharinius."

"Nils Larsson i Storegården i Blissberg",
namnunderskrift i annotationsboken från 1650.

I denna bok finns väl inte så mycket uppgifter om Nils Larsson. Man finner att han brukat lämna förhållandevis stora bidrag till kyrkan. Han har fört socknens talan i hovrätten ty det antecknas (sid. 37) att Nils i Storegården tagit 5 Dr Km och betalat det brev "han läset igen i Hofrätten" så att socknen fick hugga i sin skog igen. Vi finner hans namn bland de "Gode och wyrdige män" som underskrivit ett i boken infört prästgårdsinventarium och här har han troligen själv skrivit sitt namn. I varje fall har han ritat det bomärkesliknande NL, som står vid sidan om namnet. Inventariet är upprättat år 1653 och har sitt intresse då det visar vilka byggnader som fanns på en prästgård vid 1600-talets mitt. Det skall ses i samband med den anteckning som kyrkoherde Scarinius företrädare Olaus Magni skrivit på första sidan i boken:

"Anno 1632 Kom iagh till Blisberg, tå fans ther intet Inventarium, icke heller weederlag, som H.W.H. Biskopens bref nogsampt uth-

wisar, hwarken finster, spiel eller låsar. Uthan husen wåro aldeles förfallin, såsom mine Sochnemän sanfärdeliga wittna kunna.”

Olavus Magni dog 1651. Hans änka, Anna Arvidsdotter blev omgift med Laur. Johannis, som blev komminister i pastoratet på det hennes många små omyndiga barn måtte i unga år hava sitt uppehälle.

1653 tillträdde Jonas Jonae Scarinius pastoratet. Han blev över 90 år gammal och var enligt Warholm (Skara Stifts Herdaminne Del 2, sid. 429 f.) ”en driftig och verksam man, satte församlingens kyrkor i gott skick och förbättrade även med egna medel prästgården, som var mycket förfallen”.

Följande byggnader fanns enligt inventariet: Sättestugan med en kammare tvärt för stugan samt köket var i någorlunda gott stånd. Den var emellertid 60 år gammal och hade bara två söndriga takfönster i stugan ”Men nya fenster köpte iag för mina egne penningar och lätt settie på weggen”. I kammaren fanns tre fönster, som han köpte av fru Anna.

Gent emot denna stugan var en gäststuga, som byggts under företrädaren, herr Olofs tid. Här fanns också en kammare vid dörren ”at hafva maat uthi”. Över förstugan var ett loft, som användes till visthus. En gammal alldeles förfallen sättestuga, ”så at iag then aldrig får hafva fremmat folk uthi, innan iag får bygga en annan”. En stor Herrestuga hade också funnits. Den var lika förfallen.

En gammal loftsbyggnad över källaren och porten, med bodar under, 60 år gammal och i dåligt skick.

Ett bryggarehus nere på gården.

Kölna ”var här allsingen” utan man måste torka säd och malt i bygden tills om hösten en kölna byggdes.

Badstugan var nerruttnad.

Med ladugården var det bedrövligt ställt. ”Både kornladorna med logen föllo omkull, när iag hade begyndt kiöra in säden, Bartholomaei afton, och moste tå med församlingens hielp, bygga up ladorna aff grunden af nyo, innan iag fick köra min Sädh in.”

Hölador och stall voro alldeles förruttnade, så att han varken kunde ha sin egen eller någon främmande mans häst där. I en gammal bod framme i mangården inrättades tills vidare ett stall, som kunde brukas över vintern. Nybyggda fähus fanns däremot "på rad", ett med tre våningar. Ett fårahus fanns också och vidare stod två gamla fähus kvar i dåligt skick. De användes till svinhus. Gärdsgårdarna "som rätte fredsgårdarna skulle wara" voro förfallna. Över 100 famnar ingårdesgårdar kring fyra stycken trädeslyckor tog fru Anna upp och körde till sin gård.

Kyrkoherde Scarinius blev som förut nämnts över 90 år gammal. Han dog 1681 och har under något av sina sista levnadsår antecknat, vad han själv kostat på prästgårdens hus för varje år. Det är en lång lista, som jag här publicerar, med moderniserad stavning.

Anno 1653 om hösten byggde jag en kölna, och inkölnan där uti lät jag mura av idel sten, det kostade mig många dagsverken. Och alltsammans detta av min egen bekostnad både till tak och väggar.

Anno 1654 lät jag bygga en ny badstuga, som står gent mot kölnan, och av min egen bekostnad. Samma år lät jag upprätta alla höladorna, och täcka dem med min egen halm.

Anno 1655 lät jag täcka store skjulen, som stå på södra sidan om kornladorna, med min egen halm.

Anno 1656 lät jag upprätta och av grunden förnya den stora herrestugan neder på gården med min egen mat och bekostnad, undantagande att jag fick någon näver och 4 karlar av församlingen till hjälp i 3 dagar.

Anno 1657 lät jag bygga i fägården af nyo och av min egen bekostnad ett getehus och ett svinehus.

Anno 1658 i juni lät jag bygga sätestugan med tvenne kamrar framföre och ett litet kök vid dörren, vartill församlingen hjälpte mig att få hem timmer emot öl och även näver därtill. Även gävo de mig av vart hjonelag (störste delen) — 8 öre kopparmynt till hjälp till att hålla byggekarlar med, varav jag dem ock betalte och

för samma pengar församlingen gav, höll jag dem med mat och öl. Men inredningen i samma byggnad, med murande och annat har jag kostat själv. Timmermän höll jag 8 stycken främmande 10 dagar förutan mina drängar.

Anno 1658 om hösten, lät jag av min egen bekostnad i brygghuset både mura en bryggehäck, såsom ock täcka det med min egen näver af nyo.

Anno 1659 om hösten, lät jag upprätta en annan gavel söder ut på det store loftet över källaren, såsom ock detsamt hela loftsbyggnaden täcka med min egen näver. Vid samma tid upprättade jag ock det lilla stallet framme i gården och lät täcka det med min egen näver.

Anno 1662 i juni lät jag bygga en ny sängstuga gent emot stora herrstugan, och inreda henne, samt mura spis där inne. Och allt av min egen bekostnad, undantagandes mina grannar hjälpte mig hem med timret dock emot öl och mat, så mycket de förmådde förtära. Även bekom jag något hjälp till näver i Dalum socken samt Humla socken. Såsom och av nordtorpar och sörtorpar i Blidsbergs socken. Slottbyggare i Blidsberg, somliga, gåvo där till en liten brädes ände.

Anno 1662 i juni, hade jag ner ett gammalt fårehus och upprättade det med syllar under där desse behövdes och nya stockar uti och täckte det med min egen näver och halm.

Anno 1663 om hösten hade jag neder det gamla brygghuset neder på gården, upprättade det med nya syllar och stockar uti där det behövdes, och täckte det med näver. Även lät jag täcka den stora herrestugan på östra sidan till vilka hus församlingen halp mig allsintet.

Anno 1664 lät jag bygga en liten ny stuga, med kök och en annan liten kammare, där den gamla gristugan och köket stodo tillförend gent mot sätestugan, och lät där mura köksgruva uti och allt detta av min egen bekostnad både näver och annat.

Anno 1665 lät jag bygga höskullen av nyo och egen bekostnad.

Anno 1666 hade jag neder badstugan och lät upprätta henne med nya syllar och tak av min egen bekostnad. Samma år hade jag neder halvparten av det stora fåhuset och upprättade det med nya syllar, stockar och tak av egen bekostnad.

Anno 1667 lät jag bygga ett nytt fårahus i fågårdens av min egen bekostnad både med timrets körande, byggande samt täckte det med min egen halm.

Samma år lät jag lägga yttertak av bräder på södra sidan av sätestugan, vartill Blidsbergs och Humla socknar hjälpte så många bräder som till sätestugan kunde behövas. Men till framkammare och en annan liten kammare släppte jag till bräder av min egen bekostnad, samt ock höll dem med kost och betalning, som yttertaket upplade.

Samma år lät jag ock lägga yttertak med mina egna bräder och bekostnad på visthusloftet och det som är över porten.

Anno 1668 lät jag taga ned den gamla stolpaloftsboden som stod norr om porten, och lät bygga tvenne bodar i stället igen med en nattstuga ovan uppå, vilken nattstuga jag kostade själf både med byggning, murande, bräder och inredande. Men församlingen körde fram timret till dessa bodar och nattstugan, allena i Blidsberg och Humla socknar emot öl och mat. Men efter Dalum socken hade ingen skog att tillgå, gåvo de av vart hjonelag största delen till hjälp till bodarnas byggande för kost och arbetet 3 öre silvermynt av varje hjonelag, som behållna voro och till näverköp gavs av största delen i var socken 2 öre kopparmynt. Soldater och annat fattigt folk gåvo härtill ingen penning.

Anno 1670 lät jag lägga yttertak av bräder på stora herrestugan vartill en del i församlingen gåvo ett bräde, men många, ja, väl halvparten gåvo intet därtill.

Anno 1672 lät jag bygga ett skjul för västergavlen av kornladorna med min egen bekostnad både till tak och annat. Även lät jag lägga av min egen halm 100 kärvar på höladorna. Och på kornladorna

av min egen halm 160 kärvar det församlingen hade bort tillåta (tillskjuta). Även lät jag lägga bräder på loftet som är över källarestugan, på östra sidan, av egen bekostnad till bräderna och annat.

Anno 1673 byggde jag skjul för östra gavlen av kornladorna av min egen medel.

Anno 1674 lät jag bygga ett nytt getehus och svinehus allt av min egen bekostnad, både vad timrets körande och täckningen vidkommer med halm etc. Samma år lät jag mura en spis i den lilla sängestugan gent emot sättestugan av egen bekostnad.

Anno 1679 lät jag bygga de tvenne loften av nyo över källaren, alltsammans med min egen bekostnad både till timrets körande och annat etc. undantagande jag fick allena till hjälp 2 öre silvermynt av somliga i församlingen.

Anno 1689 uti september månad lät jag bygga alla 3 fähusen av nyo, vartill Humla och Blidsbergs socknar hjälpte var sina stockar; men Dalums sockenbor timrade upp husen vartill jag höll allenast en karl, alla dagar medan timringen och täckningen påstod och honom av mina medel betalde. Halm till att täcka med gävo de i församlingen allena 2 kärvar av vart hjonelag. Dem som täckte höll jag med mat och dryck samt betalte dem av mina medel. Även höll jag alla timmermännen med dricka medan de byggde. Gav och alla som körde hit timret vardera en kanna öl.

Prästgårdens byggnader böra ha varit i ganska gott stånd år 1682 då kyrkoherde Jonas Jonae Scarinius efterträdde av sonen Lars Blidberg. Barnen hade tagit detta namn. Han liknade sin fader i nit om församlingens bästa. Utan att ha besökt någon akademi prästvigdes han 1669 till komminister i Blidsberg och ”på församlingens enhälliga vocation, såsom en skicklig man i lärdom och leverne”, blev han utnämnd till kyrkoherde. (Warholm, a.a. II, s. 430). Denne i sin tur fick sin yngre broder, Bengt Blidberg, till efterträdare. ”Han var ock en både frikostig och nitisk man.” Men härom berättar den gamla annotationsboken ingenting.

SANDHULTS KYRKAS BYGGMÄSTARE

AV

A. O. JOHANSON

Sandhults socken har i långliga tider varit känd för sina duktiga murare och snickare. De för vida omkring, och om Nils Petter Eriksson i Götsered berättas, att han murat gråstensspisar i Sjuhäradsbygden i sex och femti år. Han dog år 1907 vid 94 års ålder.

Men några av dessa yrkesmän var inte endast skickliga i sitt fack utan förstod därtill att planera och kostnadsberäkna byggen av skilda slag samt slutligen också utföra själva arbetena.

År 1799 köpte Per Eriksson en gård, Tå Västergård, av ägaren till Hällered och Röhl, Isak Kjerrulf von Wolffen. Denne Per Eriksson sysslade också med byggnadsarbeten tillsammans med sin son, Peter Persson eller Pettersson, som han också kallades. — Hestra kyrka i Jönköpings län byggdes av dem. Vid avsyningen lämnades följande vackra vitsord: ”Peter Petersson synes vara en fullkomlig mästare uti kyrkobyggnadskonsten och han har visat detta mästarprov uti uppförande af Hestra sköna ljusa kyrka — —. Detta Vitsord tillhör P. Petersson, som vid Hestra kyrkobyggnad verkställt, hvad hans fader, som under byggnaden aflidit, sig åtagit — —.”

Ungefär vid samma tid eller något tidigare utfördes vissa arbeten vid Mellby kyrka. ”Sedan tillkallade Sochne och Besigtningmän granskat kyrkoarbetet blef allt hvad Byggmästare Petter Pehrsson värkställdt med beröm ansedt och gilladt, och villja Sochnemännen utom hvad accorderat blifvit, vid första tillfälle honorera honom med någon gåfva såsom vedermäie af sin tacksamhet. Mellby d. 25

Nils Petter Eriksson.

Aug. 1828 And. Warodell. V. Past. L. Olof Gudmunsson i Mjölsered uppsyningsman. Anders Olofsson i Ambjörstorp Syningsman.”

Omkring år 1833 verkställde Peter Persson en del arbeten vid Göteborgs kronohospital samt uppförde Unnaryds kyrka i Jönköpings län. — Sedan han år 1836 byggt Wråå kyrka i Wäxiö län, lämnades följande utlåtande: ”Med denne driftige och raske man i spitsen gick arbetet både fort och wäl — — hans minne lever här i välsignelse.” — År 1837 reparerade han Odensjö kyrka i Kronobergs län, och härom vittnade klockaren Landen i Färgaryd bl.a. ”Synnerlig omvårdnad med dagsvärkarna. Nyktert och stadgat uppförande och dessutom alltid varit vid rättvisan.” — Han har haft flera byggen i Småland, och som ett minne från denna tid finns ännu kvar en silverbägare med följande inskrift: ”Till Kyrkobyggmästaren Petter Pettersson ett minne af wäl utfördt Kyrkobyggnad

Sandhults kyrka. (Foto Torius).

i Tofteryd År 1835. Skänkt år 1838 på inwigningsdagen af glada Kyrkogångare.”

År 1841 reparerade han bl.a. Skövde kyrkotorn, och följande år byggdes Sandhults, Ufvereds och Starrkärrs kyrkor. ”Att Murmästaren P. Pettersson från Tåå Västerg. i Sandhults sochn, som i förening med Pehr Nilsson från Bollebygd å Entreprenadauktion åtagit sig att uppbygga Starrkärrs förfallna kyrka, med skicklighet och drift fullgjort detta sitt åtagande. — —” Från år 1843 föreligger ett berömmande utlåtande för kyrkobyggnad i Stenkyrka på Tjörn — och Ryssby kyrka i Småland fick han avsynad 1845. — I syneprotokoll 1847 omtalas P. Pettersson och A. Persson från Erikstorp i

Bollebygd som byggmästare för Norums kyrka i Bohuslän, och samma byggmästare synas också ha byggt Örsås kyrka i slutet av 1850-talet. — Vid avsyningen 1851 av Fristads kyrkobyggnad ”betygas bemälde kyrkbyggmästare P. Pettersson vår synnerliga belåtenhet med den noggrannhet säkerhet och prydnad hvarmed han fullgjort sitt åtagande”.

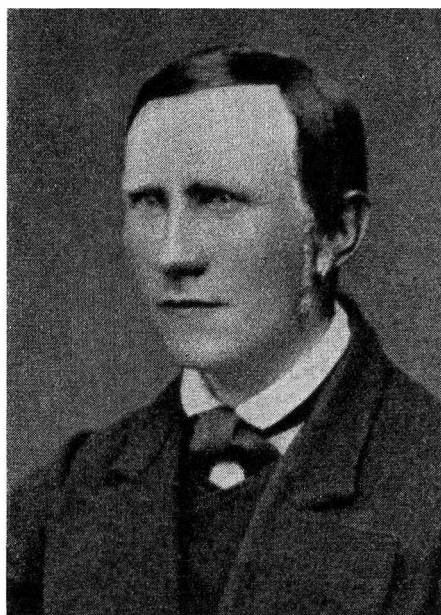
Några år tidigare hade, som förut nämnts, vår byggmästare utfört en kyrkobyggnad också i sin egen hemsocken. Kostnadsförslaget hade beräknats till 17000 riksdaler riksmünt för materialier. Körslor och dagsverken fullgjordes av socknemännen själva, och entreprenören skulle erhålla 1998 riksdaler rmt, vilket var det lägsta anbudet. Efter fullbordat arbete lämnades följande intyg: ”Att kyrkobyggmästare Petter Pehrsson i V. Thå af Sandhults socken icke allenast nybyggt tjugo kyrkor utan och år 1842 upbyggt Sandhults kyrka från ny grund och det till undertecknad Pastors och Byggnads Committeens fullkomliga tillfredsställelse varder på begäran härmed intygadt av Sandhult den 23 aug. 1846. P. G. Landahl. Å byggnads-komiteens vägnar Andreas Andersson d.ä. i Pagebo. Bengt Svensson d.y. i Hedared Skattegården, Nils Svensson i Öndered, Anders Svensson i Öndered, J. Hultin i Pagebo.”

Uppenbarligen var kyrkans byggmästare en prima hedersman, omtänksam och driftig i arbetet. — Han var född den 18 april 1799 och blev gift år 1832 med Elin Svensdotter i Pålsbo. — Som erkänsla för sina goda egenskaper erhöll han år 1848 Patriotiska sällskapets stora guldmedalj. Men hans ekonomiska ställning blev på sista tiden allt sämre, och när han dog, den 20 april 1859, efterlämnade han endast ringa tillgångar. Hans grav på Sandhults kyrkogård blev förstörd, när stenmuren utefter kyrkebovägen senare upplades.

Byggnadsrörelsen fortsattes av mågen, Anders Larsson i Slättaryd, född 1828, död 1890. Denne byggde bl.a. Kinna kyrka och Båraryd, Kärda, Furuby samt Gnosjö kyrkor i Småland och Ljungby samt

Johannes Larsson i Nordtorp.

Anders Larsson i Slättaryd.

Hunnestad kyrkor i Halland. Tidvis hade han sin broder, Johannes Larsson i Nordtorp, som kompanjon. Senare byggde Johannes Larsson också kyrkor i Bosebo (1894), Köinge (1896) och Sandvik (1898). Han var född den 16 september 1845 och dog den 4 april 1925.

Man och man emellan berättas ännu minnen och hågkomster om dessa och andra byggmästare från socknen, och jag skall därför i detta sammanhang anteckna ytterligare några sådana minnesuppgifter.

I Göksholmen bodde Johannes Pettersson. Man känner just inte mycket till om honom, men han förordades av socknemännen år 1842 till någon slags utmärkelse såsom framstående byggmästare och som enskild människa. För omkring 100 år sedan skrev han kontrakt, m.h.o.p., med fru Hedda Cloth om uppförande av ett

hus i Borås för 3000 kronor. Det lär vara det hus, där Björsells pappersaffär nu är belägen.

Hans son, Benjamin Johansson i Sandared, var också byggmästare och uppförde flera byggnader av olika slag. Han dog den 23 maj 1902 vid 73 års ålder. Hans söner kallade sig Sandberg — efter hembygden.

Fru Ada Damm i Borås har berättat en rolig historia från invigningen av Borås teater 1873. — ”De enda, som voro något mindre begeistrade, voro männen från Sandhult, som byggt teatern åt teaterbolaget. De voro inviterade till invigningsprogrammet, Bröllopet på Ulvåsa, men de stannade ej länge. Sicket bröllop. Inte så mycket som en tår kaffe. Det var ingenting till kroppen och intet för själen heller för den delen. Så de vände stolt teatern sin häl.”

Det berättas om Johannes Vennberg, att han på sin tid byggde landsvägsbron över Ätran i Västra Frölunda samt en del andra broar. Vissa kyrkobyggnadsarbeten lär han också ha utfört.

Denne Johan eller Johannes Vennberg ägde gården Börshult i Sandhult. Han var född den 29 juli 1781. Hans hustru Annicka Nilsson var född den 27 nov. 1791. Eftersom anteckningar om deras barns födelser finnas, så ska de även få plats här. Äldst var Lars, född den 19 sept. 1814. Sedan kom Maja Stina 20 dec. 1821, Nils Petter 19 nov. 1825, Kristina 8 febr. 1829 och Adolf 2 mars 1832.

Om Anders Bengtsson i Rya berättas, att han arbetade med att bereda läder. Han flyttade med sitt lilla garveri till Pålbo, där han förmodligen fortsatte med denna rörelse. Hans son Andreas Andersson köpte en gård i Bertilshult men var också byggmästare. Bl.a. byggde han Hemsjö kyrka — i slutet av 1850-talet. Den blev emellertid inte fullt färdig förrän på 1870-talet, och då var byggmästaren död. Tillsammans med Olaus Persson i Bollebygd byggde han också Frillesås kyrka åren 1864—1866. Han deltog själv i arbetet och har antecknat 346 arbetsdagar à 2 kr pr dag — en tämligen hög dagspenning på den tiden. Men han var ju själv byggmästare. Hur det

Albin Gustafsson.

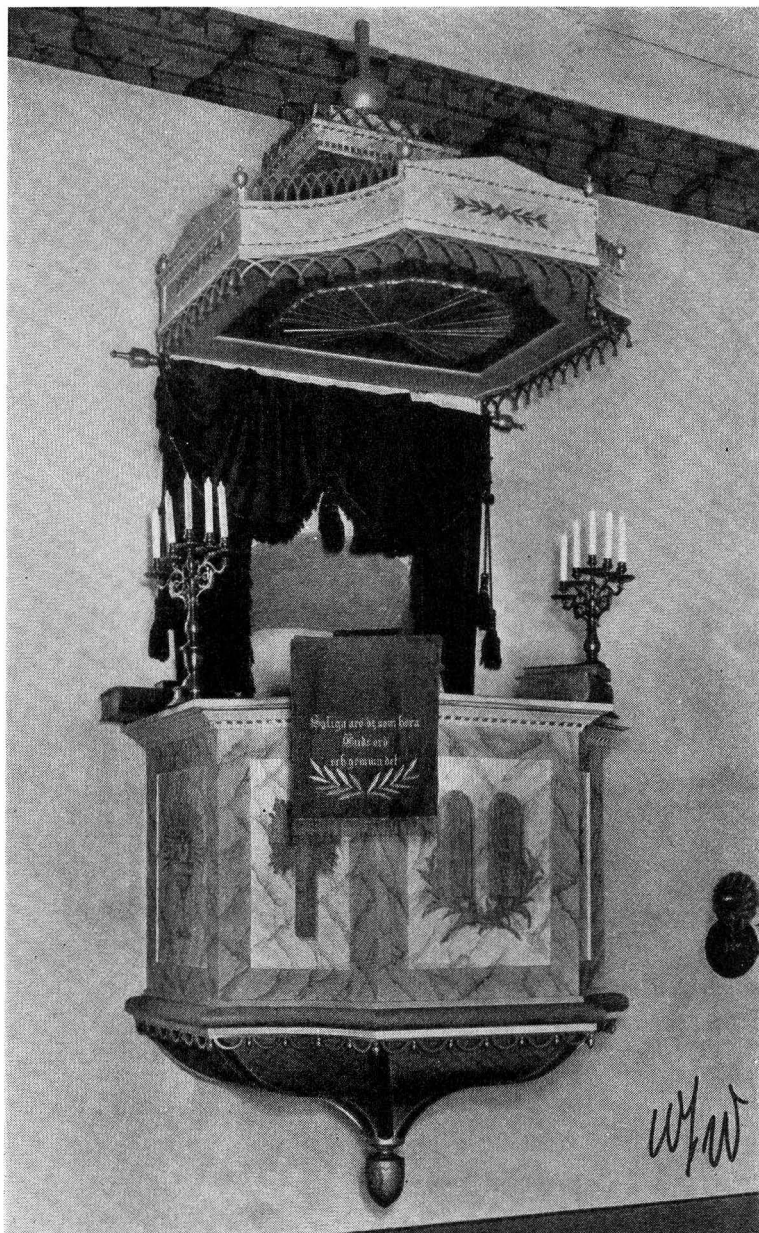

Karl Gustafsson.

nu var, så hade han det trassligt med affärerna, och gården i Bertilshult såldes.

Andreas hade en bror, som hette Bengt Andersson i Pålsbo. Dennes son, Gustav Bengtsson, hade två söner, som tillsammans bildade en byggnadsfirma. Det var Albin Gustafsson, född den 25 april 1875, död den 16 juni 1940, samt Karl Gustafsson, född den 30 sept. 1876, död den 25 nov. 1937. De upprättade ett byggnadskontor i Borås där en del arbeten utfördes ifråga om ritningar och kostnadsförslag. Bland de byggnader, som uppfördes av dem, märkas Park hotell i Borås samt skolor och kyrkor runt om i bygden. Kapell eller kyrkor byggdes på följande platser: Hultafors, Skene, Grästorp, Trogared, Påbo, Hagen, Surte, Målsryd, Viskafors.

Gården i Pålsbo äges nu av enda efterlevande systern, lärarinnan Hilma Gustafsson.

Predikstolen i Rångedala kyrka.

LARS HANSSON I RÅNGEDALA

AV

NILS BERGQUIST

Lars Hansson var på sin tid Rångedala sockens mångkunnigaste man. Äldre personer ha berättat, att folk kunde gå till honom och få hjälp med nästan vad som helst. Han var socknens bäste snickare, smed, svarvare, gevärsmakare, spinnrocksmakare, instrumentmakare, urmakare, likkisttillverkare och mycket annat. Men dessutom var han en väl ansedd lantbrukare, respekterad kommunalman, kyrko- och skolrådsledamot, nämndeman, saksförare, auktionsförrättare, brandförman, medlare i tvister, som kunde uppkomma, och en flitigt anlita sockenskrivare. Ändå bodde han inte vid stora allfartsvägen. Från Rångedala by till Holmen är vägen både lång och besvärlig. Men folk, som behövde hjälp, tog sig ändå fram och fick alltid sina ärenden väl uträttade. Holmen blev ett slags socknens centrum, trots att det låg i en utkant, och centralgestalten var den kunnige Lars Hansson. Han var född den 22 maj 1811. Av sina föräldrar, åbon Hans Larsson och hans hustru Maria Larsdotter, fick han i unga år övertaga gården. År 1842 ingick han äktenskap med Kerstin Johansdotter från Rångedala, Frändagården. Hemmet var gott och trivsamt. Gästfriheten var överdådig. Alla, som kommo på besök, fägnades på bästa sätt. För torpare och fattigt folk var Lars Hansson som en god far. Han hjälpte många både ekonomiskt och med goda råd.

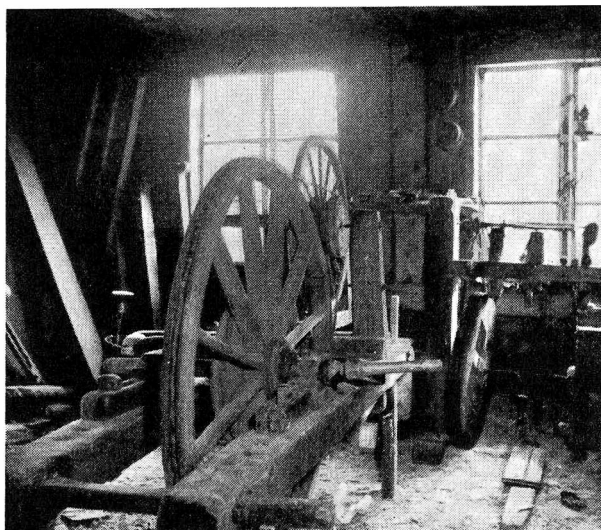
Någon skolbildning hade Lars Hansson aldrig fått. Ordnad undervisning fanns inte vid denna tid. "Högwyrdige Fadren, Doktorn och Biskopen hade visserligen vid en visitation allvarligen

förmanat rångedalaborna att inrätta en skola”, men detta ville aldrig bli av. Pastor i socknen arbetade ivrigt för saken, men utan nämnvärda resultat. Medel till skolhusbygge och lärarlöner saknades. Det ålåg klockaren, menade man, att hjälpa dem, som ville bli undervisade, men då det kunde hända, att klockaren själv icke var så säker i innanläsningskonsten, blev det si och så med hans skola. Längre anlätades pigan Kathrina Andersdotter i Lyckegården. Hon hade god kristendomskunskap och var känd för ett gott uppförande och en hederlig vandel. Mot en mycket blygsam avgift tog hon emot barn, som ville lära sig stava och lägga ihop. Troligt är att Lars Hansson, liksom många andra barn gick i skola för henne. Någon anteckning härom finns emellertid icke. Tidigt synes han dock ha lärt sig läsa och skaffat sig goda insikter i kristendom. Vid ett husförhör, som hölls år 1823, fick han högsta betyget för sina kunskaper i katekesen, likaså för att han kunde förklaringarna utantill och ”förstod så bra”.

Tidigt röjde han sina anlag för snickeri och smide. Så snart han hade en stund ledig från arbetet i skog och mark, var han sysselsatt med något slag av handaslöjd. Någon läromästare hade han icke utan fick experimentera och praktisera sig fram.

Hans första uppgifter var att skaffa verktyg, något som vid denna tid icke var så lätt. Visserligen kunde han ibland komma över gamla sågar och hyvlar på lösöreauktioner, men de flesta av sina verktyg tillverkade han själv. Till utrustningen i snickarboden hörde bl.a. två trampsvarvar med 25 svarvpatroner, 10 svarvjärn och 15 stämjärn. Dessutom hade han en s.k. dragsvarv, som i dagligt tal kallades ”stora svarven”. Den bestod av en ”svarvmärr” och var försedd med flera slags spindlar och borrar för tillverkningen av de olika delarna i spinnrocken.

För svarvning av längre föremål hade han konstruerat ett särskilt stativ. Detta använde han, bl.a. när han gjorde piedestaler och bordsben.

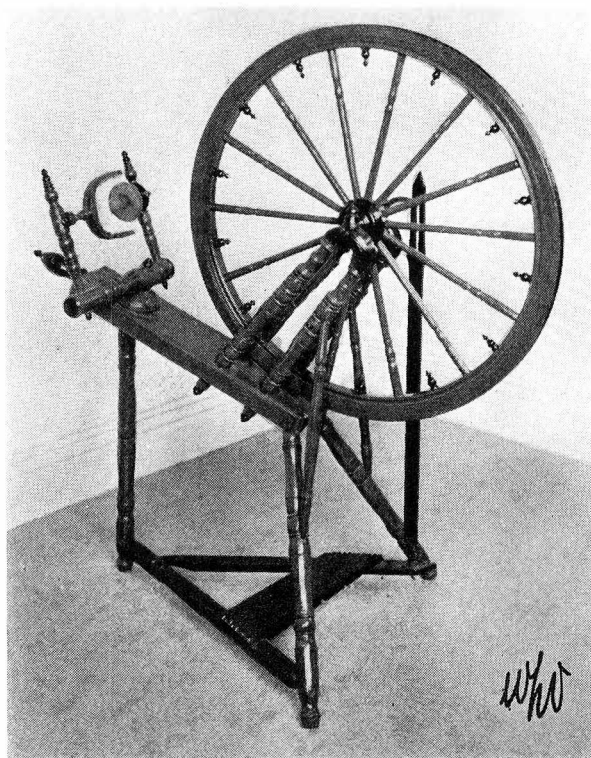

Spinnrocksmakareverkstaden på Holmen.

När kyrkan i Rångedala byggdes år 1847, utförde han alla svarvningsarbeten, som hörde till altaret. Den vackra predikstolen med dess fina utskärningar och ornament gjorde han också. För hela detta arbete fick han summa 150 kronor. Då Fristads kyrka byggdes år 1850 utförde han svarvningsarbetena även där. Likaså när Äspereds kyrka byggdes år 1862.

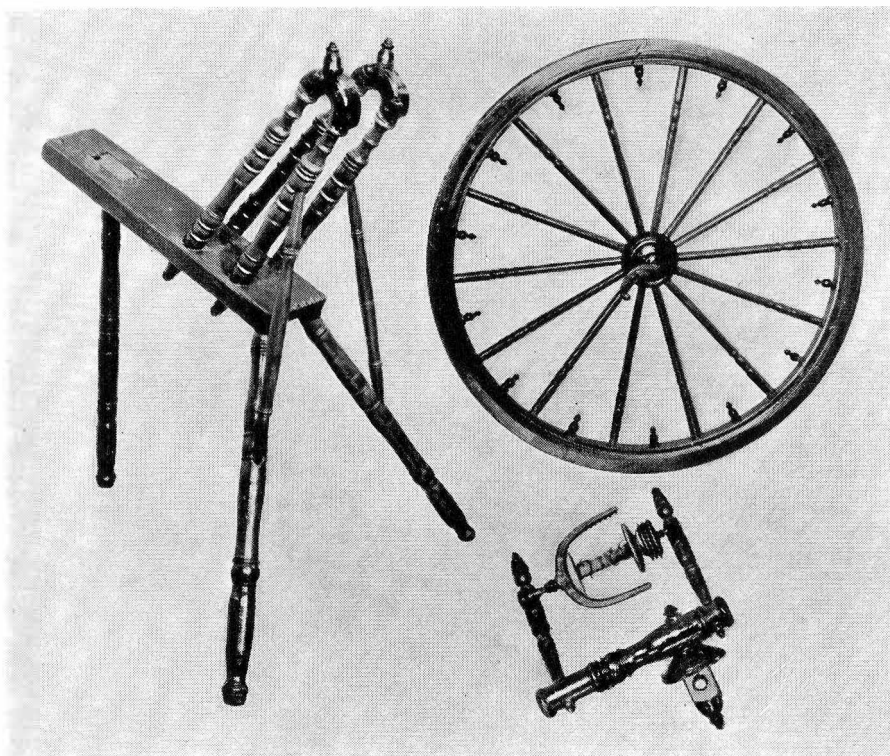
Bäst känd var Lars Hansson för sin spinnrockstillverkning. På detta område uppnådde han en utomordentlig skicklighet. Hans spinnrockar voro erkända i flera kyrksocknar. Aldrig behövde han stå på torget och bjuda ut sina alster; folk kom till honom eller skrev till honom och beställde spinnrockar. När folk gifte sig, var det sed, att bruden skulle ha en vävstol och en spinnrock i hemgift. Hos Lars Hansson gick det att få bådadera.

Hur svarvningen av en spinnrock tillgick, har en sonson till Lars Hansson, Hilding Levinsson berättat: Vid anskaffning av materialet var det mycket viktigt att få den bästa kvaliteten av träslag. Före-

Spinnrock gjord av Lars Hansson.

trädesvis användes björk, ask, ek och asp. När virket avverkats och körts hem, sågades det i den lilla enbladssågen, som Lars Hansson själv byggt vid en bäck nära gården. Sedan lades bräderna upp till torkning. Detta skedde i det fria. Angeläget var, att allt virket blev sommartorkat. Nästa åtgärd var att med hjälp av en bandsåg förvandla plankorna till lämpliga bitar avpassade för spinnrockens olika delar. Efter denna sågning hyvlades bitarna åttakantiga. Innan svarvningen kunde påbörjas, måste virket ånyo genomgå en torkningsprocedur, denna gång inomhus. Arbetet med både sågningen och torkningen utfördes med största omsorg. Likaså krävde själva svarvningen minutiös noggrannhet i varje detalj. Innan arbetet på-

Spinnrocken består av tre huvuddelar: stolen, hjulet och vingtyget.

börjades, måste verktygen slipas och överses. Detta var Lars Hansson mycket noga med. Likaså skulle svarvstolarna vara i ordning. Med dåliga verktyg kunde intet kvalitetsarbete utföras.

Spinnrocken, som skulle tillverkas, bestod av tre huvuddelar: *stolen*, *hjulet* och *vingtyget*. Den första huvuddelen, stolen, var sammansatt av flera delar. Först och främst det s.k. bröstet, vilket utgjordes av en kvistren plank, 50 cm lång, 12 cm bred och 3 cm tjock. På dess undersida fastsattes de tre stegen. Dessa voro likaledes av fint virke, svarvade och väl inpassade. Ovanpå bröstet anbragtes de fyra armarna, vilka skulle uppbära hjulet. Dessa voro också vackert svarvade och noggrant inpassade. Ovanpå armarna fastlimmades

de s.k. lagerbockarna på vilka hjulaxeln skulle vila. Själva lagret var tillverkat av mässing. Ovanpå lagerbockarna fastsattes de vridbara ”knopparna”, som skulle hindra hjulaxeln att hoppa ur. Till stolen räknades också tvenne stödpelare. Avsikten med dessa var att ge styrka och fasthet åt hela spinnrocken.

Den andra huvuddelen var hjulet. Det gjordes vanligtvis omkring 70 cm i diameter och bestod först och främst av vevaxeln, som tillverkades i smedjan. I övrigt räknades till denna del navet, ekrerna, löterna och prydnadsknopparna. Såväl navet som ekrerna svarvades av björk eller ask, likaså prydnadsknopparna på hjulets innersida. Det var en invecklad procedur att sammanfoga hjulets alla delar. Antalet ekrer var tretton och prydnadsknopparna lika många. Löterna utsågades ur ek eller björkplankor och sammanfogades till ett hjul. Viktigt var härvid att få alla delarna väl hoppassade, så att hjulet fick en jämn och fin gång. Efter löternas hopfogande företogs den s.k. grovsvarvningen och sist finsvarvningen. Därpå följde insättandet av nav och ekrer, varpå hela hjulet slipades och putsades.

Den tredje huvuddelen, vingtyget (vingatu’et) var likaledes ett precisionsarbete, för vars utförande erfordrades skicklighet och gott handlag. Det bestod av icke mindre än tio delar: Skruven, skruvmodern, dockan, bröstkaveln, vingatygspelarna läderlagren, pipan, själva vingdonet med nockar, snoddtrissan och rullen. De flesta av dessa delar förfärdigades i svarvstolen. Det var ett drygt arbete. Särskilt svårt var det, att tillverka själva vingdonet och att få det rätt avvägt.

När spinnrocken var färdig, avsynades den till alla delar. Lars Hansson var ytterst noga med att hans arbete skulle vara av högsta kvalité.

Allra sista momentet i tillverkningen var att sätta fast trampan, styret och en del prydnadsknappar av ben. Trampan gjordes enkelt men omsorgsfullt. Styret fastsattes framför vingtyget och prydnadsknapparna varhelst, det kunde passa. Så målades och fernissades

spinnrocken. Först då ansågs den vara riktigt färdig. Många arbetstimmar hade åtgått. Icke mindre än 137 delar hade fogats samman till ett helt, därav 61 svarvade bitar, 26 pinnar, 21 nockar, 14 järnstift, 6 järnaxlar och 9 andra delar av järn, mässing eller läder.

Priset för en spinnrock var 8 kronor. Men ibland kunde det hända att Lars Hansson sålde sina rockar till ännu billigare pris.

När Lars Hansson år 1895 slutat sina dagar, övertog hans son Levin Larsson verkstaden och fortsatte svarvningen i mer än två decennier. Men så småningom började hemspinningen minska, och därmed upphörde också tillverkningen av spinnrockar. Fabriks-tillverkade tyger fingo ersätta vad som tidigare vävts för hand. Spinnrocken, som använts så flitigt i flera århundraden, blev ställd i vrå. Dess historia kunde anses vara slut.

Intressant är att se hur våra fäder prövade, praktiserade och experimenterade, innan de kunde konstruera en spinnrock av den modell, som Lars Hansson tillverkade. Riktigt långt tillbaka i tiden använde man sländan. Den bestod av en cirka 4 dm lång träpinne, som kallades tenen och på denna en trissa, som var ungefär 12 cm i diameter. Vid tenens övre ända var en liten järnkrok fastsatt. Trissan var vanligtvis av trä, men man har också funnit exemplar av ben, horn, bark eller sten. Till formen var den cirkelrund, ofta svarvad med plan översida och rundad eller svagt kägelformad undersida.

Till detta spinnverktyg hörde också den s.k. ”rocken” eller linkäppen. Den var också av trä och hade en längd av 70—100 cm. Hur spinningen med detta verktyg tillgick har Ragnar Jirlov skildrat i en uppsats om sländspinningen i Sverige (Svenska Kulturbilder, del 9). ”Sedan spinnerskan fäst spånadsämnet, t.ex. lintotten, vid en käpp, som hon håller under vänstra armen, drar hon ut några fibrer och tvinnar samman dem till en tråd så lång, att den kan fästas vid sländkroken. Med högra handens tumme och finger-spetsar snurrar hon sedan den hängande sländan runt medsols. Tråden blir alltså vänsterspunnen, så att fibrerna i den färdigspunna

tråden sedd i vågrätt läge löpa från vänster upptill till höger nedtill.

Sedan fingrarna släppt nocken, som är det gamla namnet på tenens övre ända, fortsätter sländan sin rotation varunder spinnerskan med båda händerna utvecklar tråden. När sländan når marken, upphör den att rotera och den spunna tråden lindas upp på tenen. Sedan rullas tråden på nytt några varv om kroken och spinnerskan sätter sin slända i rotation. Detta kallas att spinna med helt fri slända. Ett annat sätt var att spinna med ”delvis fri slända”. I detta fall arbetar spinnerskan i sittande ställning. Hon rullar tenen mot högra låret och ger den på så sätt den rätta snurrningen, så att den roterar ut i luften på likartat sätt, som vid förra metoden. Men tydligen sker rotationen här åt motsatt håll och hon får alltså en högerspunnen tråd. Linet brukar vid denna metod hållas tryckt mellan vänstra armen och sidan. Båda dessa metoder kompletterar varandra ”Varp och inslag i väven skola vara spunna åt skilda håll” lyder en gammal regel. Detta visste man redan i det gamla Egypten. Av gravmålningar, som påträffats, framgår nämligen, att man för flera tusen år sedan använde båda dessa spinningsmetoder.

Metoderna att fästa spånadsämnet voro också olika. Man kunde ha det i knäet eller på annat sätt bredvid sig. Linet, som är långt och lätt trasslar till sig lindades kring en käpp, den ovannämnda ”rocken”, som hölls under vänstra armen.

Namnet spinnrock anses ha uppkommit av denna del i det gamla verktyget.

Att spinna med slända synes ha varit brukligt sedan långt tillbaka i förhistorisk tid. Århundrade efter århundrade ha våra förfäder på detta sätt skaffat sig garn till kläder.

I Sverige har denna metod använts även sedan hjulspinnrocken kom till, i vissa landskap in på 1800-talet. En slända var billig att anskaffa och lätt att transportera när kvinnorna gingo till varandra för att spinna tillsammans. Det kallades att ”hålla rockstuga”.

På 1530-talet tillverkades den första hjulspinnrocken. Det var en tysk bildhuggare, Johann Jürgens, som konstruerade den. Genom hans uppfinning blev det möjligt att spinna oavbrutet. Vid spinning med slända åtgick avsevärd tid till att linda upp det spunna. Men det nya redskapet hade också sina avigsidor. Det var dyrt att anskaffa och svårt att transportera. Spinnerskan tvingades att sitta stilla under arbetet.

Till Sverige infördes den första spinnrocken år 1552. Den köptes i Lübeck och överlämnades till fatburshustrun på Kungl. slottet i Stockholm. Som betalning lämnades två stycken fårskinn. Priset ansågs mycket billigt.

Efter hand började spinnrockarna tillverkas inom vårt eget land. Redan på Gustav Vasas tid gjordes stora ansträngningar att öka tillverkningen av ylletyger inom landet. På slottet fanns en mängd fast anställda spinnerskor.

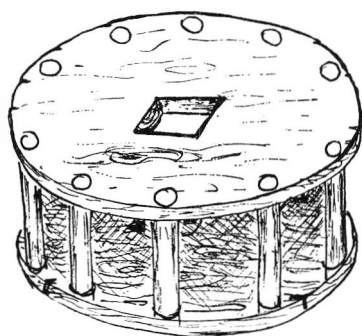
Ute i landet började spinnrockar tillverkas på flera håll. I princip gjordes de lika, men till det yttre kunde de vara ganska olika.

I Småland tillverkades den s.k. långrocken. Den var utan trampanordning. I Västergötland gjordes den s.k. högrocken. Den var mycket fin och sirlig. I Skåne hade man den s.k. dubbelbröstade modellen. I Sjuhäradsbygden synes den typ, som Lars Hansson tillverkade, ha varit den vanligaste.

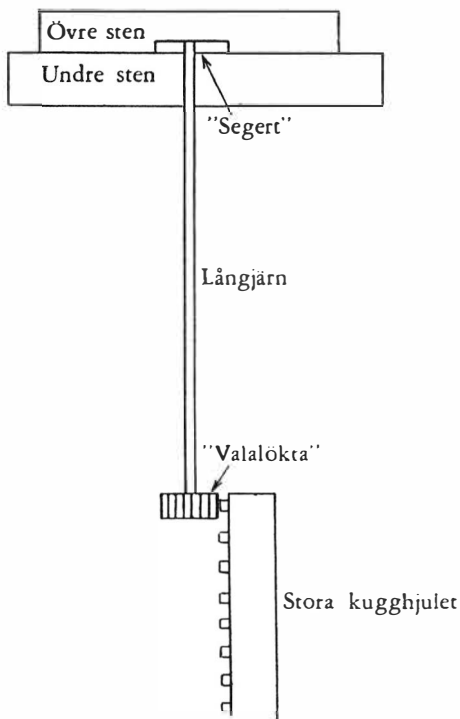
I nära 400 år har hjulspinnrocken använts i vårt land. På sina håll är den alltså i bruk. Även i socknarna runt Borås sitter en och annan kvinna och spinner. Frågar man, vem som gjort den spinnrock, hon trampar, får man ofta till svar, att den köptes för länge sedan av Lars Hansson i Rångedala.

★

Bland minnena från Lars Hansson är också att räkna den märkliga byggnad, i vilken han inrymde sin såg och kvarn. Den var ett tvåvåningshus, uppfört av liggande timmer samt brädfodrat. Taket var täckt med tegel. Vattenhjulet, ett överfallshjul, stod vid ena

Valalökta.
Kugghjul av trä med plåthylsor
på pinnarna.

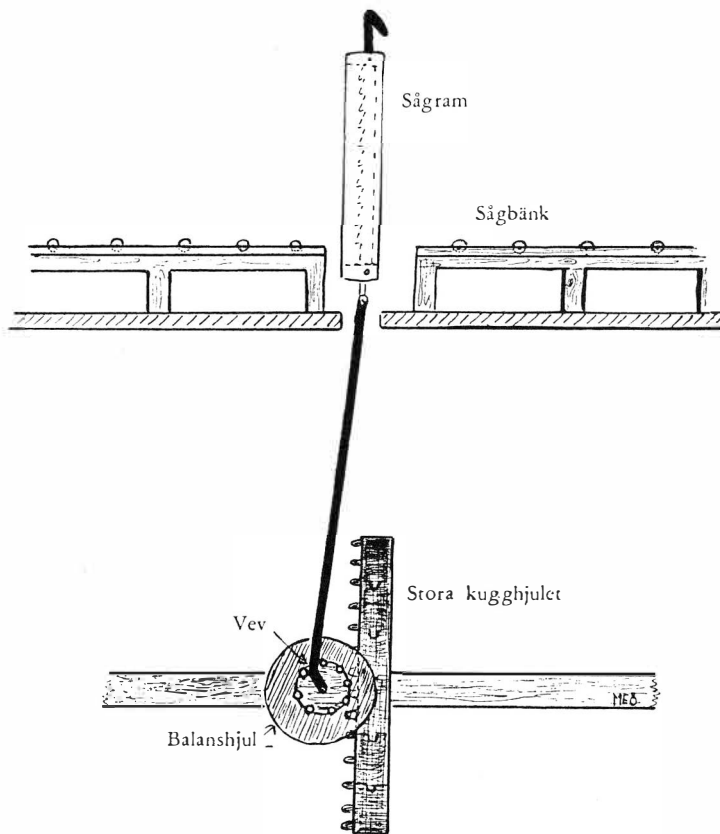

Ovanstående skiss visar hur kvarnen drevs.

gaveln och var överbyggt med ett nävertäckt snedtak. Vattnet, som drev hjulet, kom från en bäck och leddes genom en ränna, som var ungefär 150 meter lång. Omkring 300 meter bortom kvarnen hade byggts en s.k. holsdamm. Här dämades vattnet upp, när ej såg eller kvarn var i gång. Vattenhjulet var 3,5 m. i diameter med axel av ekträ. På denna axel satt ett stort kugghjul, likaledes av trä, till vilket de olika maskinerna kopplades.

Kvarnen hade ett stenpar av granit med en diameter av 1,40 m. Runt om dem gick kvarnringen, och på denna var kupan fästad.

Kvarnstenen drevs av det stora kugghjulet, som verkade på ett mindre kugghjul, kallat "valalökta". Detta i sin tur kunde genom långjärnet och med ett på detta fastsatt tvärjärn, "segert", vrida

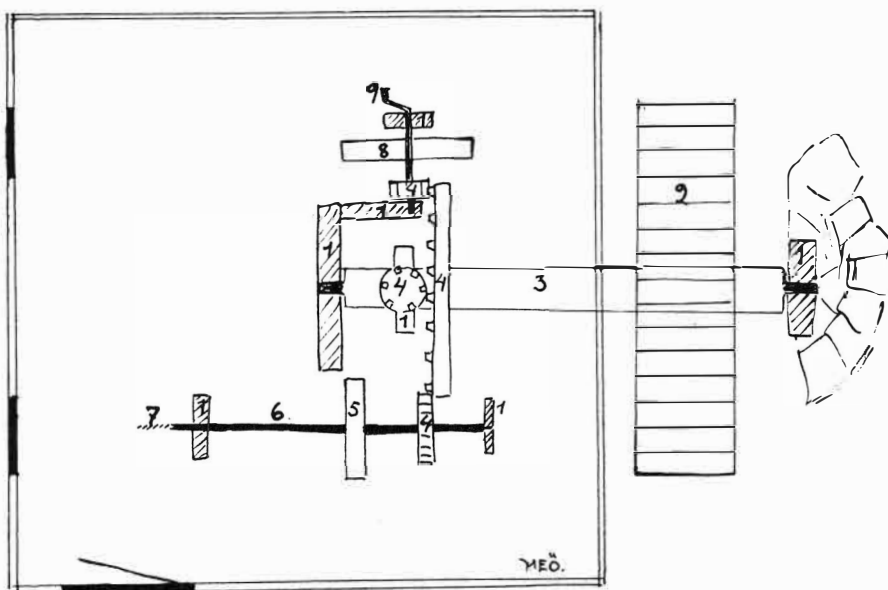
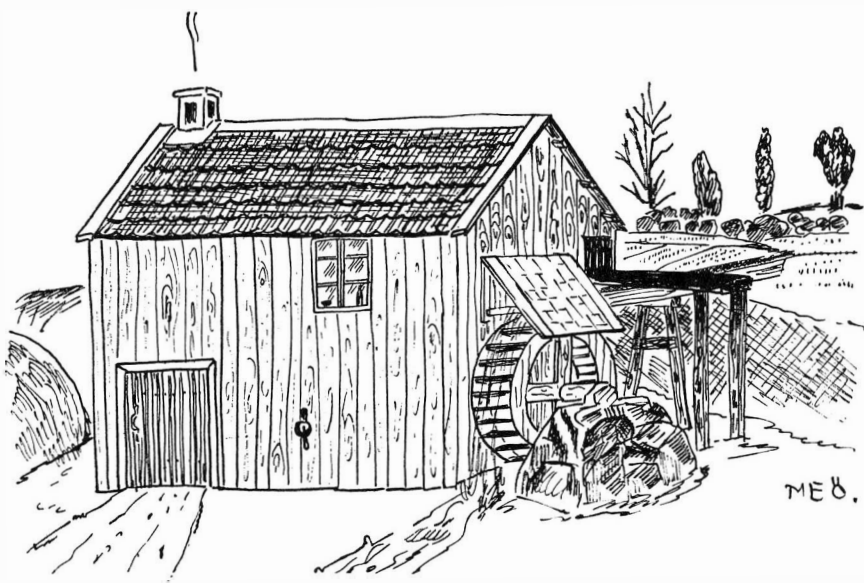

Sågramen drevs av stora kugghjulet.

kvarnstenen "Valalökta" kallades alla mindre kugghjul, som drevs av det stora. Namnet kommer troligen av, att dess form påminde om en lykta. (Se sid. 89).

I sågverket fanns en sågram med en enda klinga samt en cirkeltrissa. (Se skiss ovan).

Ramen drevs på följande sätt: En axel, som i ena ändan hade ett kugghjul (4) och i den andra en vev (9) samt dessutom var försedd med balanshjul (8), drevs av stora kugghjulet i undervåningen. Från veven gick en vevstake upp till sågramen. Denna gled mot

Den gamla kvarnen

1. Lagerbock. 2. Vattenhjul. 3. Hjulaxel. 4. Kugghjul (trä). 5. Remskiva.
6. Axel till bormaskin. 7. Borrhäste. 8. Balanshjul. 9. Vev till sågramen.

trissor av trä. På sågbänken fanns en vagn på vilken stockarna fastgjordes med krokar, innan sågningen började. Den drevs av ett matarverk, som i sin tur drevs av ramen. Stockar på 5 meters längd och 60 cm:s diameter sågades obehindrat. — Cirkeltrissan var cirka 40 cm i diameter och drevs av en rem från balanshjulet på sågvevens axel. Den användes till kantning av bräder, söndersågning av virke till de olika delarna av spinnrocken samt till klyvning av slakor för gärdesgårdar m. m.

Borrmaskinen bestod av en horisontellt ställd axel (6). Den drevs, som skissen visar, av stora kugghjulet genom ett mindre kugghjul. På axeln satt en remskiva.

I axelns ända fästes borren. Med denna borrades hål i de slakor, som man gjorde häckar av, den tidens stängsel för fåren.

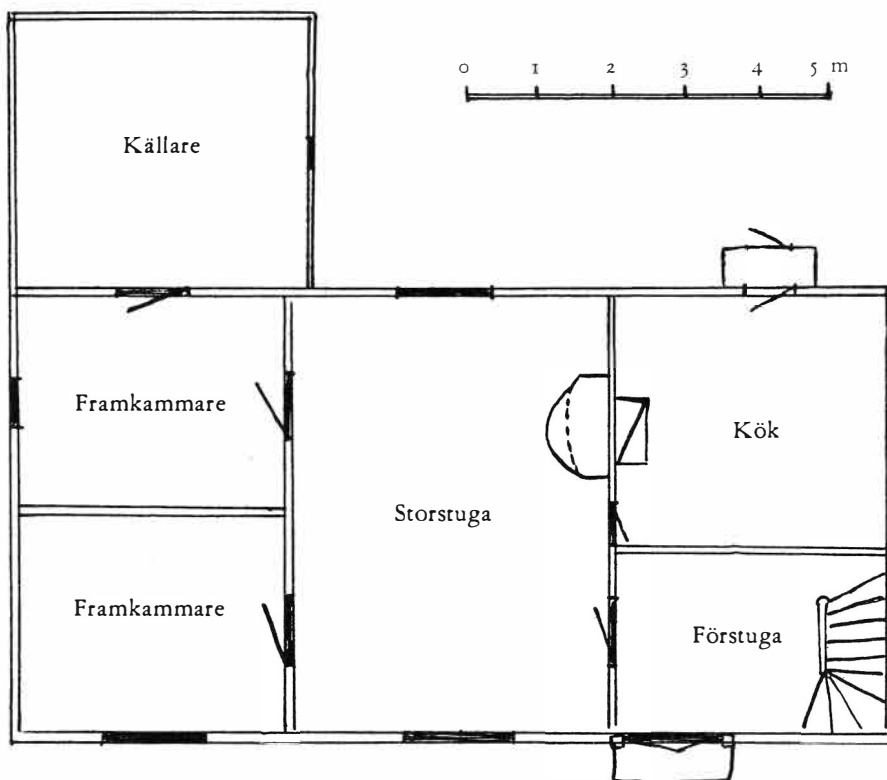
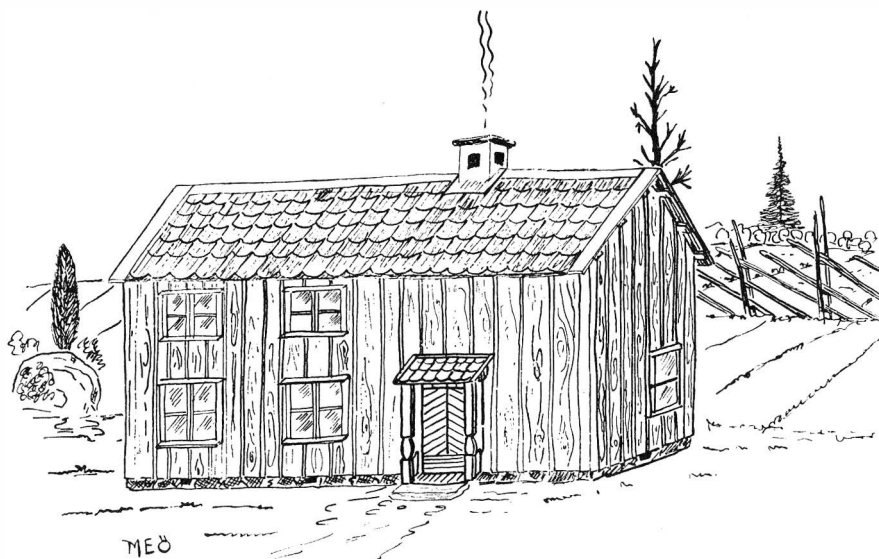
*

Lars Hansson var också en duktig jägare. Den bössa, han använde, hade han själv gjort. Det var en s.k. mynningsladdare, 1,25 meter lång och den hade en vikt av 3 kg. Pipans längd var 89 centimeter.

Förutom vanliga villebråd, hare, räv, grävling och skogsfågel jagade man vid denna tid också vargar. De hade sitt tillhåll här och var i skogarna och anställde ofta skadegörelse på får och andra smådjur. Även kor blevo angripna.

En vinter, då bestarna voro särskilt närgångna, hade Lars Hansson lagt ut en åtel i närheten av ladugården vid torpet Rut. Själv tog han en månljus kväll plats inne i ladugården. Vid en glugg, som vette åt det håll, där åteln var placerad, ordnade han med en skjutställning och inriktade bössan så, att skottet skulle träffa. För att undgå risken att skjuta för lågt eller för högt hade han på bösskolven anbragt en knapp, som vid siktandet skulle passa in i mungipan.

Timme efter timme gick, men vargarna kommo inte. Lars Hansson började bli trött och ämnade just överge sitt pass, då han fick höra ett förfärligt ylande från skogsbrynet. Blixtnabbt rusade tre vargar fram och började riva i åteln. Lars Hansson siktade så gott han

Spinnrocksmakarebostaden.

kunde och fyrade av. Därpå sprang han ut för att se hur skottet träffat och fann då till sin stora förvåning, att två vargar träffats och lågo livlösa ett stycke från åteln.

Länge talades i bygden om denna jägarbragd, då två vargar fälldes med ett skott.

En annan gång blev Lars Hansson plötsligt anmodad att taga upp förföljandet av en skadeskjuten varg. Hans gode vän, Nils i Vatunga hade skjutit på vargen och sedan förföljt honom på skidor ända till Holmen. Men längre orkade han inte. Det var djup snö och kallt. Lars Hansson tog då på skidorna och fortsatte förföljandet. Det blev ett ansträngande strövtåg genom Byttorps, Algutstorps och Dollebos skogar. Den skottskada, vargen fått, föreföll icke att vara så stor. Lars Hansson var nära att ge upp, då han märkte, att vargen började sakta farten. Vid Hultet på Kvarnagårdsskogen i Varnum lyckades han komma besten så nära, att han kunde avfyra ett skott, vilket också träffade prick. Lars Hansson hade på nytt visat, att han var en god jägare.

Som människa var Lars Hansson god och hjälpsam mot alla. Han var språksam och livlig och hade lätt att komma i kontakt med människor. Bland sockenborna var han ett föredöme i arbetsamhet. Klockan fem varje morgon började han i sin verkstad, och där kunde han hålla på till kl. tio på kvällen. Sina många kommunala uppdrag skötte han punktligt och med omsorg. På stämmorna uppträdde han korrekt och med en bestämd mening i de frågor som dryftades. Han visade enastående frikostighet, när det gällde anslag till skolan. Med åren vann han alla sockenbors fulla förtroende. Det blev sed att icke fatta några viktigare kommunala beslut, förrän Lars Hansson sagt sin mening. Man och man emellan talades ibland om att han var mäktigare än själve prostén.

I verkligheten förhöll det sig nog så, att båda dessa socknens styresmän kompletterade varandra på ett utmärkt sätt. De voro båda självständiga i sitt tänkande och handlande. Men de hade respekt

för varandra. — Lars Hansson var mycket kyrkligt intresserad. Sällan försummade han att vara med vid gudstjänsterna.

Sitt hem upplät han ofta för resepredikanter, mest därför att hans hustru skulle få höra Guds ord. Hon var nämligen lam i 18 år och kunde därför icke komma till kyrkan.

Också bland barnen var Lars Hansson omtyckt och vördad. Det var ett särskilt nöje att få gå till hans verkstad, och alltid fingo de någon liten svarvad sak att taga med sig hem.

Ett särskilt intresse hade han för ungdomar, som ville studera. Kvarlämnade brev visa, hur han tog sig an sådana och gav dem sitt stöd både ekonomiskt och med goda råd.

Flitigt anlätades han även som juridisk rådgivare. Vid bouppteckningar, konkurser, försäljning av hemman och fastigheter var han självskriven som förrättningsman.

På 1840-talet hade en lantbrukare i Rångedala kommit på obestånd. Han ägde en stor och fin gård med värdefullt lösöre. Men det gick illa för honom, och allt vad han ägde måste säljas exekutivt. Då han var i medelåldern, hade han inga möjligheter att skaffa utkomst på annat sätt. Det såg ut som om fattigvården skulle få taga hand om honom och hans hustru. Några minuter innan gården skulle gå under klubban, kom Lars Hansson. Ingen hade bett honom komma, men han infann sig ändå. Flera bud gåvos. Sist kom Lars Hansson med sitt och blev ägare till gården. Strax förstod man icke, vad han avsåg med detta. Men efter någon tid fick man förklaringen. Hemmanet såldes på nytt, men dessförinnan hade Lars Hansson tagit undan ett område jord, skog och åker, som förutvarande ägaren fick övertaga. På detta sätt undgingo han och hans hustru det hårda ödet att komma till fattighuset.

Det var sådana handlingar som föranledde folk att säga: "Lars Hansson har ett gott huvud, men han har också ett gott hjärta."

När den mångkunnige mannen slutat sina dagar, och man såg hans livsgärning som ett helt, förstodo alla, vilken rik tillgång, han

varit för sin socken. Med den begåvning, han ägde, kunde han helt visst haft framgång ute i stora världen, men han föredrog att ägna sina krafter åt hembygden.

Spinnrockssvarven, de många verktygen, sågen, kvarnen och mycket annat, äro vittnesbörd om den arbetets glädje, som blev honom given och gjorde hans liv så rikt och intressant.

Teckningarna av M. E. Ödesjö, Rångedala.

ÅSKVÄDER FÖR TVÅHUNDRAFEMTIO ÅR SEDAN

SAMTIDA FOLKTRO OCH FÖRKLARINGSFÖRSÖK

AV

MARTIN IVARSSON

Ar 1721 utgavs i Stockholm ett arbete med den för en nutida läsare underligt klingande titeln: *Brontologia Theologico-historica*¹, Thet är *Enfaldig Lära* Och sanferdig *Berettelse* / Om *Åske-Dunder* / *Blixt och Skott*; Bestående af Fyra Delar. — — — Uti enfaldighet sammanskrifwen / och på mongas begiäran / til at aftryckas / framgifwen Af *Andrea Olav. Rhyzelio. W. G.*

Redan titelbladets utförliga presentation av innehållet — här betydligt förkortad genom att kapitelrubrikerna uteslutits — ger tydligt besked om bokens dubbla syfte, det uppbyggliga och undervisande å ena sidan, det underhållande å den andra, och detta markeras ytterligare i företalet, där förf. uttalar ”then goda förhoppning, at hon (boken) warder gifwandes hwarjom och enom / som henne wilja genomläsa / både nyttig lärdom och förnöjelig ro eller fägnad.” Den religiösa delen av bokens program skall här inte bli föremål för någon särskild uppmärksamhet, men i uttrycket ”nyttig lärdom” har förf. tydligen också inlagt en mera profan innebörd.

Det skräckblandade intresset för åskan var helt naturligt särskilt stort i äldre tider, då de elektriska fenomenen ännu hörde till naturens outforskade hemligheter. När *Brontologias* förf. från sin tids förutsättningar söker förklara åskvädrens uppkomst och verkningar, blir försöket givetvis i hög grad dilettantmässigt — något annat

¹ Teologisk-historisk ”åsklära”; brontologia tydligen bildat av *bronte*, en grekisk-latinsk beteckning på åskan.

är helt enkelt inte möjligt — men det vittnar likväl otvivelaktigt om både iakttagelse och slutledningsförmåga.

”Vtu jordenes berg / backar / ängiar / dalar / siöar och haf”, heter det, ”vpstiga altid / om Sommaren mäst / *dunster (exhalationes)* och *fuchtheter (vapores)* / fuchtheterne förorsaka dimbor / dagg och skyar / men dunsterne / som af berg och andra torra jordenes platser vpstegne äro / förorsaka wäder / dunder och blix; Ty när the torre dunster äro högt vpkomne och af fuchtheterne eller the kalla molnerna omgifne / arbeta the på at bryta sig vt i fria lufften igen / hwilket the för sin swaghet skul swärligen kunna; bulra likwäl emedlertid emellan skyarna / doch aldramäst när the orka bryta igenom / hwar af the förskräckelige knall och brakande / såsom tå stycken² och bössor afskiutas. Thetta kalle wi *Dunder* / *Thor-* eller *Åskie-dön* / och thet gemena folcket³ på landsbygden säger tå at *Thorgubben* / *Gogubben* eller ock *Korngubben* åker eller går.”

På folktrons föreställning om ”åskviggar” eller ”torviggar” — så kallades ju i jorden funna stenyxor, som troddes vara vittnesbörd om ”åskslag” — uttalar förf. sitt tvivel: ”— — doch likwäl håller man thet för en inbildning och icke för någon sanning at thesse stenar göra all then werkan / som wid åskie-skott sker / til at ej allenast sönderslå trän / murar / berg och stenar / vtan ock til at i ett ögnableck vpsmälta jern / stål och andra *metaller*, och at döda menniskior och boskap / ther dock icke ett hår finnes wara brändt eller ringaste sårande skiedt / hwilket wisseligen wore om en stenhård *Åskewigge* hade fram- och genomfarit. Tyckes alltså säkrare wara at säga / *thet HErrans skott* och *pilar* / som wid åske-dundret vtskiutas / äro förträffeligen *subtila*⁴, fina, häfftiga / genomträngiande och vpeldade wäderskott.”

Om ”ljungeldens” natur har förf. följande fundering: ”— — när the emellan molnerna inneslutne dunster äro sådana / at the kunna vptändas / tå bryta the sig vt med lius och loga / hwilket / när the

² Kanoner. ³ Gemene man, allmogen. ⁴ Skarpa.

nedre molnerna äro tiocka / sker tillika med dunder / som dock senare höres / än liungandet ses / emedan för naturlig orsak skul / synen är snabbare än hörslen.”

Vem är nu denne skribent från 1700-talets början, som formulerat så intelligenta, kritiska och för sin tid märkliga reflexioner över ett åskväders olika detaljfenomen? Andreas Olai Rhyzelius är ingalunda något okänt namn i vår odlings historia, ehuru studiet av åskans fysikaliska natur tycks ligga en smula på sidan om hans egentliga verksamhetsfält. Rhyzelius var en av frihetstidens mest bemärkta svenska kyrkomän. Redan under det stora nordiska kriget, då han följt Karl XII i fält, hade han stigit till höga prästerliga värdigheter, och 1720, samma år som *Brontologias* företal är daterat, blev han domprost i Linköping, där han ett par årtionden senare skulle intaga stiftets biskopsstol. I den lärde och produktive prelatens omfattande litterära kvarlåtenskap intar det här citerade arbetet knappast någon förstarangsplats, ehuru det av speciella orsaker här kommit i blickpunkten. Bokstäverna W. G. efter författarnamnet på *Brontologias* titelblad bör säkerligen utläsas *Westrogotbus* (dvs. västgöte), den traditionella beteckningen för en man med akademisk utbildning, tillhörande Västgöta nation. Andreas Ola(v)i (= Anders Olovsson) Rhyzelius var nämligen född i Galtholmen i Od 1677 och son till kyrkoherden därstädes Olaus Andreæ (= Olov Andersson) Rhyzelius; denne var bondson från Mollaryd (i annexsocknen Molla), varav han tydligen bildat sitt tillnamn, när han som den förste i släkten vid 1600-talets mitt valde den lärda banan. Biskop Rhyzelius' barn adlades som belöning för faderns förtjänster år 1751 och antog då namnet Odenrantz, bildat av Od; denna västgötska adelssläkt härstammar således från Rhyzelius.

Efter denna personhistoriska exkurs återvänder vi så till det citerade arbetet. I ett särskilt kapitel, bokens historiska del, har förf. samlat en stor mängd notiser och berättelser om märkliga åsknedslag och eldsvådor, och till de ur allmänt kulturhistorisk synpunkt

mera givande skildringarna hör bl.a. en berättelse om ett ”eftertänckeligt åskeslag” i Sjuhäradsbygden för snart 250 år sedan, vilken har följande lydelse:

”Åhr 1707 vti Maji månad / tildrog sig i Wästergöthland / Åshärad och Hellstads försambling⁵ ett eftertänckeligt åskeslag. Hwarom *Nicolaus Hugvedi Dal* uti sitt bref til mig *raisonnerat* och berettat hafwer: Såsom thet gemena och enfaldiga folket i alla länder wid hwarjehanda tilfällen hafwer åtskilliga widskepelsor / som äro twifwels vtan qwarlefwor efter hedendomen; Så warda ock sådane brukade wid Åskedunder och liungande. Til *exempel*: När Gogubben åker / må man intet ställa sig under ekar eller andra träd; emedan skogrå och träll / them thorwiggen som mäst skal efterslå / ther-vnder menas taga sin tilflycht. *Item*:⁶ man skal wäl tilsluta dörar / fenster och spiäll / at ei sådana träll må komma in och draga öfwer husen skada af åskan. Noch:⁷ wid thet första Åske-Dunder / man hörer om åhret / skal man / ehwar man är stadd / kasta sig omkull och wältra sig öfwer rygg; ty tå skal man slippa kentsel af ryggwerk thet åhret. Än widare (flera slika narrachtiga widskepelsor wil jag ei nämna) skal man / när första Åske-dundert höres / bära vt och om hwälfwa någon gryta på gården / så skal åskan icke skada husen med slag eller eld thet åhret. Men huru fåfengt och tokot sådant är / röntes på förenämnda åhr och ort vti Wästergötland ty en vng bondahustru tog sig före efter wanlig enfaldighet / at rett som åskan aldrahårdast dundrade / skynda sig vt på Gården at ther hwälfwa sin jerngryta / inbillandes sig at åskeslaget ei skulle tå komma wid hennes hus. Men hwad hende? när hon skulle hasta sig tillbaka in i stugon / wardt hon öfwer förstugu tröskelen vti ett ögnableck af åskan til döds slagen. Si / så låter Gud sig icke gäcka / och är stark hemnare jemwel öfwer wantro och widskepelse.”

Innan den lilla bygdenotisen från Karl XII:s tid närmare kommenteras, torde det vara lämpligt att säga några ord om Rhyzelius’

⁵ Pastorat. ⁶ Likaledes. ⁷ Vidare.

sagesman samt om dennes förbindelser med Hällstad. *Nicolaus Hugvedi Dal*, som han med en ovanlig latinisering kallas, är ingen annan än den kände boråsaren *Nils Hufwedsson Dal*, författaren till den intressanta stadsbeskrivningen *Boerosia*, som utkommit två år före Rhyzelius' *Brontologia*. I företalet till detta sitt arbete säger sig R. ha "både med mödo och bekostnad, flitigt *corresponderat* med alla them / som i vårt Fädernesland hafwa något namn af lärdom och *curiosité*⁸." Till dessa kunde han helt visst med rätta räkna Nils Hufwedsson Dal, vilken, som hans biograf S. A. Bring sagt, "hyste en alltid brinnande kärlek till vetenskapen, böcker och lärda mödor".

Man frågar sig emellertid, hur han kommit att förmedla just denna lilla notis om åkslaget i Hällstad. Förklaringen får man i hans släktskapsförhållanden; hans syster Elisabeth var nämligen gift med kyrkoherden i Hällstad Stephan Hellstadius. Hon dog 1707, och brodern Nils, som detta år avgick från Skara gymnasium, har författat begravningsverser vid hennes bår.

På försommaren samma år skulle enligt Rhyzelius den här refererade händelsen ha inträffat. Undersöker man död- och begravningsböckerna från Hällstads pastorat vid nämnda tidpunkt, finner man likväl ingen uppgift, som skulle kunna hänföra sig till Dals berättelse. Bläddrar man ett år tillbaka, till 1706, läses emellertid i dödboken för Murum (annexförsamling till Hällstad) följande: "d. 30 maii Ihiälslogs h. (= hustrun) Ingeborg Pehrsd(otter) af åskedunder utj sin stuga i Förareg(ården) begroftz 31 maii 28 år." Sannolikt har väl skaradjäknen Nicolaus Hugonis Dal — så brukar den latinska formen av namnet i regel skrivas — på sommaren 1706 varit på feriebesök hos syster och svåger i Hällstads prästgård och därvid hört talas om det nyss inträffade "eftertänckelige åskeslaget", som tydligen fäst sig i hans minne, ehuru han senare tappat bort det exakta året. Dal och Rhyzelius var personliga vänner; härom vittnar bl.a., att man i den förres *Boerosia* återfinner några gratula-

⁸ Här: forskarintresse.

tionsverser på latinska distika till arbetets auktor, författade av Rhyzelius.

Och nu till själva den lilla berättelsen, vars trovärdighet sålunda är väl bestyrkt. Bortsett från det rent lokalhistoriska värdet, som ju likväl är ytterst obetydligt, är det givetvis uppgifterna om olika folktro i samband med åskan, som tilldrar sig det största intresset. Det framgår ganska tydligt av R:s formulering, att även denna del av framställningen härstammar från Dal; denne har, sägs det, inte bara berättat utan också "raisonnerat" om händelsen; möjligen är det rent av så, att en del av hans brev återges i direkt anföring. Hans vakna blick för lokala traditioner och ålderdomliga bruk är också väl betygd, bl.a. av hans Boerosia. Synbarligen är det däremot teologen Rhyzelius, som ansett sig skyldig att beskära det intressanta stoffet, vilket för honom tett sig endast som "narrachtiga vidskepelser". Redan i företalet har han ursäktat sig för "at här understundom blifwer något taladt om thet enfaldiga folkets widskepelser wid åskeslag". Han betonar, att sådant blivit anført, "icke til at styrka någon i widskepelse / vtan fast hellre at afskräcka ther ifrå / och att *bonâ fide*⁹ eller redeliga få anföra hwar och en sak / som hon är mig worden berettad". Tydligen är det också domprosten i Linköping, som tillfogat de tidstypiska reflexionerna om "åskeslaget" som en Guds straffdom över vantron. Bekämpandet av folktro som vidskepelse har inte börjat med upplysningsrörelsens framträdande; man får inte glömma, att den luterska ortodoxien på denna punkt visade samma intresse för folkupplysning eller, om man så vill, samma intoleranta oförståelse — att använda den senare beteckningen vore dock att göra sig skyldig till ett alldeles ohistoriskt betraktelsesätt.

I skildringen av det olycksdiga åsknedslaget möter oss bl.a. två ålderdomliga benämningar, nämligen det lättförståeliga "torviggen" som beteckning för blixten och uttrycket "Gogubben åker" som synonym till "åskan går". Till grund för denna senare omskrivning

⁹ I god tro.

ligger en säkerligen urgammal och vida spridd folktro, som förbjuder en att nämna "det farliga" vid dess rätta namn; ofta har det varit så, att man i stället valt en smickrande benämning, ett slags smeknamn, som "gullfot" om vargen eller "goa", "gogubben", "gofar" ("ett dön, som när guffarn går", heter det i Frödings Bergslagstroll) om åskan. Den vetenskapliga beteckningen är "noa"-namn, efter ett ord, som användes av infödingarna på Söderhavsoarna. Man har således talat om en veterligen farlig och "ond" makt men kallat den god för att om möjligt göra den vänligare stämd, ungefär som när man talar vackert med en hund man är rädd för.

De kanske mest intresseväckande uppgifterna är väl dock de, som omnämner, vad som borde och brukade iakttagas vid åskväder. Åtskilliga av dessa "vidskepelse" är väl nu helt okända, men ett par av dem har hållit sig kvar ända till våra dagar. Dit hör föreställningen om faran av att ställa sig under höga och särskilt ensamstående träd, såsom ekar, när åskan går. Vad som här är vidskepelse, är ju endast motiveringen; f. ö. bygger regeln tydligen, liksom så mycken annan gammal folklig visdom, på en alldeles riktig iakttagelse, som alltså torde ha en aktningsvärd ålder. Nästa försiktighetsåtgärd, som omtalas: bruket att under åska "väl tilsluta dörrar, fenster och spiäll", förefaller lika litet främmande ännu efter två och ett halvt sekel, men liksom i förra fallet har ju även härvidlag motiveringen ändrats; i en tid då man inte längre tror på trollen, har man funnit på förklaringen, att det skulle vara draget, som ökar risken för blixtnedslag. Enligt den moderna sakkunskapen lär ju detta endast vara en ny form av vidskepelse, men här får man kanske en förklaring till själva föreställningens uppkomst. Seden att väl täppa till alla öppningar, genom vilka flyende skogsrån och troll kunde praktisera sig in i huset, har överlevat den tro, som skapat den, men på den efterhängsna frågan: varför? har man så småningom utformat ett nytt, mera "förnuftigt" svar, som kanske trots allt har lika litet stöd i verkligheten som den gamla folktron.

De egendomliga bruk, som berättelsen sist omnämner, torde väl numera vara helt okända, även för en äldre generation. Att det *första* åskvädret troddes ha sin alldeles särskilda betydelse, sammanhänger givetvis med de allbekanta föreställningarna om den magiska eller profetiska innebörden av vad man ser, hör eller är med om första gången på året. Ceremonien med den omvälvda grytan förefaller däremot skäligen dunkel, men sannolikt har den väl något att göra med den utbredda tron på järnets eller, som det senare vanligen hetat, stålets, magiskt skyddande kraft. Att järnet är stenens — här stenyxans, ”åskviggen” — överman, hör kanske till de ursprungligaste elementen i denna föreställningskrets — är det inte helt enkelt en urgammal praktisk erfarenhet alltifrån järnålderns genombrott, som så småningom omtolkats till magi i folkets fantasi och tankevärld? En förnyad omtydning i rationaliserande anda har i dessa fall tydligen inte varit möjlig, och just därför har väl också handlingarna kommit ur bruk.

Vår kunskap om folktro och folksed i äldre tider bygger i stort sett på långt senare, ofta ett par århundraden yngre uppteckningar än den, som här återgivits och kommenterats. Då man väl i allmänhet kan säga, att ju äldre en uppteckning är, desto mindre är risken för att traditionsstoffet blivit grumlat eller omtolkat — naturligtvis med reservation för den bristande vetenskapliga samvetsgrannhet, som stundom kan utmärka äldre tiders uppteckningar — så förstår man utan vidare, att varje fynd av denna art måste anses ha sitt värde, även om dess räckvidd är helt liten och det, som berättas, kanske synes ytterst obetydligt. Rhyzelius’ uppteckning av Dals lilla berättelse kan till arten om än ej till syftet anses som en enstaka tidig förelöpare till 1800- och 1900-talens väldiga folkloristiska insamlingsarbete.

DE SJU HÄRADERNAS KULTURHISTORISKA FÖRENING

STYRELSE:

Landshövding VILHELM LUNDAVIK, ordf.

Direktör ALEX. ENGBLOM, v. ordf.

Konsul KNUT EVERS, kassör

Doktor LENNART ANDÉN

Direktör ARTHUR ANDERSON

Överste GUNNAR BRINCK

Herr TORSTEN EDLUND

Fru ANNA EDLUND-HANSSON

Major SVEN EDVARD ENGBAHL

Ombudsman DAVID ERLANDSSON

Bankdirektör VIKTOR FAGRELL

Konditor AXEL FORSMAN

Folkskoleinspektör A. V. HAMMER

Bankdirektör BIRGER HÖGSTRÖM

Byggmästare OSCAR JOHANSSON

Fabrikör SVEN KARLSSON

Fil. Dr IVAR MOBERG

Direktör ROBERT NILSSON

Fröken LILIAN PERSSON

Häradsskrivare MILES STENSTRÖM

Landsantikvarie INGEGÄRD VALLIN

Disponent GÖSTA ÖSTLUND

Arbetsutskott:

Herrar ENGBLOM (ordf.), EVERS, HÖGSTRÖM och STENSTRÖM
samt fröken VALLIN.

FÖRENINGENS FÖRTJÄNSTPLAKETT
HAR 1949 TILLDELATS:

VID FÖRENINGENS ÅRSMÖTE DEN 8 JUNI

F. Landshövding Axel von Sneidern, Mellerud

Direktör Alex. Engblom, Borås

Fabrikör Sven Karlsson, Redvägsbrunn

Herr Lars Bjurquist, Borås

VID INVIGNINGEN AV BJÖRKETORPS HEMBYGDSGÅRD DEN 26 JUNI

Kantor Arvid Åblad, Rävlanda

VID INVIGNINGEN AV HYSSNA HEMBYGDSGÅRD DEN 23 JULI

Folkskollärare Wollmar Arvidsson, Hyssna

Herr Hugo Johansson, Hyssna

Å R S B E R Ä T T E L S E

Föreningens medlemsantal var vid 1948 års slut 1001 personer. Styrelsen har sammanträtt den 7 december. Arbetsutskottet har hållit sammanträde den 4 november 1948 och 16 mars 1949. Den 30 mars höll Arbetsutskottet en pressmottagning. På museets kansli har fru Svea Bärnsten varit anställd under tiden 1/4—30/10 1948 och fr.o.m. 1/11 1948—31/6 1949 fröken Sally-Anne Larsson. Doktorinnan Magda Planck har även under det gångna året, i regel tre dagar i veckan, biträtt på kansliet med märkning, katalogisering m. m.

I anslag av allmänna medel har De sju häradernas kulturhistoriska förening under 1948 åtnjutit: Av Borås stad 15.000 kronor, av Älvsborgs läns landsting 1.000 kronor, varjämte landstingets bidrag till landsantikvarietjänsten i södra länsdelen kronor 4.559: 61 kommit kulturminnesvården i Sjuhäradsbygden tillgodo. Med största tacksamhet har föreningen mottagit dessa anslag, vilka möjliggjort uppehållandet av föreningens verksamhet i nuvarande omfattning.

Nyåret 1949 erhöll föreningen efter förnyad ansökan hos länsarbetsnämnden tillstånd att påbörja arbetet med Fällhults återuppförande vid Borås museum. Då ytterligare lagring av timret innebar stor risk för röta samt för att märkningen av stockarna skulle bli otydlig, vilket skulle ha avsevärt försvårat arbetet, är Föreningen synnerligen tacksam att nu kunna få byggnaden under tak. Det är också angeläget att snart åter kunna disponera källarevåningen i Nymanska gården för utställningsändamål. Där har tillsvidare en del av inredningen till Fällhult, såsom panel, dörrar, fönsterbågar m. m. måst lagras. Inom allra närmaste tiden kommer emellertid

Fällhult att vara under tak, och det är Föreningens förhoppning, att det inte skall dröja alltför länge innan det blir möjligt att helt färdigställa byggnaden. Föreningen vill nu vädja till alla dem, som ha föremål: möbler, räkenskapsböcker, varuprover, fotografier o.dyl. som hör samman med den textila hemslöjden, förläggarverksamheten och knallehandeln, att överlämna dem till museet. Även uppgifter om handelsområden, resvägar, fordon samt berättelser och traditioner om de olika förläggarna och gårdfarihandlarna hjälpa till att göra museets förläggaregård så representativ som möjligt.

I samband med planerandet för Fällhult har kölnan från Borgstena flyttats och placerats i sluttningen bakom gästgivaregården och boden från Sjötofta har vänts, så att den nu bildar den ena flygeln på den blivande gårdsplanen.

Den Göranssonska samlingen från Vänga, har märkts och en del av de 524 föremålen ha tillfälligt utställts i Nymanska gården. Däribland ingår en orgel byggd av en enarmad man, som var med och skadades då den sista vargen sköts i trakten, ett snedklaffsskåp av ek, ett flertal dräktdelar, bl.a. en brudgumsväst, flera huvuddukar och ett vitt förkläde och huvudduk, som bars vid sorg. En mjölksil av trä vittnar genom två inskurna femuddar, om tron på kraften hos gamla märken.

Lantbrukare Ragnar Lind, Mossebo har överlämnat en giktring. En sådan skulle bäras på var tumme för att skydda mot gikt. Av samme givare har museet fått en samling garveriredskap m.m.

Bland övriga gåvor till museets samlingar sedan förra årsmötet märkes främst en modell av Borås stad mellan eldsvådorna 1727 och 1822, som bekostats av Sällskapet Gamla Boråsare, där ingenjör Hugo Hennig varit den entusiastiske förespråkaren. Modellen har utförts av verkmästare Olof Westlund och den 1 december förra året överlämnades den till museet av sällskapets ordförande överlärare John Bohlin, i närvaro av ett stort antal av sällskapets ledamöter.

möter. 1700-talets inhägnade stadsområde med Stora torget och Caroli kyrkan utgör alltså stadens kärna. Gatusystemet är i stort sett oförändrat, och man tycker sig vara bekant med stadsbilden fastän endast Brännerigården står kvar och alla de övriga byggnaderna ha utplånats med undantag av Nymanska gården, där modellen nu fått sin plats. Man får en påtaglig bild av hur de tvåvånings fyrbbyggda gårdarna fyllde upp hela kvarteren, och man förstår, att när elden kom lös, var det oerhört svårt att hejda dess framfart. Den röda färgen dominerar på gårdarna, men en del hus ha bestrukits med oljefärg, i regel gul eller vit, men också ett enstaka grönt hus förekommer. Tegel- och torvtak var ungefär lika vanliga och kålgårdar fanns här och var innibland bebyggelsen.

En ståtlig tapetsvit har skänkts av f. landsfiskalen F. Bjerke. Skene. Den har suttit i kronolänsmannen C. J. Rylanders hem i Berghems socken, i andra våningens stora sal, som var fest- och danslokal. Rylander var en av undertecknarna till inbjudan till aktieteckning till Borås—Varbergs järnväg och ivrade mycket för banans tillkomst. I hans hem ha många av de kända släkterna i Mark samlats till fest. På tapeten förekomma klassiska tempel och pittoreska ruiner enligt tidens smak. Färgerna äro övervägande terracotta och blått. Tapeten är tryckt i Frankrike och av samma typ, som sattes upp i många boråshem efter den sista stora branden 1827.

En samling träföremål: ostkar, mangeldon, varav ett med inskriften: Anno 1769 är denna kafvel fiöl giord åt Anna Börge Dotter, Tomta av Elias Lundqwist. En klocka med inskrift I. Palmén Kilens Läderfabrik, en stor mortel samt en del järnsaker, ullsaxar m.m. som tillhört Direktör Hallins samling ha överlämnats till museet av sönerna herrar Erik, Olof och Bengt Hallin.

Fröken Gerda Lövgren har enligt ett tidigare löfte överlämnat en del leksaker och ett thekök av koppar tillverkat av hennes far kopparslagaremästare Peter Anders Lövgren, som hade sin verkstad vid Södra Kyrkogatan och var född 1820 i Ulricehamn. Samovaren

är ett elegant arbete med en stor vattenbehållare, som värmdes upp med ett lod.

Ett intressant nyförvärv har gjorts till museets samling av julbröd. Fru Augusta Johansson, Bosgården, Mjöbäck, har välvilligt bakat två stycken hästar av vetedeg ”som förr i världen var alla barns förtjusning till jularna”. På museet finns förut bröd i form av fåglar av flera slag, fyrhjulingar m.m. Hästar ha ofta omtalats som hörande till julhögen, men då alltid av pepparkaksdeg. Det är säkerligen en föregångare till pepparkakshästen, som fortlevat i södra Kind, ett område som i många avseenden länge bevarat gamla traditioner.

En samling spetsprover och vitbroderier ha överlämnats av herr H. F. Hederstierna, Borås. Två bindmössor av fru Karin Berggren, Brämhult. Herr August Johansson, Rosendal, Aplared har skänkt en del gamla redskap och fröken Selma Persson minnestavlor m.m. också från Aplared. Av fröken M. Andersson, Salgutsered, Kinna har museet fått ett par kortbyxor, som burits av hennes farfar. En snusdosa av tenn från Ölsremma, där sådana förr tillverkades är en gåva av fröken Therese Davidsson, Högaberg. Herr Karl Karlsson, Ekefors, Sjötofta socken, har överlämnat flera liar stämplade med olika liesmeders namn.

Fru Cecilia Widström har skänkt ett fotografi av gamla prostgården i Borås och museets samling av personfotografier har öökats genom gåvor av doktor Elin Odencrants och konsul K. A. Warenberg, Malmö.

Från Hemslöjden har överlämnats en kopia av Gerumsmanteln. Originallet finns på Statens historiska museum och dateras till bronsåldern.

I samband med tekniska museets utställning Garn, Väv, Trikå, som visades i Borås den 4—6 januari ordnades en avdelning från museet. Genom tillmötesgående från respektive företag kunde där visas porträtt av en rad av bygdens förgrundsfigurer inom textilindustrien: Axel Bergengren, P. A. Åkerlund, L. J. Wingquist, Carl

Eiserman och museets egna porträtt av Sven Erikson och Axel Vennersten.

Trikåvävstolen från Alströmers anläggning i Alingsås väckte livligt intresse liksom en vävstol från 1890-talet, som drives genom trampning, men för övrigt arbetar helt mekaniskt. Den demonstrerades i arbete på utställningen. Mycket uppskattad blev demonstrationen av handtryck med gamla tryckstockar ur museets samlingar, som sköttes av fru Ragna Jörnmark med hjälp av fröken Inger Jörnmark och Kerstin Zachrisson och som möjliggjordes genom disponent Ivarssons generösa donation av linne från Häggådalens linneväveri. Det var många tabletter, dukar och servietter m. m. som såldes som trevliga souvenirer och behållningen har använts att komplettera museets bibliotek. Bl.a. ha alla årgångar av Svenska Landsmålen som ännu gå att få inköpts, liksom museets svit av tidskriften Ymer kompletterats med årgångarna 1939—48.

Under utställningen visades för första gången professor Nils Sjögrens gipsmodell till Föreningens förtjänstplakett. Knallen, som symbol för de sju häradernas strävsamma, initiativrika och energiska innevånare har av konstnären presenterats för Olympens gudar, Hermes, Fortuna och Pallas Atene, handelns, lyckans och textilslöjdens beskyddare. Det är för goda insatser för kulturminnesvården i de sju häraderna som Föreningen vill tacka plaketten mottagare. Plaketten präglas i guld, silver och brons, och utdelas första gången vid årets årsmöte.

Under våren har förts en livlig propaganda för att få ett ökat medlemsantal i Föreningen. Målet som uppsats var en fördubbling av antalet medlemmar eller från 1000 till 2000. Detta har också uppnåtts tack vare hjälp från många håll och främst genom direktör Engbloms energi och herr Lars Bjurquists outtröttliga arbete. Flera av styrelsens medlemmar ha bidragit till det goda resultatet och många nya medlemmar ha själva anmält sig till museets kansli, ombud vid olika företag och på olika håll i bygden ha gjort goda

insatser. Styrelsen vill hjärtligt tacka alla och även välkomna de nya medlemmarna, vilka på så sätt ge sitt stöd åt ett utvidgat arbete för bevarandet av bygdens kulturvärden. Till de tidningar, som gång på gång välvilligt lämnat plats åt meddelanden från kampanjen vill Styrelsen rikta ett särskilt tack liksom för det välvilliga intresse för Föreningens arbete, som ortspressen ständigt ådagalagt. Alla medlemmar ha tyvärr inte ännu fått årskort och årsbok beroende på att expedieringen ej medhunnits. Nyanmälningarna ha strömmat in tätt särskilt under sista tiden.

Fjärde årgången av boken: Från Borås och de sju häraderna redigerades under hösten och har under våren sänts ut. Museet har nu ca 40 bytesförbindelser med andra svenska museiföreningar och 18 utländska, företrädesvis danska. Årets årsbok är helt utgången och endast några arkivexemplar återstå. Av tidigare årgångar finns däremot en restupplaga. Ett stort antal firmor ha genom annonsering bidragit till kostnaden för årsbokens tryckning och trots höjda priser gjort det möjligt att bibehålla årsavgiften vid 5: — kronor. Enligt styrelsens beslut kommer boken hädanefter att utgivas varje år, mot tidigare vartannat.

Den ökade propagandan för Föreningen har också medfört ökad besöksfrekvens på museet. Under maj månad har sålunda samlingarna besetts av 1800 personer medan besökssiffran för hela 1948 ej gick upp till fullt 6000. Tyvärr är det endast sällan som någon demonstration av samlingarna kan ordnas. Det är ett önskemål att få särskilda ciceroner, som kunna demonstrera samlingarna för skolklasser och andra grupper.

Genom initiativ från Stiftsnämnden i Göteborg har för manbyggnaden å Grimstorps komministergård i Svenljunga utfärdats skyddsföreskrifter enligt lagen av den 12 juni 1942 om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader. Stiftssekreterare Wildte har lämnat en redogörelse för byggnaden i årsboken.

Ansträngningar ha också gjorts för att finna någon lämplig an-

vändning för Seglora prästgård, men frågan om dess framtida öde har ännu ej avgjorts. Även den gamla vackra komministergården i Skårtebo, Södra Åsarps socken hotas av rivning, då man anser det nödvändigt med en arrendatorsbyggnad, med bättre läge ur jordbrukssynpunkt.

Av kulturhistoriskt värde är det också att Källebacka i Marbäck kommer att pietetsfullt restaureras under ledning av professor Erik Lundberg. Förvånansvärt mycket av gamla inredningsdetaljer har här bevarats.

Ett flertal fornminnen ha under året besiktigats och en del grävning- och restaureringsarbeten ha utförts. Ett vid odlingsarbete skadat bronsåldersröse vid Granlid i Berghems socken har undersökts liksom en tidigare skadad gravhög Ekhult, Bagaregården i S. Säm. Större delen av högen hade borttagits vid vägarbete för ca 70 år sedan. Nu hade ett hus uppförts omedelbart intill. Vid undersökningen påträffades resterna av en hällkista med en gavelhäll med hål. Uppe i kistan hade en sekundär begravning ägt rum. Rester av urnor samt ben påträffades och en skadad flintpilspets. Flera resor ha föranletts av byggnadsplaner eller tomtavstyckningar. Ut efter stakningen för en kraftledning från Sjömarken till smålandsgränsen i Ambjörnarp, en sträcka av mellan 6 och 7 mil, har fornminnesrekognoscering ägt rum. Ett par gravfält och stensättningar berördes och föranledde i ett par fall jämkningar i stolparnas plats.

Två kullfallna stenar i domarringen vid Intet i Sparsör, Fristad ha rests, vilket möjliggjorts genom att köpman Carl Andersson, Borås ställt arbetshjälp till förfogande. Genom sitt läge intill landsvägen Borås—Fristad och inom ett område som är synnerligen rikt på fasta fornlämningar besökes platsen ofta, och det är glädjande att en restaurering blivit möjlig.

Herr Olle Hilding, Blidsberg har också tagit initiativ till och hjälpt till vid restaureringen av två domarringar belägna på hans mark omedelbart intill järnvägen Ulricehamn—Falköping. Vid banans

byggande lades järnvägsbanken delvis över fornminnesområdet. Två ringar ha restaurerats, enligt uppgift skall här ursprungligen ha funnits tre stycken.

Genom frivilligt arbete har det också varit möjligt att iordningställa den ståtliga hällkistan vid Torpet i Marbäcks socken. Efter att ha utgrävts av professor Montelius år 1889, har den senare en tid använts som potatiskällare, det provisoriska tak som då lagts över kistan hade nu förstörts och en del hällar fallit omkull. Platsen har nu snyggats upp och själva hällkistan restaurerats varvid markägaren herr Nils Björkborn, samt herr Sten Lindhagen, herr Valter Rylander och fabrikör Sven Karlsson hjälpt till.

Vid Fägrede i Hudene har på hemmansägare Helmer Ljungqvists mark och med hans hjälp en bautasten rests. Hudene hembygdsförening hade i samband härmed ordnat en fest på platsen. Folkskollärare Linnar Linnarsson och fotograf Gustaf Ewald ha verksamt bidragit till intresset för och vården om fornminnena inom socknen.

Vid Kungsäters kyrkoruin utfördes även under 1948 en del arbeten och de fynd, som tillvaratagits under konserveringsarbetena ha av Riksantikvarieämbetet överlämnats till Borås museum. Ett större antal mynt från början av 1500-talet påträffades vid dikesgrävning å Vilg Storegården, Fotskäl socken. Mynten ha inlösts av Statens historiska museum.

Nordiska museet påbörjade 1948 en undersökning av det äldre byggnadsbeståndet inom Sjuhäradsbygden, vilket arbete fortsattes innevarande sommar och ledes av fil. kand. Allan Nilsson.

Under 1948 har en hembygdsförening bildats i Berghems socken i Mark. Man har lyckats förvärva den ryggåsstuga med samlingar som tillhört familjen Bökman. Det är glädjande att denna värdefulla samling av möbler och redskap kunnat räddas för socknen och ej åter skingrats. Det är en mångsidig och representativ samling, som nu knappast skulle kunna åstadkommas utan stora kostnader.

Hyssna hembygdsförening har flyttat flygelbyggnaden från Geta-kulla gamla komministergård fram till gamla kyrkan. Här hölls konfirmationsundervisningen tidigare och många gamla hyssnabor vänta ivrigt på att byggnaden skall invigas, så att de få återse lokalen. En hel del föremål ha redan lämnats dit och flera ha utlovats. Intill den gamla kyrkan med den timrade gamla boden och landsvägens vackert välvda bro har stugan fått en central och vacker plats omfluten av den lilla bäcken. Här har Hyssna fått ett kulturminnesområde av stort värde.

Också i Björketorps socken står man inför invigningen av sin hembygdsgård. Föreningen i socknen har redan arbetat ett antal år och på centralskolans vind har de en rikhaltig samling föremål från bygden. På tallheden ett stycke öster om kyrkan har deras stuga omsorgsfullt återuppförts, med sin massiva välvda källare. Huset är av samma typ som den för något år sedan invigda hallandsstugan i Slottsskogen i Göteborg, med två ingångar på framsidan och ganska goda utrymmen också en trappa upp. Vanligen är det annars en ryggåsstuga, som man tar hand om. De små låga husen verka så gammalmodiga och det vilar något romantiskt över interiören med sin synliga takås och den öppna spisen. Särskilt i Sjuhäradsbygden bör också typer av torp och backstugor bevaras. De ha varit talrika men med varje år minskar beståndet. Skogen och vildmarken breder snart ut sig över de små tegarna och inom kort är också minnet av dem som bott där borta. Men även representanter för andra byggnadstyper, de som visa den mera besuttna klassens bostäder, bör bevaras. Att flytta en sådan byggnad innebär en större kostnad och på så sätt en tyngre uppgift för en liten förening. Det är emellertid glädjande, när det kan genomföras.

Sexdrega livaktiga hembygdsförening har utökat sin anläggning på Sjöbo med en ladugård och en torpstuga. Den förnäma ryggåsstugan med sina två höga skorstenar rymmer numera en hel del föremål och inom föreningen arbetas alltjämt vidare.

I Tranemo med angränsande socknar har också under året bildats en hembygdsförening. Den till Hillareds hembygdsförening av godsägare von Schedvin skänkta stugan har tagits ned, men den har ännu ej kommit upp på sin nya plats.

Konservator Beda Westman har varit i Sjuhäradsbygden 11—16 oktober och har därvid gått igenom textilsamlingen vid Borås museum. Hembygdsföreningarna i Skölvene, Jällby, Källunga samt Svältornas fornminnesförening och föreningen i Ulricehamn besöktes. En del föremål ha konserverats och anvisningar för märkning och konservering ha lämnats.

Landsantikvarien har 15/8—13/9 dels deltagit i den Internationella kongressen för etnologi och antropologi i Bryssel, dels studerat museer i England och har den 1 sept. hållit föredrag i The Folklore Society i Oxford.

Borås den 8 juni 1949.

För Styrelsen
Vilhelm Lundvik

/Ingegärd Vallin

HEMBYGDSFÖRENINGAR INOM DE SJU HÄRADERNA

BOLLEBYGD:

Björketorps hembygdsförening, Kantor Arvid Åblad, Rävlanda
Bollebygds hembygdsförening, Landstingsman Gösta Johansson, Kråketorp,
Bollebygd.
Töllsjö hembygdsförening, Lantbrukare Reinhold Olsson, Sjögared, Töllsjö.

GÄSENE:

Grude-Hov hembygdsförening, Herr Valdemar Andersson, Annelund, Ljung.
Hudene hembygdsförening, Kassör Artur Karlsson, Fåglavik.
Jällby hembygdsförening, Hemmansägare Karl Larsson, Jällby, Ljung.
Källunga hembygdsförening, Lantbrukare Bertil Oscarsson, Per Olofsgården,
Källeryd.
Närunga hembygdsförening, Folkskollärare Valdus Sevenstrand, Ljurhalla.
Skölvene hembygdsförening, Kyrkoherde Herbert Karlsson, Skölvene.
Svältornas fornminnesförening, Folkskollärare Nils Rydler, Asklanda.

KIND:

Grönahög hembygdsförening, Trävaruhandlare Fritz Karlvall, Grönahög.
Hillareds hembygdsförening, Folkskollärare Harry Bernholm, Hillared.
Kalv (saml. i kommunalhuset), Herr Otto Olsson, Kalvsjöholm.
Ljushults hembygdsförening, Folkskollärare Einar Rånge, Aplared.
Sexdrega hembygdsförening, Lantbrukare Åke Jacobson, Sexdrega.
Svenljunga hembygdsförening, Redaktör Rune Gedda, Svenljunga.
Tranemo hembygdsförening, F. Överlärare Joh. Bexell, Tranemo.
Ölsremma hembygdsförening, Byggmästare Hjalmar Hulander, Ölsremma.

MARK:

Berghems hembygdsförening, Länsskogvaktare Gunnar Särnmark, Berghem.
Hyssna hembygdsförening, Kantor Wolmar Arvidsson, Hyssna.
Kinna, Hembygdsvännerna, Herr Agne Ekman, Kinna Sand, Kinna.
Kinnarumma hembygdsförening, Herr John Andreasson, Viskafors.
Surteby-Kattunga hembygdsförening, Banmästare Eric Strandberg, Björketorp.

REDVÄG:

Blidsbergs hembygdsförening, Byggmästare F. Hylander, Blidsberg.
Brunns hembygdsförening, Fabrikör Sven Karlsson, Redvägsbrunn.
Kölaby hembygdsförening, Lantbrukare Ludvig Fast, Ågården, Trädet.
Timmele hembygdsförening, Kantor B. Törnblom, Timmele.

VEDEN:

Vänga fornminnesförening, Folkskollärare Sven Wängqvist, Vängdala.
Älvsborgs läns folkhögskola, Rektor Ragnar Bengtsson, Fristad.

ÅS:

Gingri hembygdsförening, Disponent Dag Rydin, Fristad.
Härna hembygdsförening, Folkskollärare John E. Bränneby, Hökerum.
Kärråkra, (saml. i kyrkan) Herr Carl Öman, Kärråkra.
Toarps hembygdsförening, Bankkamrer Olof Kirsten, Dahlsjöfors.

BORÅS:

Hembygdsföreningen Westergyllen, Herr Åke Svensson, Borås.

ULRICEHAMN:

Ulricehamns hembygdsförening, Intendent, Folkskollärare Gustaf Boger,
Ulricehamn.

BJÖRKETORPS HEMBYGDSFÖRENING

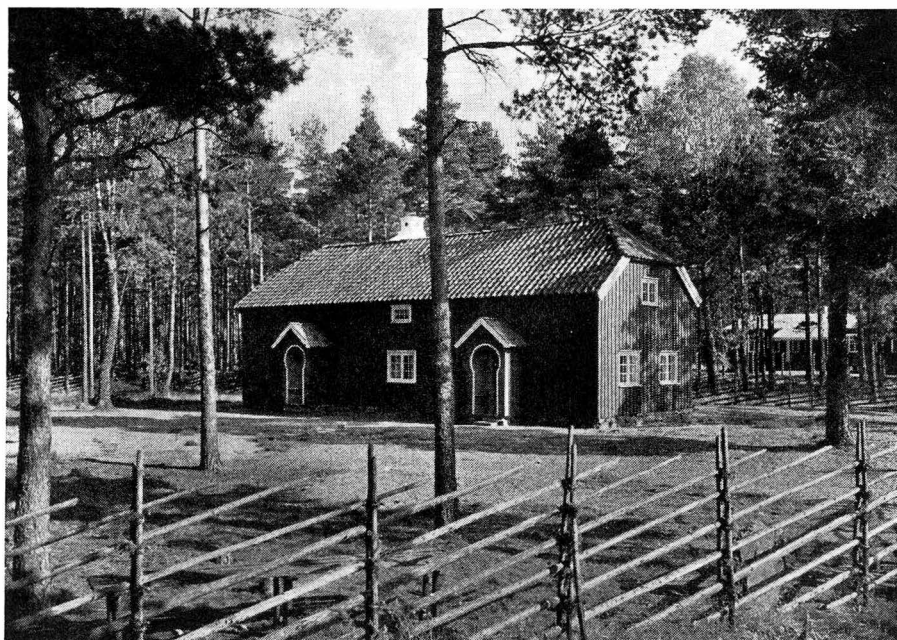
AV

ARVID ÅBLAD

Den 26 juni 1949 var en stor dag för Björketorps sockens hembygdsförening, då denna efter flera års arbete kunde inviga sin gammalgård. Föreningen, bildad år 1942, hade tagit som en av sina arbetsuppgifter att samla och bevara gamla redskap och husgeråd m.m., som tillsammans skulle kunna ge en föreställning om hur livet i bygden i gamla tider gestaltat sig. Det blev snart ett önskemål att få någon av de äldsta byggnaderna i trakten, som skulle kunna bevaras och bli en lämplig ram åt samlingarna. Ett par km. från socknens centrum fanns en bondstuga, typisk för den gamla bebyggelsen, men nu degraderad till lillstuga och skräpbod och dömd till rivning. Ägaren intresserades för saken och skänkte stugan till kommunen, för att få så stor garanti som möjligt att den skulle bevaras och vårdas. Hembygdsföreningens styrelse valdes som byggnadskommitté, varför uppförandet drivits som "hälftenbruk" mellan föreningen och fullmäktige, och stugan är nu överantvarad i föreningens vård och upplåten för dess verksamhet.

Under uppförandet blev det nödvändigt att återställa byggnaden i dess ursprungliga skick, med stenhällar som köksgolv o.s.v. Källaren välvdes med samma sten som den var byggd av förut.

Och nu står stugan färdig med nedre våningen inredd som en gammaldags bondgård. Storstugan har sin bakugn och sin öppna spis, och under luckan till ommen har ombänken sin plats. En "tvåvåningssäng" (tarresäng), ett gammaldags skåp, en kista, ett

Björketorps hembydsgård.

par väggskåp samt stolar och bord utgör möblemanget. Över dörren till framkammaren finns följande text målad: Denna stuga, byggd omkring 1750, skänktes av hemmansägaren Albert Andreasson, Buarås, att som Björketorps sockens gammelgård minna nya släkten om gången tid.

För att gården ej skall stå död och bortglömd har hembygdsföreningen haft servering av kaffe och läskedrycker där på söndagarna under sommaren, och vackert belägen som den är har den blivit livligt besökt.

Vi tro att gården har en uppgift att fylla: att stärka intresset för fädernas gärning och kärleken till bygden.

HYSSNA HEMBYGDSFÖRENING

AV

HUGO JOHANSSON

När Hembygdsgården i Hyssna invigdes i juli 1949, så var det en gammal tanke som realiserades. Frågan har många gånger diskuterats hembygdsintresserade emellan och förmodligen hade hembygdsvännen och hembygdsforskaren August Melander planer på något slags hembygdsmuseum, när han samlade en del gamla föremål från bygden till sitt födelsehem i Melltorp. Kanske var det medlen i en viss donationsfond, som gjorde att det år 1947 blev slag i saken och bildades en hembygdsförening. Pengar är nämligen oundgängliga även i det hembygdsvårdande arbetet och en av den nybildade föreningens första åtgärder blev att hos fullmäktige anhålla om att för sitt arbete få disponera de 500: — kronor som fanns kvar av de två tusenlappar, som en gammal sockenbo donerat till kommunen. Ja, det fanns inom den kommunala institutionen majoritet för frågan och så hade man en grundplåt att starta med.

Det var väl inte många som vid denna tidpunkt anade att man redan inom två år från starten skulle ha invigt en hembygdsgård. Genom en lycklig tillfällighet fick vi vintern 1948 reda på att den gamla flygelbyggnaden på det forna komministerbostället Getekulla skulle rivas och säljas till ved. Byggnaden hade använts till tiondemagasin, drängstuga och senare lokal vid konfirmationsundervisningen. Genom tillmötesgående från ledamöterna i pastoratskyrkorådet lyckades vi förvärva denna gamla byggnad för en mycket ringa penning och så flyttades byggnaden till sin nuvarande plats och uppfördes på nytt här sommaren 1948.

Den lilla ön i Surteån, där stugan fick sin plats, är väl den mest underbara tomtplats man kunnat uppleta. De sekelgamla träden, den gamla landsvägsbron, den gamla kyrkan och kyrkvallen, "Västerport" i kyrkogårdsmuren, slänten med sina vildväxande blommor, som visar varmed man fordom prytt sina gravar det närbelägna Torshallsberget med offerkällan, allt bildar en den mest förtjusande inramning.

Stugan uppfördes i stort sett utan några förändringar. De på senare tid tillkomna kakelugnarna utbyttes dock mot den i äldre tider så vanliga öppna spisen i finrummet. Det lilla rummet i första våningen har givits prägeln av kök med en öppen spis, s.k. gruva. Så har man genom en ringa omändring av stugans inre skapat fram bilden av en enkel familjs bostad under 1700—1800-talet. Väggarna har reveterats invändigt enligt äldre tiders sed med ett murbruk bestående av lera, sågspån och agnar. De ha senare kalkats och försetts med en enkel men tilltalande dekoration, vilken i gamla tider brukade utföras med s.k. "äfseter". Möbleringen i finrummet har vi försökt göra så tidstrogen som möjligt med en skåpsäng från 1700-talet, väggsåp från samma tid, gamla kistor, slagbord, vagga och ett flertal äldre stolar. Lodklockan med trähjul stammar även från ett annat sekel än vårt liksom köksinredningen med sin mat-tavla, "hackekubb", brödstång och skåp.

I övre våningen har inretts ett museum för alla de skänkta eller i enstaka fall deponerade föremål, som man ej lämpligen kunnat få plats med i bottenvåningen. Föremålen äro katalogiserade i en särskild liggare, där föremålen ordnats i nummerordning och försetts med beskrivning och i flera fall med en smula historik o.dyl. Här kan besökarna närmare få lära känna de olika föremålen och deras historia.

Vid invigningen av hembygdsgården omfattade samlingarna omkring 425 nummer. Här finns flera sällsynta och ganska unika föremål. Man kan nämna den gamla runstaven från Torstensered,

Hyssna hembygdsgrd.

en "horsasmattr" frn Snret, "lysekringen" frn Hkås, de vackra nverlurarna, som minna om vallgng i skogarna, varggarnen, björnsputet o.dyl. Hr finns slagor som dunkat taktfast p gamla logar, "halmvrakor", som man anvnde sig av nr halmtaken skulle lggas, brudhandskarna som anvnts vid ngot frgssprakande brlllop fordomdags, Aug. Melanders myntsamling, en handkvarn frn 1700-talet, som en gng ägts av den bekanta "Rike-Marja" i Hungerhult och ävenså den ridsadel denna anvnde sig av nr hon red till Borås p den gamla klövjestigen frn hennes hemby och mot Borås. Hr finns en annan ridsadel, som gamle riksdagsmannen i Svenshult anvnde vid en mycket hastig ritt hem och tillbaka till Stockholm, enligt släktsgnen. I samlingarna finns bygdens frsta plog, som en gng skaffades av "Store-Erik" i Melltorps by. Vid den frsta pljningen med denna plog var två par oxar och sju man

i arbete och ”Store-Erik” följde sedan med till olika gårdar där man önskade plöjning med denna plog. Ja, det finns många intressanta föremål i samlingarna och av ett alldeles speciellt intresse för bygden.

Samlingarna representera ett femtiotal ställen i socknen. Det var mycket arbete med att samla in alla dessa föremål, men det var ett roligt arbete och som även gav en mängd kunskaper om de gamla föremålen och om dem som använt desamma. Bygdens befolkning visade med mycket få undantag stor förståelse för insamlingsarbetet och i flera fall var man rörande villig att överlämna ärvda tillhörigheter. Av en enda givare t.ex. fick samlingarna ett tillskott på ej mindre än 130 olika föremål.

Hela kostnaden för hembygdsgården och dessa samlingar har uppgått till cirka 2.500 kronor, däri inberäknat inköp, arbete och material. Att omkostnaderna blivit så låga, beror på olika omständigheter. Körningen av den nedmonterade stugan utfördes gratis och nedtagningen och uppsättningen av stugan utfördes för ett synnerligen humant pris av en intresserad och kunnig snickare. En mängd mindre arbeten har utförts utan ersättning.

Några framtida planer? Ja, nog vore det önskvärt att även kunna flytta hit någon gammal ryggåsstuga och för att kunna tillvarata en del jordbruksredskap av olika slag, även någon mindre, ålderdomlig uthusbyggnad. Föreningen vill hos det uppväxande släktet försöka väcka ökad känsla för hembygden, dess minnen och traditioner.

STYRELSEN FÖR DE SJU HÄRADERNAS
KULTURHISTORISKA FÖRENING BER
ATT TILL INDUSTRIER, FÖRENINGAR
OCH SAMMANSLUTNINGAR FRAMFÖRA
ETT TACK FÖR GOTT SAMARBETE
OCH FÖR VÄLVILLIGT EKONOMISKT
STÖD, SÅ BETYDELSEFULLT VID
GENOMFÖRANDET AV FÖRENINGENS
KULTURELLA ARBETSUPPGIFTER

BORÅS OCH SJUHÄRADSBYGDENS
INDUSTRI OCH KONSTHANTVERK
I ANNONSER FRÅN

A.-B. Borås Appreturmedelfabrik
Borås Handvävnadsindustri
Borås Hemindustri A.-B.
Borås Kliché & Litografiska A.-B.
A.-B. Borås Koksaffär
Borås Mekaniska Verkstads A.-B.
Borås Sparbank
A.-B. Borås Spetsfabrik
Borås Wäfveri Aktiebolag
Bröderna Magnusson
Bröderna Wennerlund A.-B.
A.-B. Corsettindustri
Thure Duvander A.-B.
A.-B. John Erikson & Co.
A.-B. Erikson & Larson
Haldens Färgeri A.-B.
Handväveriet Jacquard
Föreningen Hemslöjden U.P.A.
A.-B. Claes Håkansson
Häggåstrands Väveri A.-B.
Oscar Jacobsson A.-B.
Algot Johansson A.-B.
N. J. Johanssons Eftr., Aplared
E. W. Just A.-B.
J. W. Jönsson
A.-B. Kamgarn

Kilsunds-Koncernen
Kinnaströms Väfveri A.-B.
A.-B. Libokonfektion
A.-B. Lind & Co.
A.-B. N. H. Ljungbergs Läderfabrik
A.-B. Manufaktur & Konfektion
A.-B. Marks Jacquardväveri
Mönsterateliern vid Textilinstitutet
A.-B. Olssons Mössfäbrik
A.-B. J. A. Pettersson & Co.
Karl Rundgrens Väveri
Rydboholms A.-B.
Sandwalls
A.-B. Skyddskläder
Sportkonfektion A.-B.
A.-B. Alf Stigens Fabriker
A.-B. Svenskt Konstsilke
A.-B. Sveriges Förenade Trikå-
fabriker
Fabriks A.-B. Swebe
A.-B. Textilfabriken Merkur
Tranemo Yllefabriks A.-B.
A.-B. Trikåfabriken Elit
A.-B. Wiskadals Fabriksbod
A.-B. Vitvaruindustri
Åkerlunds Bomullsspinneri A.-B.

DÅ NI KÖPER ETT TYG AV

BOMULL

eller

RAYON

och

DET ÄR WÄFVERIBOLAGETS

BETYDER DET ATT NI FÅ EN BRA
VARA FÖR ETT HYGGLIGT PRIS

BORÅS WÄFVERI AKTIEBOLAG - BORÅS

”RYDBOHOLMS”

*över 110-årig erfarenhet
garanti för kvalitet*

Sven Erikson

grundlade Rydboholms fabriker 1834. Det är således mera än 110-årig erfarenhet i tillverkningen, som garanterar kvalitén. Yrkesskickligheten — och den har stor betydelse, när det gäller tillverkning av vävnader — har så att säga gått i arv. Det är nu ättlingar till Sven Erikson och hans första medhjälpare, som handhava de procedurer, som deras förfäder på sin tid skötte.

KLÄNNINGSTYGER, Bel Focco.

TYGER för ARBETSKLÄDER, Blåtyg, Manchester, Mollskin.

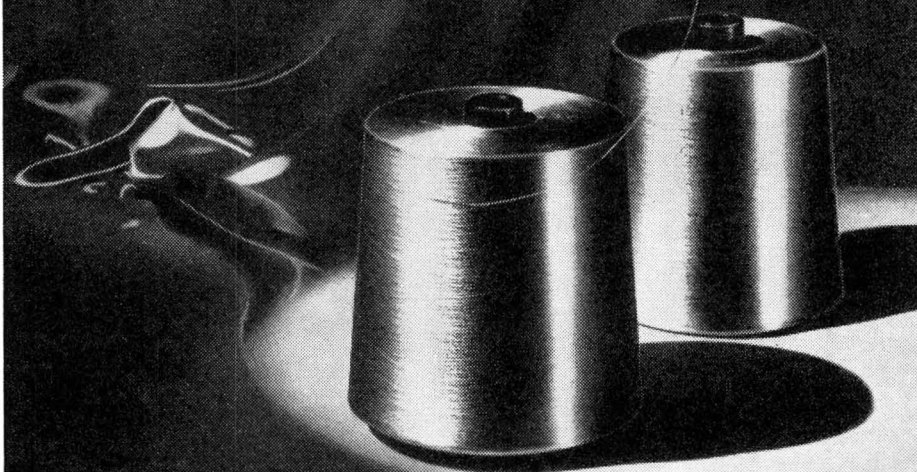
SKJORTTYGER, Percalé.

FLANELLER — Pyjamasflanell, Underklädersflanell.

RYDBOHOLMS AKTIEBOLAG

R Y D B O H O L M

SKS
högklassigt svenskt
rayonsilke

AB SVENSKT KONSTSILKE

BORÅS

Kinna Sandens

gamla traditioner omvandlade i moderna
former leva vidare hos

AKTIEBOLAGET
CLAES HÅKANSSON
KINNA

Från vår utställning å Textilinstitutet i samband med Boråsmässan

MÖNSTERATELIERN VID TEXTILINSTITUTET · BORÅS

VÅRT MÅL:
Konstnärligt skapande
förenat med
tekniskt kunnande

i industriens och
kulturens tjänst

Algots

Tel. Namnanrop

"Algots"

BORÅS SPARBANK

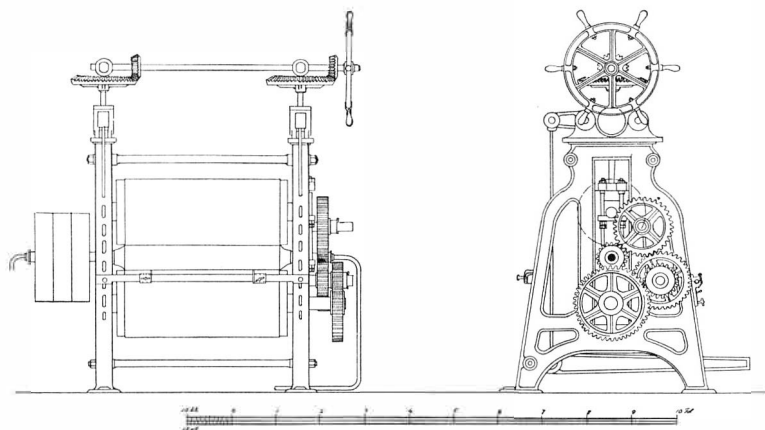
GRUNDAD 1831

ALLÉGATAN 55

AVDELNINGSKONTOR:

KINNA

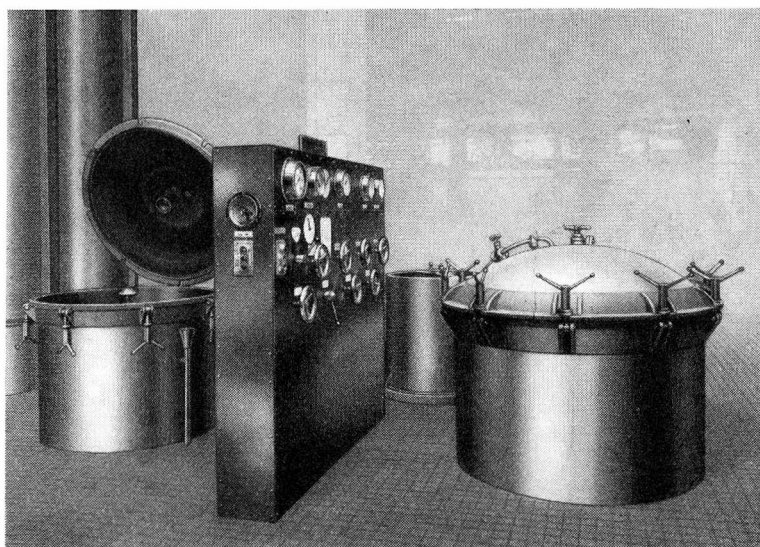
SKENE

Glansmangel år 1888

BORÅS MEKANISKA VERKSTADS A.-B.

har 60-årig erfarenhet i tillverkningen av maskiner för
tvättning, blekning, färgning och beredning av textilvaror.

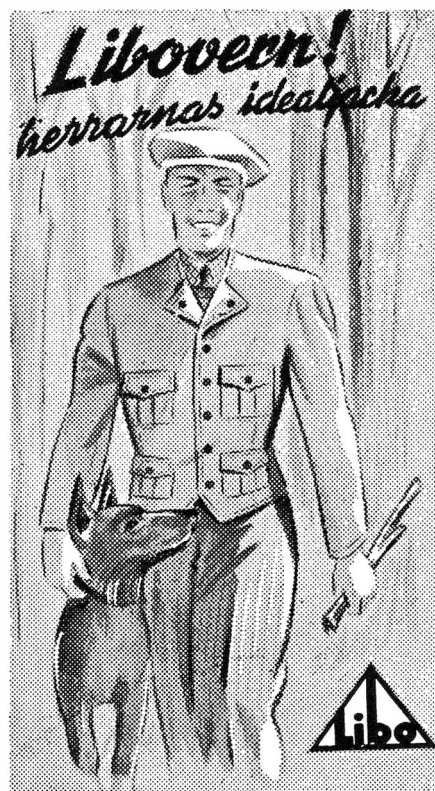

Färgerianläggning år 1948

KILSUNDS- KONCERNEN BORÅS

KILSUNDS AKTIEBOLAG
A-BOL. BORÅS KLÄDNINGSTYGSFABRIK
AKTIEBOLAGET MERINOS

*Dräkt-, Kapp- och Klädningstyger
Rayonsilkevävnader, Foder*

Tillv.: A-B LIBOKONFEKTION, Borås

EN SÄKERHET — *för god kvalitet*

Med Kinnaströms märke på Edra varor
har Ni en garanti för lättsålda nyheter i
bomull, konstsilke och ylle — mönst-
rade såväl som enfärgade. Försäljning
endast genom grossister.

KINNASTRÖMS VÄFVERI AB
KINNA

Tranemo Yllefabriks AB

TRANEMO ÖSTRA

Tel. Svenljunga 70140

Tillverkar:

JUMPERS, PULLOVERS, VANTAR m. m.

I sydda artiklar:

BARNOVERALLS, SPORTJACKOR,
SKIDBYXOR m. m.

HANDVÄVERIET
JACQUARD

(B. HÖÖG)

FUNNINGEN, BORÅS

TELEFON 52024, 52026

STADION

kläder

— **kvalitetskläder**

Kostymer - Överplagg - Damdräkter

A.-B. J. A. PETTERSON & C:o - MÅLSRYD

Aktiebolaget Textilfabriken

MERKUR

BORÅS

AB BORÅS KOKSAFFÄR

EVERS & PERSSON

BORÅS

det svenska kvalitets-
märket för strumpor och
trikåvaror av alla slag.

Tillverkare:

Aktiebolaget

Sveriges Förenade Triksåfabriker
Borås

SANDWALLS

och

NYAS

drycker

REKOMMENDERAS

AKTIEBOLAGET
KAMGARN
BORÅS

AKTIEBOLAGET
N. H. LJUNGBERGS
LÄDERFABRIK
BORÅS

tillverkar klänningar, kjolar, pyjamas, förkläden, nattskjortor,
skyddsrockar, silkesunderkläder m. m.

Varumärken: "Abeve" och "Korall".

Fråga i Eder affär efter dessa märken, vilka garanterar god
kvalitet, god konfektion och god passform.

AB VITVARUINDUSTRI, BORÅS

*Inredningstextilier
och Mattor*

FÖRENINGEN HEMSLÖJDEN U.P.A.

SKOLGATAN 11 - BORÅS

AB J. W. JÖNSSON

HERRKLÄDERFABRIK

BORÅS

TELEGRAMADRESS: JIWE

TELEFONER: (LINJEVÄLJARE) KONTOR 12589, LAGER 13031

A.-B. Borås Spetsfabrik

F r i s t a d

Telefon 60250 växel

Klichéer, Teckningar, Retuscheringar

i alla manér

BORÅS KLICHÉ OCH LITOGRAFISKA A.-B.

FABRIKSGATAN 10 - TELEFON 12637, 12685

E. W. JUST A.-B.

FÄRGERI och BLEKERI

Tel. 17465 växel

Thure Duvander

Aktiebolag

A.-B. Marks Jacquardväveri

BJÖRKETORP - TEL. KINNA 60008

Rekommenderar sina tillverkningar

Häggåstrands Väveri A.-B.

KINNAHULT

Tel. Kinna 10475

Tillverkar Gardiner, Draperier m. m.

AB CORSETTINDUSTRI

tillverkar
corsetter och bysthållare

Oscar Jacobsson Aktiebolag

Herrkonfektionsfabrik

BORÅS

BRÖDERNA WENNERLUND

AKTIEBOLAG

BORÅS

Bröderna Magnusson

Damkonfektionsfabrik

BORÅS

A.-B. ERIKSON & LARSON

BORÅS

Herrkläder · Arbetskläder

Telefon- och Telegramadress: "ERLABOLAGET"

A.-B. SKYDDSKLÄDER

FRISTAD

Borås Hemindustri

Aktiebolag

AKTIEBOLAGET

ALF STIGENS FABRIKER

SANDARED

TELEFON: B●RÅS 55170 (växel)

FÄRGERI · BLEKERI · APPRETUR · TRYCKERI · STIGOLON · NITRON

Aktiebolaget
Manufaktur & Konfektion
Borås

Aktiebolaget Lind & Co
Färgeri
BORÅS

Åkerlunds Bomullsspinneri
Aktiebolag
BORÅS

AKTIEBOLAGET OLSSONS MÖSSFABRIK
BORÅS

MÖSSFABRIK

PÄLSFABRIK

Telefon och telegramadress: ABOM

AKTIEBOLAGET TRIKÅFABRIKEN ELIT
BORÅS

*Tillverkning av trikåunderkläder för herrar,
damer och barn*

*Aktiebolaget
Borås Appreturmedelfabrik*

Traditionell arbetsskicklighet

är grunden för den höga standarden hos våra

ARBETSKLÄDER
och

SPORTKLÄDER

„Joflo„

Inreg. varumärke

N. J. JOHANSSONS EFTR. A.-B. • APLARED

FABRIKSAKTIEBOLAGET SWEBE
DAMKONFEKTIONSFABRIK

Tillverkningar: KLÄNNINGAR, BLUSAR OCH KJOLAR.

SWEBE-märket garanterar alltid god passform och kvalitet.

SKARABORGSVÄGEN 9 - BORÅS - TEL. 1 2928

HALDENS FÄRGERI AB

FRITSLA

SPORTKONFEKTION AB

TELEFON 17590

BORÅS

KARL RUNDGRENS

VÄVERI

BORÅS

Besök

A.-B. WISKADALS FABRIKSOD

Skaraborgsvägen 21

BORÅS

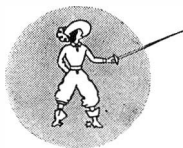
*Allt för Dig själv, för hemmet och
familjen. Goda varor till billiga priser.*

Borås Handvävnadsindustri

(H. Sandblom)

Sveas Fabriker, Borås - Telefon 13436

Monitor BENIFOLD är en äkta trubeniserad krage av en helt ny typ. Den är skuren i ett enda stycke. De vanliga tjocka, stela och irriterande sömmarna bortfalla alltså. Kragen följer smidigt halsen, och slipsen löper lätt.

*Prova en MONITOR
skjortan med de nya kragarna.*

Tillverkare:

John Eriksons — Borås

BORÅS MUSEUM

Öppet alla dagar kl. 13—15 utom måndagar.

Avgift 50 öre.

Gruppvisningar

ordnas efter överenskommelse med landsantikvarie Vallin. Tel. 10200.

Vaktmästare J. Källén. Tel. 14014.

Medlemmar i De sju häradernas kulturhistoriska förening äga fritt bese samlingarna samt erhålla gratis museets publikation:

FRÅN BORÅS OCH DE SJU HÄRADERNA.

Årsavgift: 5:— kr.

INNEHÅLL

	Sid.
NÅGRA SYNPUNKTER PÅ FORNMINNESVÅR-	
DEN. Av K. A. Gustawsson	13
TILL HANS NELLSONS BIOGRAFI. Av H. N.	
Danielson.....	25
ANDERS HANSSON PÅ MÖLNEBY. Av Anna	
Edlund-Hansson	53
NOTISER FRÅN 1600-TALETS BLIDSBERG. Av	
Ingegärd Vallin	62
SANDHULTS KYRKAS BYGGMÄSTARE. Av A. O.	
Johansson.....	71
LARS HANSSON i RÅNGEDALA. Av Nils Bergquist	79
ÅSKVÄDER FÖR TVÅHUNDRAFEMTIO ÅR	
SEDAN. Av Martin Ivarsson	97
DE SJU HÄRADERNAS KULTURHISTORISKA	
FÖRENING.	
Styrelse.....	105
Förtjänstplakett	106
Årsberättelse.....	107
HEMBYGDSFÖRENINGAR I DE SJU HÄRA-	
DERNA.	
Förteckning	117
Björketorps hembygdsförening. Av Arvid Åblad.....	119
Hyssna hembygdsförening. Av Hugo Johansson	121
ANNONSAVDELNING	126

